

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİJİTAL OKURYAZARLIK
ÖZ-YETERLİK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Ali Melih ÖZÇELİK
ORCID: 0000-0003-2530-4556

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aynur YILMAZ
ORCID: 0000-0002-3758-1692

Konya – 2024

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamda emeği geçen, destekleriyle katkı sağlayan, bu zorlu ve uzun süreçte çalışmamın tamamlanmasında yardımcı olan kişilere teőekkürlerimi sunmak isterim.

Tezimin tamamlanmasındaki desteğini, zamanını, bilgisini esirgemeyen, rehberliği ve teővikleri için tez danışmanım, değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Aysun Aynur YILMAZ'a;

Tez çalıőmamı detaylı bir şekilde inceleyerek, değerli fikirlerini paylaőan, araştırma sürecinde bize yönlendirici geri bildirimlerde bulunan ve yardımcı olan Prof. Dr. İsa KORKMAZ'a;

Araştırma sresinde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli dostum Doç. Dr. Yiğit Anıl GZELİPEK'e

Bu süreçte bana her zaman ilham verdiği ve motive ettiği için eőim Sırma Nur ÖZÇELİK ile oğlum Mehmet Rzgār ÖZÇELİK'e;

Bana olan inançları ve destekleri için annem Rabia ÖZÇELİK ile kardeőim Dr. Anıl Mert ÖZÇELİK'e;

Manevi desteğini her zaman hissettiğim rahmetli babam Mehmet Firuzhan ÖZÇELİK'e;

Son olarak zamanını ayırıp kıymetli düőüncelerini bizimle paylaőan ve araőtırmamıza yön veren değerli katılımcılara teşekkür ederim.

Ali Melih ÖZÇELİK

Haziran 2024

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ.....	10
1.1. Problem Durumu	12
1.2. Araştırmanın Amacı	13
1.3. Araştırmanın Önemi	16
1.4. Varsayımlar	19
1.5. Sınırlılıklar.....	19
1.6. Tanımlar	19
2. ALAN YAZIN.....	20
2.1. Okuryazarlık: Bilgiye Erişim ve Eleştirel Anlama Yeteneği	20
2.2. Dijital Okuryazarlık: Bilgi Çağında Önemli Bir Beceri.....	23
2.2.1. Görsel okuryazarlık: resimlerin dilini anlamak.....	27
2.2.2. Bilgi okuryazarlığı: dijital çağda bilgiye erişim ve değerlendirme	29
2.2.3. 21. yüzyılın ihtiyacı: teknoloji okuryazarlığı ve toplumsal bilinç.....	31
2.2.4. Dijital dünyada başarı için temel beceriler	32
2.2.5. Dijital okuryazarlık modelleri	35
2.2.6. Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik	39
2.3. Geleceğin Eğitiminde Dijital Dönüşüm	42
2.3.1. "21. yüzyılda sosyal bilgiler eğitimi: dijital okuryazarlık perspektifi"	47
2.4. İlgili Araştırmalar	51
3. YÖNTEM.....	69
3.1. Araştırmanın Modeli	69
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	69
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	71
3.4. Verilerin Toplanması.....	72
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	72
4. BULGULAR	73
4.1. Normallik Analiz Bulguları	73
4.2. Betimsel Bulgular	73
4.3. Problemlere İlişkin Bulgular	75

4.3.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerine ilişkin bulgular.....	75
4.3.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular	75
4.3.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile yaş değişkenine ilişkin bulgular	76
4.3.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile sınıf değişkenine ilişkin bulgular	76
4.3.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile internet kullanma amacı değişkenine ilişkin bulgular	77
4.3.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile teknolojik yenilikleri takip etme değişkenine ilişkin bulgular	77
4.3.7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenine ilişkin bulgular	78
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1. Tartışma.....	79
5.2. Sonuç	83
5.3. Öneriler.....	84
KAYNAKLAR.....	86
EKLER.....	100

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz-yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi başlıklı tez çalışmamın toplam **102** sayfalık kısmına ilişkin, 23/07/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%21** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

23/07/2024

Ali Melih ÖZÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aynur YILMAZ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

23/07/2024

Ali Melih ÖZÇELİK

Kısaltmalar

BİT: Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BÖTE: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

EFL: English as a Foreign Language

FATİH: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi

ISTE: The International Society for Technology in Education

JISC: Joint Information Systems Committee

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Programme for Social Sciences

TDK: Türk Dil Kurumu

UTAUT: Birleşik Teknoloji Kabul ve Kullanım Teorisi

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİJİTAL OKURYAZARLIK ÖZ-YETERLİK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ali Melih ÖZÇELİK

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Belirlenen amaca ulaşabilmek için, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, interneti kullanma amacı, teknolojik yenilikleri takip etme ve dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenleri ile dijital okuryazarlık öz-yeterlik becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 151 kadın, 53 erkek olmak üzere toplam 204 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama model kullanılarak desenlenmiştir. Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve Çocuk (2020) tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği” ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Çalışma için belirlenen problemleri test etmek amacıyla, betimsel analiz, bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA testi analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik seviyelerinin “yüksek” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaş ve sınıf düzeyi değişkenleri ile dijital okuryazarlık öz-yeterlik becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet, interneti kullanım amacı, teknolojik yenilikleri takip etme durumu ve dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenleri ile dijital okuryazarlık öz-yeterlik becerileri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Çalışmanın sonucunda ise araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Öz-Yeterlik, Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayları

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Social Studies Education Program
Master Thesis

INVESTIGATION OF DIGITAL LITERACY SELF-EFFICACY LEVELS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES IN TERMS OF SOME VARIABLES

Ali Melih ÖZÇELİK

The aim of this research is to examine the digital literacy self-efficacy levels of social studies teacher candidates in terms of some variables. In order to achieve the determined purpose, it was determined whether there was a statistically significant difference between the variables of social studies teacher candidates' gender, age, grade level, purpose of using the internet, following technological innovations and interest in digital literacy, and their digital literacy self-efficacy skills. The research was conducted with the participation of social studies teacher candidates studying at Necmettin Erbakan University Ahmet Keleşoğlu Faculty of Education in the 2023-2024 academic year. The study group of the research consists of a total of 204 teacher candidates, 151 female and 53 male. The study is designed by using the descriptive survey model as one of the quantitative research method. The data of the research are obtained with the "Personal Information Form" and the "Digital Literacy Self-Efficacy Scale" developed by Çocuk (2020). Statistical package program was used to analyze the data obtained. In order to test the problems determined for the study, descriptive analysis, independent samples t-test and ANOVA test analysis are used. According to the data obtained as a result of the research, it is concluded that the digital literacy self-efficacy levels of social studies teacher candidates are "high". It is determined that there is a significant difference between the age and grade level variables and digital literacy self-efficacy skills of social studies teacher candidates. However, no significant difference is determined between the variables of social studies teacher candidates' gender, purpose of using the internet, following technological innovations and interest in digital literacy, and their digital literacy self-efficacy skills. As a result of the study, various suggestions are presented in accordance with the data obtained in the research.

Keywords: Digital Literacy, Self-Efficacy, Social Studies, Teacher Candidates

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Sosyal bilgiler, kişilerin toplum içinde etkin ve bilinçli vatandaşlar olmalarını sağlamak hedefiyle, sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi alanları kapsayan bir disiplindir. Bu ders, öğrencilere toplumun yapısını, işleyişini ve dinamiklerini anlamalarını sağlamak için çeşitli konuları öğretmektedir. Dijital okuryazarlık ise dijital araçları ve teknolojileri etkili bir şekilde kullanabilme yeteneğidir. Bu yetkinlik, kişilerin dijital ortamda bilgi arama, değerlendirme, oluşturma ve iletişim kurma becerilerini kapsamaktadır. Sosyal bilgiler ve dijital okuryazarlık, birbirini tamamlayan iki önemli beceri alanıdır. Sosyal bilgiler, bireylerin toplumsal yapıları ve olayları anlamalarına yardımcı olurken, dijital okuryazarlık bu bilgileri dijital ortamlarda etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamaktadır. Örneğin, tarihsel bir olay hakkında bilgi edinmek isteyen bir öğrenci, dijital kaynakları kullanarak bu bilgiye erişebilir ve doğruluğunu değerlendirebilir. Dijital okuryazarlık aynı zamanda sosyal bilgiler eğitiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenciler, dijital araçları kullanarak sosyal bilgiler derslerinde araştırmalar yapabilir, verileri analiz edebilir ve projeler hazırlayabilirler. Bu süreçte eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri de gelişmektedir.

Hızla değişen teknolojik ortam, bireylerin yaşamlarını derinlemesine etkilemekte ve bu değişimle birlikte yeni bir beceri seti olan dijital okuryazarlığın önemi ortaya çıkmaktadır. Dijital çağın hüküm sürdüğü bu dönemde, bireylerin bilgiye erişimleri, iletişim yetenekleri ve bilgiyi anlama kapasiteleri, dijital okuryazarlık becerileri aracılığıyla belirlenmektedir. Dijital okuryazarlık, sadece temel bilgisayar kullanımını değil, aynı zamanda bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirme, medya analizi yapabilme ve çeşitli dijital araçlarla etkileşimde bulunabilme becerilerini içermektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, toplumları büyük bir değişim ve dönüşüme sürüklemektedir (Ng, 2012). Özellikle internetin yaşamın vazgeçilmez bir parçası olması, hayatı kolaylaştırmakla birlikte bu teknolojiden tam manasıyla yararlanabilmek için farklı dijital uygulama ve yazılımların kullanılması gerekmektedir. Mobil teknolojiler ile kullanıcıların sanal dünyada duygu, düşünce ve bilgilerini paylaşmaları ve her an çevrimiçi olmaları bilgisayar, tablet ve akıllı telefon kullanımını artırmaktadır (Çetin, 2016). Dijital dünyaya adapte olabilmek için kişilerden beklenen ise değişen şartlara uyum sağlamaları ve genel ağ aracılığıyla elde ettikleri bilgileri analiz edip değerlendirebilmeleridir. Bu süreçte, dijital okuryazarlık önemli bir rol oynamakta ve bireyleri, bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme, paylaşma ve yaratma becerileri konusunda

donanımlı hale getirmektedir. İletişim vasıtalarına erişimin kolaylıkla sağlanması ve teknolojinin sürekli gelişime açık olması dijital okuryazarlık becerisine gösterilen değeri gün geçtikçe artırmaktadır (Günüç, Odabaşı ve Kuzu, 2013).

Yaşanılan dönem itibarıyla bireylerinin dijital alanda yaşanan gelişmelerden daha fazla etkilendiği görülmektedir. Bu nesil, teknolojiden faydalanma ve dijital okuryazarlık becerisini kazanma konusunda diğer kuşaklara oranla daha avantajlı olmaktadır. Gerçekleşen bu ilerlemelere rahatlıkla uyum sağlayan dijital bireyler, teknoloji ile sonradan tanışan kesime göre farklı bir dünya görüşüne ve yaşam tarzına sahip olmaktadır (Dinlemez, 2021). Kitaplar ve öğretmen yerine sanal uygulamaları kullanarak ihtiyaç duydukları bilgilere kolaylıkla ulaşabilmek, işe gitmek yerine evinden genel ağ aracılığıyla rutinlerini gerçekleştirebilmek ve çevrimiçi alışveriş sistemlerini kullanarak ihtiyaçlarını karşılayabilmek dijital bireylerin özellikler arasında sayılabilir. Teknoloji hızlı bir şekilde evrim geçirmektedir. Sadece klasik okuma yazma becerileriyle yetinmek yaşantımızda yeterli olmamaktadır (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003). Bilgi çağında, dijital dünyayla etkileşimde bulunmak için özel bir yetkinlik olan dijital okuryazarlık becerisine sahip olmak gerekmektedir. Dijital okuryazarlık, sadece bilgisayarları kullanma kabiliyeti değil, aynı zamanda internetin dinamikleri, dijital güvenlik, bilgiye erişim ve medya iletilerini okuma gibi konularda da bilgi sahibi olmayı kapsamaktadır. Bu beceriler, bireylerin karmaşık bilgi ortamında internette etkili bir şekilde gezinmelerini, edindikleri bilgi birikimlerini değerlendirmelerini ve bilinçli kararlar almalarını sağlamaktadır (Polizzi, 2020).

Dijital teknolojilerin gelişimi eğitim sistemlerini de dönüşüme uğratarak eğitim alanında köklü değişikliklere neden olmuş ve geleneksel öğretim metodolojilerini sorgulamaya yöneltmiştir. Böylelikle dijital eğitim kavramı önem kazanmıştır. Bu doğrultuda birçok eğitim kurumu, öğretmen ve öğrencilerinin dijital öğrenme ortamlarının potansiyelini keşfedebilmeleri amacıyla çaba sarf etmektedir. Bununla birlikte bilgiye ulaşma sürecinde, öğrencilerin eleştirel düşünce ve bilgiyi değerlendirme becerilerine vurgu yapmak da bir o kadar önemli olmaktadır (Tezci ve Perkmen, 2011). Sosyal bilgiler dersi, bu noktada öğrencilere sadece bilgiyi anlama değil, aynı zamanda bu bilgiyi sorgulama ve bilgiler arasında köprü kurma yeteneklerini geliştirme fırsatı sunmaktadır. Sosyal bilgiler, insanların toplumsal yaşamı anlamalarına, eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmelerine ve demokratik vatandaşlar olarak sorumluluk almalarına yönelik bir disiplindir. Sosyal bilgiler eğitimine dijital araçların entegrasyonu ile öğrencilerin toplumsal olaylara ve kültürel

dinamiklere daha derinlemesine katılımını sağlamak mümkün olacaktır. Dijital sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilere geleneksel öğretim metotlarının ötesinde, interaktif ve katılımcı öğrenme deneyimleri sunarak, onların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve toplumsal konulara duyarlı bireyler olarak yetişmelerine olanak tanımaktadır (Cabı, 2013).

Dijitalleşme, eğitim alanını da önemli ölçüde etkileyerek öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken beceri alanlarını yeniden şekillendirmiştir. Dijital okuryazarlık, bu bağlamda, öğretmen adaylarının günümüz teknoloji yoğun ortamlarında etkili bir şekilde öğretim yapabilmeleri için temel unsurlar arasındadır. Çünkü dijital okuryazarlık, geleneksel okuryazarlık becerilerini dijital ortamlara uyarlamayı içeren ve öğrencilere bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme, üretme ve paylaşma yetenekleri kazandırmayı amaçlayan 21.yüzyıl becerileri arasında yer almaktadır (Karaman ve Karataş, 2009). Bu sebeple öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerileri, sadece kendi profesyonel gelişimleri açısından değil, aynı zamanda geleceğin öğrencilerini dijital çağa hazırlamada da kritik bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin birçok ihtiyacını teknoloji aracılığıyla karşılamasına rağmen öğretmenlerin bu alana yönelmemesi ve uyum sağlamaması öğretim faaliyetlerinin etkisini azaltacaktır. Dolayısıyla doğduğu andan itibaren teknoloji sunduğu imkânları kullanarak büyüyen öğrenciler ile aynı frekansı yakalayabilmek için öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerisine sahip olmaları gerekmektedir (Çelik, 2021). Eğitimcilerin öğrencilerine gereken nitelikleri kazandırabilmeleri 21.yüzyıl becerileri ile hazırlanmış bir öğretim programına göre yetiştirilmeleri ile mümkün olacaktır. Bu sebeple “2023 Türk Eğitim Vizyonu”nda dijital okuryazarlık becerisini de içeren farklı okuryazarlıklara ait özellikler ile donatılmış bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2018)

1.1. Problem Durumu

Bireyleri hayata hazırlayan derslerden biri olan sosyal bilgilere ve bu dersi anlatan öğretmenlere, çağdaş becerilerle donatılmış bireylerin yetiştirilmesi konusunda önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sebeple modern dünyada bireylerin sahip olması gereken beceriler arasında yer alan dijital okuryazarlıktan hareketle araştırmanın problem cümlesi; “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

Bu probleme ait alt problemler şu şekilde oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının;

- 1.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ne seviyededir?
- 2.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 5.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri interneti kullanma amacı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 6.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri teknolojik yenilikleri takip etme durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 7.Dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

21. yüzyıl teknolojisi ile dünya hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bireylerin yaşanan bu gelişmelere uyum sağlayarak toplum hayatında var olabilmeleri önem arz etmektedir (Özoğlu, 2019). Bilgiye ulaşma platformlarının değişmesi, bilgisayar, haberleşme ve multimedya alanında yaşanan ilerlemeler bireylerin yaşamlarını, karşılıklı iletişim kurma şekillerini ve boş vakitlerini değerlendirme biçimlerini değiştirmektedir (Kellner, 2004). Bu gelişmeler ışığında bireylerin, dijital teknolojilerini yoğun olarak kullanması neticesinde yaşadıkları toplum hızlı bir biçimde dijital topluma dönüştürmektedir (Wilson, 1998). 21.yüzyılda kişilerin yeniden şekillenen toplum yapısına uyum sağlayabilmeleri, dijital sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için bilişsel, teknik ve toplumsal bazı kabiliyetlere gereksinimleri vardır (Günüç vd., 2013). Bu beceriler arasında kişinin ihtiyacı olan bilgiyi fark ederek ulaşabilmesi, kendi öğrenme stilini belirleyebilmesi, yenilikleri takip edebilmesi, eleştirel düşünebilmesi, sorunlara hızlı çözümler üretebilen bir zekâya sahip olabilmesi ve teknolojiden olumlu bir şekilde yararlanabilmesi yer almaktadır (Dinlemez, 2021). Belirtilen bu niteliklere sahip kişiler “teknobirey” olarak adlandırılmakta ve teknolojik ortamın sunduğu gelişmelerden faydalanarak yaşamlarını, teknolojiyi hayatlarının merkezine alarak sürdürmektedir (Korkmaz, 2020). Böylelikle eğitim, sağlık, ulaşım vb. alanlardaki ihtiyaçlarını teknolojik uygulamaları kullanarak sağlamaktadırlar.

Bilgiye ulaşmanın oldukça kolaylaştığı 21. yüzyılda elde edilen bilgilerin, akıl süzgecinden geçirilerek değerlendirilmesi ve doğruluğunun sorgulanması dijital okuryazarlık becerisini gerekli kılmaktadır (Demirdağ, 2021). İstenilen veri ve bilgilere dijital uygulamalar aracılığıyla ulaşabilme, bu bilgileri analiz edip değerlendirerek faydalı bir şekilde kullanabilme yeteneği dijital okuryazarlık olarak ifade edilmektedir (Ng, 2012). Her alanda olduğu gibi dijital okuryazarlık konusunda da kişinin verilen bir sorumluluğu başarıyla yapabilmesi için kendisine duyduğu inanç olarak ifade edilen öz-yeterlik duygusuna sahip olması gerekmektedir (Bandura,1997). Çocukların erken yaşlardan itibaren dijital araçları kullanmaya başladıkları bilindiğine göre (Çubukcu ve Bayzan, 2013), dijital okuryazarlık becerisini ve bu konuda kendilerine duyacakları öz-yeterlik inancını kazanılabilmeleri için gereken eğitimleri almaları gerekmektedir (Anisimova, 2020). Bu nedenle eğitimin ilerlemesinde ve gelişmesinde sorumluluğu bulunan öğretmenlerden ve öğretim programlarından beklenen nitelikler de zamanla değişikliğe uğramaktadır (Hsieh, Yen ve Kuan, 2014). Hem öğretmenlerin hem de öğretim programlarının gelişimine önem veren sistemler, başarılı öğrencilerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Sanal alanda gerçekleştirilen her hareket kayıt altına alınarak dijital ayak izini oluşturulmaktadır. Bu konuya önem atfeden bazı ülkeler öğretim programlarını revize ederek kodlama, yapay zekâ ve sanal klavye kullanımı gibi eğitimleri öğretim programlarına dâhil etmişlerdir (Tepe, 2019). Özellikle Covid-19 salgını sırasında dijital materyallerin eğitim-öğretim alanında sıklıkla kullanılmaya başlaması neticesinde (Korkmaz, 2020), öğrenciler bilgiye ulaşma konusunda teknolojik araçlardan daha fazla yararlanmaya başlamışlardır (Kara, 2021). Oluşan şartlar ve dünyanın hızla dijitalleşmesi Türkiye'nin de eğitim alanında teknolojik yatırımlarını artırmasına sebep olmuştur (Tezci ve Perkmen, 2013). EBA aracılığıyla canlı derslerin gerçekleştirilmesi, anlık iletişime olanak sağlayan uygulamalardan yararlanılması, Türkiye'de eğitimde teknoloji kullanımına örnek olarak gösterilebilir. Türkiye'de eğitim faaliyetlerine teknolojinin giderek entegre olması neticesinde dijital okuryazarlık becerisine gösterilen değer de artırmaktadır (Öztürk, 2020). Bu sebeple öğrencilerin dijital yatkınlıkları değerlendirildiğinde ve ihtiyaç halinde uzaktan eğitim faaliyetlerinin yapılması nedeniyle öğretmenlerin dijital okuryazarlık yeterlik düzeylerinin gelişmiş olması ve teknoloji ile eğitim faaliyetlerini birleştirmeleri gerekmektedir (Boyacı, 2019). Dijital okuryazarlık niteliklerine sahip olan öğretmenler, öğrencileri ile teknolojik bir bağ oluşturarak eğitimden alınan verimin artmasını sağlayacaklardır.

Teknolojinin eğitim ile bütünleşmesi bilgisayarların, projeksiyon cihazlarının ve akıllı tahtaların kullanımıyla sağlanacaktır. Bu konuda tam anlamıyla başarı sağlanabilmesi öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin teknolojik yetkinliğe ulaşarak sisteme katkı sağlamalarıyla gerçekleşecektir (Baştuğ ve Keskin, 2012). Ancak teknolojik gelişmelerin okullara entegre edilebilmesi için diğer unsurlara oranla öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Hsieh vd., 2014). Öğretmenler, Z kuşağı öğrencilerinin ders-sınıf konsantrasyonlarını sağlayabilmek ve dikkatlerini çekebilmek için okullarda teknolojik uygulamaları kullanmalı ve teknolojinin pozitif özelliklerinden sınıflarda yararlanmalıdır (Eruysal-Sertbarut 2021). BİT araçlarının eğitime uyumlu hale getirilmesi 21. yüzyılın teknolojik bilgi dünyasında öğrencilerin bilgiye ulaşmasına, bilgiyi değerlendirmesine, kaydetmesine, yeniden oluşturmasına, sunup sergilemesine yardımcı olmaktadır. Böylece teknoloji kullanımı eğitimde verimliliğini artıracak gibi dijital okuryazarlığa karşı öz-yeterlik duygusuna pozitif yönde katkı sağlayacaktır (Gil-Flores, Rodríguez-Santero ve Torres-Gordillo, 2017). Başarı ile öz-yeterlik arasında olumlu yönde bir ilişkinin varlığı yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilmiştir. Böylelikle dijital öğrenmeler konusunda öz-yeterlik algısının kuvvetlendirilmesi öğrenci başarısını pozitif anlamda etkileyecektir (Rohatgi, Scherer ve Hatlevik, 2016). Öğrencilerin dijital öz-yeterlik algılarını güçlendirecek olan öğretmenlerin de bu konuda kendilerine güvenmeleri gerekmektedir.

Öğrencilere dijital okuryazarlık alanında yol gösterebilecek, onların bu konudaki yeteneklerine katkı sağlayabilecek ve aynı zamanda genel ağ platformunda karşılaşabilecekleri sorunlarla başa çıkabilmeleri için (Kozan, 2018) öğrencileri hayata hazırlayan sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Günümüzde aktif olarak görev yapan bir sosyal bilgiler öğretmeni; yazılım oluşturabilmeli ve kullanabilmeli, elektronik çizelgelere erişebilmeli, dijital fotoğraf veya kelime işlem uygulamalarından faydalanabilmeli, internetten kaynak taraması yapabilmeli ve öğrencilerini de bu konularda yönlendirebilmelidir (Kaya, 2008). Z kuşağı, öğretmen adayı olarak 2019 yılından itibaren üniversitelerde eğitim görmektedir. Bu nesil için teknoloji hayatlarının vazgeçilmez bir parçasıdır ve dijital okuryazarlık kavramı Z kuşağı ile doğrudan bağlantılıdır. Bu sebeple öğretmen adaylarının, dijital okuryazarlık öz-yeterlik seviyelerinin tespit edilmesi, eğitim programlarının oluşturulması aşamasında faydalar sağlayacaktır (Morrison ve Garcia, 2011). Öğretmen yetiştirme programlarının çağa uygun olarak yeniden düzenlenmesi, öğretmenlerin teknoloji konusunda öğrencilere rehberlik yapabilecek bilgi birikimine sahip olması, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi ve bu konuda

eksikliklerin tamamlanması eğitim-öğretim faaliyetlerinin verimliliğini şüphesiz artıracaktır (Üstündağ, Güneş ve Bahçivan, 2017).

Bu tezin temel amacı, etkin vatandaşlar yetiştirmeyi misyon edilen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri arasında yer alan dijital okuryazarlık niteliklerini anlamak ve geliştirmek için etkili stratejilerin belirlenmesine katkılar sağlamaktır. Dijital çağın hızla değişen ve evrimleşen doğası, bireylerin bilgiye erişim, değerlendirme, sentezleme ve paylaşma becerilerini daha karmaşık hale getirmektedir. Bu bağlamda, bu tez, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörleri inceleyerek daha etkili eğitim ve destek stratejileri önermeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, öğretmen adaylarının dijital dünyada daha etkin, güvenli ve bilinçli bir şekilde hareket etmelerine yardımcı olacak kapsamlı bir anlayışın oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Dijital dünya bireylere pek çok imkânlar sunmaktadır. Mobil bankacılık işlemleri, sanal alışveriş, istenilen bilgiye ulaşım, vatandaşlık işlemleri veya dijital kitaplara erişim teknolojik kolaylıklara örnek olarak gösterilebilir (Öztürk, 2020). Tüm bu olanaklardan yararlanabilmek, Türkiye’de hizmet veren e-devlet, e-nabız gibi uygulamaları kullanabilmek ve dijital çağa uyum sağlayabilmek için dijital okuryazarlık becerilerinin de dahil olduğu dijital vatandaşlara özgü niteliklere sahip olmak gerekmektedir (Doğan, 2022). Dijital vatandaşlar, özel bir düşünme biçimi olan ve modern zamanda hayatta kalma kabiliyeti olarak ifade edilen dijital okuryazarlık yeteneklerini kullanarak internette uygun iletişim ağları oluşturabilmekte ve istedikleri bilgilere ulaşarak bilginin analizini gerçekleştirebilmektedir (Eshet, 2004). Ancak genel ağda hedeflenen bilgilere ulaşabilmek pratik bir aşama olarak değerlendirilse de aslında doğru bilgiyi bulabilmek karmaşık bir süreçtir (Topal ve Süner, 2021). Bu sebeple dijital dünyada bir bilgiyi arayabilmek, ulaşılan bilgiler arasında çözümlenmeli düşünebilmek ve değerlendirebilmek için dijital okuryazarlık niteliklerine sahip olmak gerekmektedir (Akkoyunlu ve Soylu, 2010). Dijital okuryazarlık becerisine sahip olan bireyler, dijital alanda ulaştıkları bilgileri faydalı bir şekilde kullanabilmekte ve kendileri geliştirerek değişen dünyaya uyum sağlayabilmektedir. Toplum hayatında önemli bir pozisyon elde etmek isteyen kişilerin, dijital okuryazarlık becerisi hakkında eğitim almaları, kendilerini bu konuda geliştirerek teknolojiden yararlanmaları ve teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. (Özoğlu, 2019). Çağın gelişmeleri doğrultusunda

ilerlemeleri takip eden teknoloji kullanıcıları kaliteli yaşam standartlarını yakalayabilmektedir.

21.yüzyılda elektronik altyapılar ve araçlarla etkileşim kurulduğunda başarılı olma becerisi olarak ifade edilen dijital okuryazarlık (Martin, 2006) konusunda 20’li yaşları itibariyle teknoloji ile tanışan ve dolayısıyla uyum sağlamakta zorlanan “Dijital Göçmenlere” nazaran 1980 sonrası dünyaya gelmiş olan ve teknoloji ile iç içe yaşayan “Dijital Yerliler” daha avantajlı olmaktadır (Prensky 2001). Dijital okuryazarlık; dijital alanda bilgiye ulaşma, yeni bilgiler oluşturma, elde edilen bilgileri ayırt edebilme ve kullanıcıların maruz kalabilecekleri olumsuzluklara karşı hazırlıklı olabilme becerisi olarak ifade edilmektedir (Çubukcu ve Bayzan, 2013). Dijital dönem için bir gereklilik olan dijital okuryazarlık becerisine sahip olmayan bireylerin, teknolojinin olumsuzluklarından etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu konuda dijital dünyanın zararları konusunda teknolojiyle iç içe yaşayan çocukların ve gençlerin daha fazla zarar göreceği ise unutulmamalıdır (Yaman, 2019). Yalnızca bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanabilmek dijital okuryazarlık olmadığına göre, genç kullanıcıların gereksinim duyduğu bilgi, beceri ve düşünüş biçimini oluşturabilmeleri için desteğe ihtiyaçları olacaktır (MEB, 2020). Öğrencilerin deneme yanılma yoluyla bu beceriyi kazanmalarını beklemek yerine eğitim programlarında yapılacak değişikliklerle öğrencilerini dijital hayata hazırlayan, eğitimde teknolojiden yararlanan öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır (Kardeş, 2020). Gerekli eğitimi alarak teknolojiye uyum sağlayan dijital öğretmenler, öğrencilerine gereken bilgi birikimini bilinçli bir biçimde aktarabileceklerdir.

Öğretmenlerin dijital okuryazarlık yeterliklerini geliştirmeleri, mesleki tanımlarındaki ve görevlerindeki değişimleri benimseyebilmeleri, toplumsal gereksinimlerin karşılanması açısından önemlidir (Arslan, 2019). Çağın beklentilerine uygun, nitelikli bir eğitim için öğretmenler güncel bilgi ve becerilere sahip olarak yetiştirilmeli ve görevlerine her konuda yetkin olarak başlamalıdır (Eruysal-Sertbarut, 2021). Dönemin özelliklerine göre kendisini geliştirmeyen öğretmenler ile teknolojinin imkânlarını sonuna kadar kullanan öğrencilerin aynı ortamda yer almaları problemlere yol açabilecektir. Gerekli koşulların oluşturulduğu dijital sınıflarda bu konuda yetkinliği olmayan öğretmenlerden başarı beklemek gerçekçi olmayacaktır (Korkmaz, 2020). Teknolojik materyallerin eğitimde faydalanılması öğrencilerin ders çalışma alışkanlıklarını etkilemekte ve akademik başarıyı pozitif yönde artırmaktadır (Acar ve Yenmiş, 2014). Dolayısıyla değişen dünya ile öğretmenlerin sahip

olmaları gereken yeterlikler de farklılaşmaktadır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık konusunda yeterlik kazanmaları için öğrenme ortamlarının bu beceriyi kazandıracak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu konuda organizasyonu sağlayacak olan en önemli bileşen hiç şüphesiz öğretmenlerdir (Boyacı, 2019). Okullarda ve sınıflarda teknolojik altyapıların oluşturulması ve eksikliklerinin giderilmesi, geniş ağ bağlantılarının oluşturulması, öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiyi kullanmaları dijital okuryazarlık becerisinin gelişimi için yeterli olmayacaktır. Tam anlamıyla eğitimde dijitalleşmenin olanaklarından yararlanabilmek için öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiden yararlanmaya istekli olmaları, teknolojiyi benimsemeleri gerekmektedir. Kullanıcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik algıları teknolojinin eğitime entegrasyonuna önemli katkılar sağlamaktadır (Scherer ve Siddiq, 2015). Dijital alanda kendisine güven duymayan bir eğitimci, öğrencilerinin ve eğitim sisteminin ihtiyaç duyacağı katkıları sağlayamayacaktır. Eğitim-teknoloji bağlantısının tam anlamıyla oluşmasına gereken desteği veremeyecek ve dijital öğrencilerin yetiştirilmesi süreci sekteye uğrayacaktır.

Eğitim ile teknolojinin bütünleşmesi neticesinde bu olanaklardan yararlanabilecek, teknolojiyi verimli ve etkin kullanabilecek öz-yeterliği yüksek öğrencilerin yetiştirilmesi önemlidir (Süslü, 2022). Öğrencilere, güvenli internet kullanımı konusunda bilgilendirerek ve alanlar yaratarak onların dijital araçları eleştirel ve kreatif kullanmaları sağlamak için dijital nitelikler ile donatılmış öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Ala-Mutka, Punie ve Redecker, 2008). Bu sebeple 2017 yılında sosyal bilgiler öğretim programına dijital okuryazarlık becerisi eklenmiş (Yaman, 2019) ve sosyal bilgiler programının ana hedefleri içerisinde yer alan etkin vatandaş yetiştirme konusunda dijital okuryazarlık önem kazanmıştır (Tepe, 2019). Dijital çağın hızla gelişen teknolojik ortamında, bireylerin dijital okuryazarlık becerileri, bilgi çağında etkin bir şekilde varlık göstermeleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Öz-yeterlik ise bireylerin yaşamındaki çeşitli alanlarda daha güçlü, motivasyonlu ve duygusal olarak dengeli olmalarına katkıda bulunan önemli bir faktördür. Bu durum kişisel gelişim, başarı ve genel yaşam memnuniyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Tüm bu faktörler değerlendirildiğinde dijital öz-yeterlik algısına sahip bireylerin teknolojiden yararlanma konusunda daha başarılı olacakları değerlendirilmektedir. Öğretmen adaylarının göreve başladıkları zaman dijital unsurlardan nasıl yararlanabileceklerinin bilinmesinin faydalı olacağından hareketle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik seviyelerinin belirlenmesi bu çalışmanın önemini arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Kişisel Bilgi Formu” ve “Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği”ni samimiyetle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma; 2023 – 2024 eğitim öğretim yılı güz dönemi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları,
2. “Kişisel Bilgi Formu” ve “Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği” ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Etkin vatandaşlar yetiştirilmesi amacıyla ilkököl ve ortaokullarda sosyal bilim disiplinlerinden elde edilen verileri kullanarak öğrencilere bilgi, kabiliyet, tutum ve değerlerin kazandırılması ile öğrencilerin yaşama hazırlanmalarına yardımcı olan toplu öğretim anlayışına sahip bir ders programıdır (Bilgili, 2013: 4).

Okuryazarlık: Okuma ve yazma eylemi ile bireylerin yaşadıkları hayatı ve bu hayat içerisindeki obje ve olayları kavraması, anlamlandırması ve toplumsal yaşamındaki tüm ilişkilerine bir anlam atfetmesidir (Aşıcı, 2009).

Dijital Okuryazarlık: Çeşitli teknolojik uygulamaların doğru kullanılması sonucunda bilgiye erişme, yeni bilgiler oluşturma, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde teknolojiden yararlanabilme becerisidir (Hamutoğlu, Güngören, Uyanık ve Erdoğan, 2017).

Öz-yeterlik: Kişinin kendisine verilen bir sorumluluğu başarıyla yapabilmesi için kendisine duyduğu inançtır (Bandura,1997).

Dijital Yeterlik: Bireylerin dijital teknolojileri etkin bir şekilde kullanarak ulaştığı bilgileri yaşamına entegre edebilme yeterliğidir (Mäkinen, 2006).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Çalışmanın bu bölümünde; okuryazarlık, dijital okuryazarlık, görsel okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlıkla ilgili temel beceriler, dijital okuryazarlık modelleri, dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik, eğitiminde dijital dönüşüm ve bu dönüşümün sosyal bilgiler eğitimine etkisi ile araştırma ile ilgili çalışmalar hakkında bilgiler verilecektir.

2.1. Okuryazarlık: Bilgiye Erişim ve Eleştirel Anlama Yeteneği

Okuryazarlık bireylerin kişisel, sosyal ve ekonomik yaşamlarında rol oynayan temel bir süreçtir. Okuryazar bireyler, bilgiye erişimde daha yetkin, daha bağımsız ve daha donanımlı olabilirler, bu da onların daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmalarını sağlayabilir. Okuryazarlık, yalnızca okuma ve yazma becerilerinden çok daha fazlasını ifade eden bir kavramdır. Bilginin kodlarını çözme, yorumlama ve üretme yeteneğini, eleştirel düşünme ve iletişim kurma becerilerini ve farklı bilgi kaynaklarını kullanma kabiliyetini kapsamaktadır. Okuryazar bireyler, bilgiye erişebilir, onu anlayabilir ve kullanabilirler; bu sayede hayatlarının her alanında bilinçli ve sorumlu seçimler yapabilirler.

Okuryazar, en yalın haliyle öğrenim görmüş veya okuma yazması olan kişi; okuryazarlık ise okuryazar olma durumudur (TDK, 2023). Yazılı materyalleri okuyup okuduklarını kavrayabilen bireyler için kullanılan okuryazarlık kavramı, toplumlar tarafından anlam yüklenen iletişimsel sembollerini etkili bir şekilde kullanabilmek için gerekli olan yeterliğin kazanılması sürecidir (Kellner, 2001). Ulaşılan veya öğrenilen bilgileri anlamlandırmak isteyen bireylerin mutlaka kullandıkları dilin sembollerine hâkim olmaları gerekmektedir. Bu anlayışa göre okuryazarlık sembollerini anlama becerisi, bir bilgiyi kavrayıp aktarmak için yararlanılan sembol, harf veya karakteri çözümleyebilme yeteneğidir (Belshaw, 2012). Kavramı ilk kez tanımlayanlardan biri olan Gee (1989) ise okuryazarlığı, bireylerin topluma kendilerini ait hissedebilmeleri için dil, düşünce ve eylemlerinin toplumdaki diğer kişiler ile aynı olması şeklinde ifade etmektedir. Uluslararası sözlüklerde “literacy” olarak isimlendirilen okuryazarlık, okuma ve yazma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2023). Ancak okuryazarlık sadece okuma ve yazmaktan ibaret değildir.

Okuma-yazma ile okuryazarlık kavramları birbirlerinin yerine kullanılsa da farklı anlamlar içermektedir. Okuma-yazma kâğıda dökülmüş harfleri çözümlemek olarak ifade

edilirken okuryazarlık yazılı metinleri anlamlandırma kabiliyetidir. Okuryazarlık kavramının okuma-yazma eyleminden farkları şu şekilde ifade edilebilir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010):

- Okuma- yazma harf çözümle; okuryazarlık okuduğuna anlam yüklemektir.
- Okuma-yazma gruplama; okuryazarlık bir aşamadır.
- Okuma-yazmanın sembolü basılı harfler; okuryazarlığın ise “şeylerdir”.
- Okuma-yazmanın tanımlaması yapılmış olup okuryazarlık hâlâ tanımlanmaktadır.

Okuryazarlık, insanlığın ilk dönemlerinde yalnızca harf okuryazarlığı olarak değerlendirilmiştir (Kıyıcı, 2008). Okuma ve yazma yeteneği olarak tanımlanan okuryazarlık kavramının zamanla kapsamı genişlemiş, okuma ve yazma becerisinin dışına çıkarak toplumlara özgü simge ve harflerin anlaşılması olarak ifade edilmiştir (Hobbs, 2010). Okuryazarlık, bireylere bilgiye ulaşma ve yararlanma usulünü öğrettiği gibi kuşaklar arasında bilgi aktarımına fırsatlar yaratmaktadır. Bireylerin okudukları metinleri bağlam, kavram, zaman ve olay döngüsü içerisinde değerlendirme niteliği olan “anlam oluşturma” kabiliyeti okuryazarlık kapsamında önemli bir unsur olmaktadır. Kişinin okudukları anlamlandırması için tümevarım, tümdengelim, kategorileştirme ve sentez becerilerini kapsayan zihinsel yeteneklerini kullanması gerekmektedir (Goody, 2013). Yaşadığı çevreyi algılayıp anlamlı hale getirebilen ve yeni anlamlar oluşturabilmek için gereken beceri ve bilgilere sahip bireyler okuryazar olarak ifade edilmektedir (Altun, 2005). Ancak, teknolojinin değişim hızına bağlı olarak stabil bir okuryazarlık tanımı yapmak kolay olmamaktadır (Belshaw, 2012). Bu sebeple değişen çağa uygun olarak kavram kendisini güncellemektedir.

Frankel, Becker, Rowe, ve Pearson (2016), okuryazarlıkla alakalı ilkeleri şu şekilde ifade etmektedirler:

- Toplumsal pratiklerde yer alan eleştirel, bütünleştirici ve yapıcı bir süreçtir.
- Akıcı okuma, dile hakimiyet ve bağlamlarla şekillenmektedir.
- Kabiliyet ve disipline ihtiyaç vardır.
- Sürece katılıma ve motivasyona sahip olmayı gerektirir.
- Sürekli bir gelişim içerisindedir.

Okuma- yazma becerisi ile dijital teknolojileri kullanabilme arasında çift taraflı bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Bunlardan ilki kişilerin dijital alandaki yönergeleri, komutları, işaretleri ve görselleri mantığına uygun bir şekilde kavrayıp dijital materyalleri etkili bir

biçimde kullanabilmesidir. İkinci olarak ise kişilerin kendilerinin ürettikleri yazılı-görsel materyalleri bir düzen içerisinde amacına uygun olarak paylaşabilmesidir (Özbay ve Özdemir, 2014). Zamanla yaşanan ilerlemeler ve gereksinimler sonucunda "Okuryazarlık" kavramı farklı terimlerle birlikte ifade edilmeye başlamıştır (Aşıcı, 2009). UNESCO, temel seviyenin üstünde okuma yazma kabiliyetini ve edinilen bilgilerin kategorize edilip ilişkilendirilmesi gibi yeni beceriler ile büyüyen kavramı "işlevsel okuryazarlık" olarak ifade etmektedir. Okuryazar olabilmek için kişilerde bulunması gereken temel beceriler şu şekildedir (Önal, 2010):

- Ulaştığı bilgi ve becerilerin güncel olması,
- Olayları doğru bir biçimde yorumlayabilmesi,
- Çevresini ve kendisini tanıması,
- Öğrendiği bilgileri kullanabilmesi ve yeni bilgiler üretebilmesidir.

BİT'teki ilerlemelere paralel olarak teknolojinin yoğun olarak kullanılması sonucunda geleneksel okuryazarlık önemini kaybetmiş yerini teknoloji temelli okuryazarlık türleri almıştır. Okuryazarlıklar içerisinde en önemlilerinden biri olan dijital okuryazarlık ise teknoloji temelli okuryazarlıklar için kapsayıcı bir kavramdır (Hobbs, 2010). 21. Yüzyılda çoklu ortam okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, internet okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, ekonomik okuryazarlık, görsel okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, çok kültürlülük okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık kavramları önem kazanmıştır (Kıyıcı, 2008). Geleneksel okuryazarlıklara oranla dijital okuryazarlığın ön plana çıkmasının sebebi, çoğu okuryazarlıklar temel seviyede yeterliğe ihtiyaç duyarken, dijital okuryazarlık çeşitli teknolojik uygulamaların doğru kullanımı sonucunda bilgiye erişme, yeni bilgiler oluşturma ve öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojiden yararlanabilme becerisine gereksinim duymaktadır (Hamutoğlu, vd., 2017). Martin ise (2008), dijital okuryazarlık kavramını; iletişim okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilişim, bilgisayar ve BİT okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı şeklinde alt gruplara ayırmaktadır. Özetle okuryazarlık günümüz toplumlarında bireylerin bilgiye erişim ve anlama yeteneklerini ifade eder. Yazılı, görsel ve dijital metinleri anlama, yorumlama ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme becerisi, modern dünyada giderek önem kazanmaktadır ve bireylerin kişisel ve toplumsal gelişimine katkı sağlamaktadır.

2.2. Dijital Okuryazarlık: Bilgi Çağında Önemli Bir Beceri

Dijital çağın hızla ilerlemesiyle birlikte, bireylerin dijital araçları ve kaynakları verimli bir şekilde kullanabilme yetenekleri, yaşamın vazgeçilmez bir gerekliliği haline gelmiştir. Bu bağlamda, dijital okuryazarlık, sadece dijital cihazları kullanabilme becerisinden öte, dijital bilgiyi anlama, değerlendirme, oluşturma ve etkili bir şekilde iletişim kurabilme yeteneğini de kapsamaktadır. Dijital okuryazarlık, bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmakta ve toplumda daha aktif ve bilinçli bir şekilde yer almalarını sağlamaktadır. Yaşanılan bilgi çağında hayatın her alanında dijital teknolojiler kullanılmaktadır. Eğitimden iş dünyasına, sosyal hayattan kişisel gelişime kadar geniş bir alanda dijital okuryazarlık önemli bir rol oynamaktadır. Dijital kabiliyetlere sahip olmak toplumda hayatta kalmak ve ilerlemek için gerekli olmaktadır.

Dijital materyallerin ve teknolojinin hayatımızın her alanında yaygın olarak kullanılması ile dijital okuryazarlığın da aralarında yer aldığı pek çok okuryazarlık türü ortaya çıkmaktadır (Aşıcı,2009). 2000 yılı ve sonrasında doğan, Z kuşağı olarak ifade edilen bireyler; sosyal medya, internet, yazılım gibi kavramlarla iç içe bir yaşam sürdürmektedir. Teknolojiyle bütünleşik bir hayat tarzına sahip Z kuşağı bireylerinin doğal olarak tutum, davranış ve kişilik özelliklerinde farklılaşmalar görülmektedir. Bu sebeple dijital okuryazarlık Z kuşağı ile ilgili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Ardıç ve Altun, 2017). İngilizce bir kavram olan “Dijital Literacy”, “Dijital okuryazarlık” olarak Türkçeye çevrilmiştir (Boyacı, 2019). Dijital kelimesi Türkçede sayısal anlamına da geldiği için dijital okuryazarlık yerine sayısal okuryazarlık kavramı da kullanılmaktadır (Korkmaz, 2020). Bir metni okumak anlamına gelen “okur” sözcüğü, dijital kelimesi ile birleşerek dijital alanlardaki içerikleri kavrayabilme anlamına gelen “dijital okur” olarak bütünleşmiştir. Aynı durum “yazar” kelimesi için de geçerli olmuş ve dijital içerik meydana getirebilme kabiliyetini ifade eden “dijital yazar” kelimesi meydana gelmiştir. Dijital okuryazarlık ise bir bütün olarak dijital dünyadaki bilgilere ulaşabilme, bu bilgileri kullanabilme, paylaşabilme, edinilen bilgilerden yeni bilgiler oluşturabilme becerisi olarak ifade edilmektedir (Avcı, 2020). Dijital sözcüğü bir ekran aracılığıyla elektronik alanlardaki verilerin ifade edilmesi anlamına gelmekte, dijital okuryazarlık ise bir ekran üzerinden ulaştığımız elektronik datalarla ilgili okuryazarlık türü olmaktadır (Korkmaz, 2020).

Gilster (1997), dijital okuryazarlığın sadece tuşlara basmak olmadığını, esasında dijital anlamda bir akıl yürütme ve bilişim araçları ile elde edilen bilgileri farklı biçimlerde kavrama ve kullanma yeteneği olarak ifade etmektedir. Kavramı ilk defa 1997 yılında “Digital

Literacy” isimli kitabında değinen Gilster, dijital okuryazarlığı bilgisayar aracılığıyla farklı kaynaklardan ulaşılan bilgileri anlayabilme, değerlendirebilme, kullanabilme ve karşılaşılan dijital sorunları çözebilme kabiliyeti olarak ifade etmektedir. Gilster yaptığı tanımda dijital okuryazarlığın sayısal bilgiyi okuma, yazma ve anlama özelliklerine vurgu yaparak kullanıcıların bilişsel özelliklerinin önemine değinmektedir. Dijital teknolojilerin hızlı bir şekilde gelişimi bilgi toplumlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bilgi toplumunun bir parçası olarak bireyler dijital alanda karşılaştıkları problemlere çözümler üretebilmek için zihinsel becerilere ihtiyaç duyarlar. Bu yetiler “dijital okuryazarlık” olarak ifade edilmektedir (Aviram ve Alkalai, 2006). Zihinsel beceriler ile birlikte duyuşsal ve sosyolojik kabiliyetler de dijital dünyada daha verimli çalışmalar yapılabilmesini imkân sağlamaktadır (Inoue, Naito ve Koshizuka, 1997). Kullanıcıların yeni oluşan toplum yapısına uyum sağlayabilmesi için kendilerini dijital anlamda geliştirmelerine bağlıdır.

Bireylerin dijital alandaki sorumluluklarını bilinçli bir şekilde yerine getirebilme ve teknolojik cihazları amacına uygun bir biçimde kullanabilme yeteneği olarak dijital okuryazarlığı ifade eden Bawden (2008)’e göre dijital okuryazarlık dört unsurdan meydana gelmektedir. Bunlar:

- **Temel:** Kullanıcılarda; okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri ile bilgisayar okuryazarlığı becerilerinin bulunması.
- **Arka plan bilgisi:** Bilgilerin oluşum biçimlerinin, iletim şekillerinin ve kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak.
- **Merkezi yetkinlik:** Medya okuryazarı ve bilgi okuryazarı olmak.
- **Tutum ve bakış açısı:** Bağımsız öğrenebilme ve ahlaki-sosyal okuryazarlık düzeyine erişebilmek.

Teknolojik değışimler bilginin aktarımında bilgisayar, akıllı telefonlar ve tabletlerin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Dijital araçlarla bilgiye ulaşmak ve edinilen bilgileri verimli bir şekilde kullanabilmek için dijital okuryazarlık becerisine sahip olmak günümüzde değerli bir yeti olmaktadır (Duran ve Özen, 2018). Dijital okuryazarlık; dijital kaynakları belirleyebilme, erişebilme, yönetebilme, bütünleştirip değerlendirebilme, yeni bilgiler yapılandırabilme, medya sembolleri oluşturabilme, iletişime geçebilme ile yansıtıcı düşünerek dijital uygulamalardan etkili bir şekilde yararlanabilme ve bu teknolojilere karşı farkındalık ve tutumlardır. Kısacası verimli öğrenmeleri gerçekleştirebilmek için dijital materyalleri kullanabilmektir (Belshaw, 2012). Dijital okuryazarlık yalnızca internette sörf yapmak ya da

sosyal medya uygulamalarını kullanabilme becerisi olarak değerlendirilemez (Kozan, 2018). Dijital okuryazarlık, çeşitli teknolojilerin farkında olup bunları faydalı bir şekilde kullanabilme yeteneği ile dijital dünyadaki doğru bilgiye erişip ayırt edebilme ve bilgiyi yeniden oluşturabilme veya eğitim faaliyetlerinde teknolojik imkânlardan yararlanabilme becerileridir (Çubukcu ve Bayzan, 2013). Başka bir bakış açısı ile dijital okuryazarlık, bireylerin kişisel gelişimlerine olumlu yönde destek sağlayacak biçimde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmayı öğrenmesi ve kanunlar ile ahlak kurallarına uygun bir şekilde teknolojiyi kullanabilmesidir (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018). Martin (2008) de dijital okuryazarlığın sadece yeni bilgilere ulaşabilme veya farklı bilgiler oluşturabilme yetisi ile sınırlı olmadığını, erişilen bilgileri günlük yaşantılara transfer edip kullanabilme ve değerlendirebilme becerisini de kapsadığını belirterek dijital okuryazarlığın beş ana ögesini şu şekilde belirtmektedir:

- Bireylerin gereksinimlerine göre dijital araçlar değişebilmektedir.
- Toplumsal yapı ve gelişen teknoloji ile birlikte dijital okuryazarlık güncellenerek yaşam boyu devam etmektedir.
- Kapsamı diğer okuryazarlıklara göre daha geniştir.
- Sosyal ve bilişsel boyutları da bulunmaktadır.
- Dijital okuryazarlık becerisine sahip bireyler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alabilmekte ve öz düzenleme kabiliyetine sahip olmaktadır.

Dijital okuryazarlık öz denetim, yaratıcılık, etkili iletişim, eleştirel bakış açısı ve sorunlara çözüm üretebilme becerilerini de içerdiğinden eğitim alanında üzerinde durulması gereken önemli bir kavramdır. İngiliz eğitim sistemine yardım etmek amacıyla kurulan JISC, hazırladığı raporda dijital okuryazarlığı şu şekilde ifade etmektedir: Dijital toplum bireylerinin bilgisayar, medya ve bilgi okuryazarlığı becerilerinden yararlanarak birbirleriyle iletişime geçmelerine, iş birliği içerisinde kalmalarına, medya araçlarını kullanmalarına ve dijital araçlar ile araştırma yapmalarına olanak sağlayan okuryazarlıktır (JISC, 2011). Bu doğrultuda dijital kullanıcılardan beklenen dijital teknolojilerin üretim amaçlarını, niteliklerini önceden araştırıp öğrenmeleri ve dijital kabiliyetleri doğrultusunda teknolojiyi kullanabilmeleridir. Bireyin teknolojiye karşı tutumu, içsel motivasyonu ve farkındalığı dijital okuryazarlığa bakış açılarını şekillendirmektedir (Akkoyunlu ve Soylu, 2010). Martin (2005)'e göre dijital okuryazarlık; sayısal kaynaklar aracılığıyla istenilen verilere ulaşabilme ve erişilenleri analiz-sentez aşamalarını kullanarak değerlendirebilme ile dağınık bilgileri

duyuşsal, bilişsel, psikomotor ve sosyolojik özelliklerdir. Dijital okuryazarlıklarla ilgili yapılan tanımlamalarda; dijital araçlara erişme, bilgi oluşturma, bilgileri sentezleyip değerlendirme, yorumlayabilme kabiliyetleri ile iletişim kurabilme, medya okuryazarlığı, dijital teknolojileri yerinde ve zamanında kullanabilme ve ideal dijital materyaller ile araştırma yapabilme becerileri vurgulanmaktadır (Martin, 2005). Kısaca dijital okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımlamalarda; dijital bilgiye ulaşma ve kullanma yetisine (Gilster, 1997), yararlanılan dijital araçlara (Buckingham, 2010), dijital okuryazarlığın alt faktörlerine (Eshet, 2004; Hague ve Payton, 2010; Martin, 2008; Ng, 2012) ve dijital okuryazarlığın amaçlarına odaklanılmaktadır (Jones-Kavalier ve Flannigan, 2008; Martin, 2005; Tornero, 2004).

Dijital teknolojilerin sürekli olarak gelişmesi ve yaşamın her alanında var olması dijital okuryazarlığın kabul edilebilir genel bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum dijital yeterliğin ve okuryazarlığın; dinamik bir süreç olduğunun, güncellenmeye ihtiyaç duyduğunun, kapsamının sürekli genişlediğinin ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir (Bayrakçı, 2020). Dijital okuryazarlık, sadece bilgisayarları kullanma veya internet tarayıcılarını açabilme yeteneği değildir; aynı zamanda dijital medyanın çeşitliliğini anlama, dijital içerikleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve dijital etkileşimlerde etik kurallara uygun davranabilme yeteneklerini de kapsamaktadır. Dijital okuryazarlık, bireylerin bilgi çağında rekabet avantajı elde etmelerine, iş dünyasında etkili iletişim kurmalarına ve toplumsal sorumluluklarını daha bilinçli bir şekilde yerine getirmelerine olanak tanımaktadır.

2.2.1. Görsel okuryazarlık: resimlerin dilini anlamak

Bilgi ve iletişim 21.yüzyılda büyük oranda görsel içerik üzerinden sağlanmaktadır. Sosyal medya, reklamcılık, eğitim materyalleri ve hatta günlük haberler bile görsel öğelerle zenginleştirilmektedir. Bu sebeple, bireylerin görsel bilgiyi anlama, analiz etme ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme becerileri, giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu beceriler bütünü, görsel okuryazarlık olarak ifade edilmektedir.

Bilimsel gelişmeler neticesinde insan zekâsının sadece tek yönlü olmadığı ve farklı türlerde zekâ biçimlerinin de olabileceği anlaşılmıştır. Howard Gardner, 1983'te kaleme aldığı "Zihnin Çerçevesi" adlı eserinde o zamana kadar dar bir bakış açısıyla ele alınan zekâ kavramını farklı bir yaklaşım ile değerlendirmiştir. Gardner'e göre aralarında görsel-mekansal zekanın da yer aldığı yedi farklı zekâ türü bulunmaktadır (Gardner, 1983). Görsel materyaller, yazılı kaynaklara oranla tarihsel süreç içerisinde çok daha eskilere dayanmaktadır. Yazının

kullanıldığı döneme kadar insanoğlu resimler, göstergeler ve betimlemeler yoluyla mesajlarını aktarmaya çalışmış ve görselleri anlamlandırarak bir haberleşme sistemi oluşturmuştur (Tanrıverdi ve Apak, 2013). Dabes, görsel okuryazarlık kavramını ilk kez 1969 yılında “Visual Literacy” kongresinde kullanmıştır. Debes (1969)’e göre görsel okuryazarlık, kişinin gördüğü ve aynı zamanda diğer algılarıyla oluşturduğu tecrübelerini birleştirerek geliştirebildiği görsel yeterlidir.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak görsel okuryazarlık; kişilerin dijital alanda eriştikleri görsel bilgi ve mesajları özgürce okuyup kavrayabilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Eshet, 2004). Görsel okuryazarlık becerisi gelişmiş olan bireyler etrafındaki görsel nesnelere, objelere ve hareketleri yorumlama ve ayırt edebilme becerisine sahiptir. Bu kişiler gördükleri ve gözlemledikleri bilgileri kolaylıkla öğrenebilirler. Bununla birlikte yön bulma kabiliyetleri de gelişmiştir. Grafik, diyagram, harita, şekil ve modelleri rahatlıkla anlamlandırabilir, duydukları bilgileri zihinsel objelere, hayallere veya resimlere çevirebilir, öğrendiklerini hatırlarken zihinsel resimlerden yararlanabilir, perspektif algıları yüksektir ve zihinde canlandırma becerileri gelişmiştir. Gördükleri nesnelere ise sanatsal bir biçimde ifade edebilir (Debes, 1969). Bu bakış açısıyla görsel okuryazarlık; görsel iletileri doğru bir şekilde anlayabilmek, yorumlayabilmek, çözümleyerek yeni içerikler oluşturabilmek için gereken bilgi ve beceriye sahip olmak şeklinde ifade edilmektedir (Yeh, 2008).

Yapılan çalışmalar kullanıcıların, bir web sitesindeki metinleri okumak yerine bilgi açısından zengin resimlere odaklandığını göstermektedir (Nielsen, 2010). Hortin (1980) kavramı, görselleri okuma (anlama), yazma (kullanma), görsellerden yararlanarak düşünme ve öğrenme kabiliyeti olarak ifade etmektedir. Hortin bu tanımlamayı yaparken görsel okuryazarlığın üç temel unsuruna dikkat çekmektedir:

- Görsellerin kendine özgü bir dili vardır.
- Görsel okuryazarlık becerisine sahip bir birey görüntüleri anlamlandırabilmeli ve görsel dilden yararlanabilmelidir.
- Görsel olarak düşünüp bilgiyi görsel olarak işleyebilen bireyler görsel okuryazarlık yetisine sahip olmaktadır.

Meydana gelen olayların, durumların, sembollerin özetle mekânın tüm bileşenlerinin görsel ve mekânsal zekâyâ bağlı olarak ifade edilmesi görsel okuryazarlık olarak tanımlanmaktadır (Alpan, 2008). Kişilerin yeni bilgileri öğrenebilmelerinin ana unsurlarından

biri de görsel okuryazarlık yeterliğine bağlıdır. (Debes, 1969). Görsel okuryazarlık, öğrenilebilen bir kabiliyet, yeterlik ve beceri olarak ifade edilmektedir. Bu özellikleri sebebiyle bu yetinin eğitim ile iç içe olduğu söylenebilir (Avgerinou, 2003). Öğrencilerin genellikle sadece metinlerden oluşan eğitim içeriklerini kavramakta zorluk yaşadıkları görülmektedir. Bu sebeple grafikler, haritalar ve resimler vb. görsel unsurlar öğrenme açısından önemli olmakta ve metinler aracılığıyla aktarılamayan bilgilerin iletilmesinde değerli bir unsur haline gelmektedir (Sakar, 2022). Bu nedenle kişilerin, sözel ifadeler yerine görsel unsurları daha iyi kavrayabilmeleri ve uzun süre hafızalarında depolayabilmeleri eğitim alanında görsel unsurlara yer verilmesini gerekli kılmaktadır (Taşpınar, 2017). Özellikle eğitim kurumlarında kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirilebilmesi için görsel unsurlarla desteklenen materyallerin kullanılması verimliliği artıracaktır (İşler, 2002). Görsel okuryazarlık becerileri, bilgi çağında hızla değişen iletişim ortamlarında daha etkili bir şekilde katılım sağlamak için önemlidir. Eğitimde, iş dünyasında ve günlük yaşamda bu becerilere sahip olmak, bireylerin daha bilinçli ve etkili iletişim kurmalarına yardımcı olmaktadır.

2.2.2. Bilgi okuryazarlığı: dijital çağda bilgiye erişim ve değerlendirme

Bilgi çağında, bilgiye ulaşım ve bilgi kullanımı, kişilerin ve toplumların başarısı için kritik bir önem taşımaktadır. Bilgi okuryazarlığı, bireylerin doğru bilgiye erişebilmesi, bu bilgiyi etkili bir şekilde değerlendirebilmesi ve kullanabilmesi için gereken nitelikleri kapsayan bir kavramdır. Bu beceriler, yalnızca bilgiye erişimi değil, aynı zamanda bilgiyi eleştirel bir bakış açısıyla analiz etmeyi, doğrulamayı ve ahlaki bir şekilde kullanmayı da kapsamaktadır. Aynı zamanda bilgi okuryazarlığı, kişilerin medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık ve görsel okuryazarlık gibi diğer okuryazarlık türleriyle birlikte bilinçli vatandaşlar olmalarını sağlamaktadır.

Bilgi okuryazarlığı kavramından ilk kez ABD Bilgi Endüstrisi Derneği Başkanı Paul Zurkowski bahsetmiştir. Ona göre bilgi okuryazarlığı; sahip olunan beceri ve teknikler ile farklı bilgi kaynaklarından istenilen amaca yönelik yararlanılarak karşılaşılan sorunlara bilgiye dayalı çözümler üretebilmektir (Zurkowski, 1974). Kişilerin bilme ve öğrenme gereksinimi yaşam koşullarında temel ihtiyaçlar arasında gösterilmektedir. Teknolojik yeniliklerle birlikte bilgiye ulaşma geçmişe nazaran daha kolay sağlanmaktadır. Ancak bireylerin bilgiye erişme noktasında birtakım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu beceriler arasında belirlenen alandaki bilgiye erişebilmek, ulaşılan bilgileri değerlendirip kullanabilmek, yeni bilgiler üretip paylaşabilmek ve bilinçli bir teknoloji kullanıcısı

olabilmek yer almaktadır. Bu temel niteliklere sahip kişiler bilgi toplumlarına daha kolay uyum sağlayacaklardır (Kızıl, 2007).

Kişilerin beklentileri doğrultusunda ulaşılan bilgilerin hedefe yönelik olması ve bireylerin gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir. Elde edilen bilgileri eleştirel bakış açısıyla analiz-sentez süzgecinden geçirip değerlendirebilme ve istenmeyen bilgileri eleyerek bilgiyi kullanabilme bilgi okuryazarlığı için gereken özellikler arasında yer almaktadır (Polat ve Odabaş, 2008). Bu alanda beceri sahibi olan bireyler; farklı seçenekler arasından istediği bilgiye erişebilmekte, ulaştığı bilgilerin doğruluğunu kontrol edebilmekte ve nihayetinde bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilmektedir (Bayrak, 2014). Kişilerin çok sayıda kaynağa erişim imkânının olması, zaman ve mekândan bağımsız olarak istedikleri bilgilere ulaşabilmelerine olanak yaratmaktadır. Ancak erişilen bilgiler arasında doğru bilgiyi ayırt edebilmek önemli bir sorun haline gelmektedir. Bilgi okuryazarlığı bu süreçte kişilere; ulaştıkları bilgileri bilinçli ve eleştirel bir bakış açısıyla belirleyebilme, değerlendirebilme ve çözümleyebilme yeteneği kazandırmaktadır. Bu niteliklere sahip bireyler değerlendirdikleri bilgileri yeniden tasarlayabilmekte ve herhangi bir destek almadan yeni bilgilere ulaşabilmektedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Özetle bilgi okuryazarlığı; ulaşılan bilgileri tam olarak kavrayabilme, bilgiye ulaşım araçlarından yararlanabilme ve bilgiyi toplumsal, kültürel ve felsefi olarak bir süreç içerisinde değerlendirebilmektir (Shapiro ve Huges, 1996).

Teknoloji çağında istenilen bilgilere rahatlıkla ulaşabilmek kullanıcılar açısından avantajlı bir durum oluşturmaktadır. Ancak bilgi kaynaklarından bilinçli bir şekilde yararlanılmazsa olumsuz durumlar da oluşabilmektedir. İstenmeyen durumlara karşı çözümler üretilemezse bireyler çağın gerisinde kalabilir. Bireylerin bilgi toplumuna uyum sağlamaları zorlaşabilir. Böylelikle kişilerin bilgi toplumuna adapte olamaması sonucunda toplum çağdaşları arasında geri kalabilir. Bu sorunlara çözümler üretip, toplumların teknolojik yeniliklere adapte olarak bilgi toplumuna dönüşebilmeleri için eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir (Polat, 2006). Bilgi okuryazarlığı; dijital alanda istenilen bilgiyi arama, bulma ve değerlendirme becerisi ile bilişsel bir süreç olan eleştirel düşünebilme yeteneğinin bileşimi olarak ifade edildiğinden, etkili ve başarılı bir öğrenme için temel nitelikler arasında yer almaktadır (Eshet, 2004).

Toplumları geliştiren en önemli araçlardan biri doğru ve hedefe yönelik kullanılan bilgilerdir. Bu sebeple toplumların bilgiyi tüketmesinin yanında yeni bilgiler üretmesi de gerekmektedir (Arslan, 2019). Dünyanın dijitalleşmesi sonucunda bilgiye ulaşma yolları ve

bilgi okuryazarlık becerileri değişime uğramaktadır. Bilgi iletişim teknolojileri ile aradığı bilgilere anında ulaşan öğrencilere örnek olabilmek için öğretmenlerin bu alanda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir (Akkoyunlu ve Kurbanoğlu, 2003). Milli eğitim Bakanlığı öğretim programlarını hazırlarken bilgi okuryazarlığı becerisine katkı sağlayacak olan medya okuryazarlığı ve bilim uygulamaları dersleri ile öğrencilerin bu alandaki gelişimlerini desteklemeyi hedeflemektedir (MEB, 2018). Bilgi okuryazarlığı diğer okuryazarlıkları destekleyip etkilemektedir. Bu sebeple bireyler bilgi okuryazarlığı yeterliklerini geliştirdikleri takdirde dijital okuryazarlık da dahil olmak üzere diğer okuryazarlık becerilerine de katkı sağlamış olacaktırlar (Bawden, 2001). Bu okuryazarlık türü, bireylerin bilgiye dayalı kararlar alabilme, günlük yaşamlarında etkili iletişim kurabilme ve sürekli değişen bilgi ortamında başarılı olabilme yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu beceriler, eğitim sistemi, medya okuryazarlığı, bilgi teknolojileri kullanımı gibi alanlarda önemli bir rol oynamaktadır.

2.2.3. 21. yüzyılın ihtiyacı: teknoloji okuryazarlığı ve toplumsal bilinç

21. yüzyılda teknolojinin hızla ilerlemesi, hayatın her alanında köklü değişikliklere sebep olmuştur. Eğitim, sağlık, iş dünyası ve günlük yaşamda teknolojinin etkin ve verimli bir şekilde kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, teknoloji okuryazarlığı, bireylerin teknolojiyi anlama, kullanma ve değerlendirme becerilerini ifade eden önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Teknoloji okuryazarlığı, sadece temel dijital becerileri değil, aynı zamanda problem çözmeye, yenilikçi düşünmeye ve teknolojik gelişmeleri takip edebilme yeteneklerini de içermektedir.

Teknoloji okuryazarlığı; kişilerin, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki değişimleri ve ilerlemeleri kavrayıp gerçekleştirdiği çözümler ve değerlendirmeler neticesinde ulaştığı verileri kullanabilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Teknoloji okuryazarı bir birey; teknolojik araçların temel prensiplerini kavrayabilir, bu araçları kullanabilir ve yönetebilir, teknolojik tasarımları eleştirel bakış açısıyla değerlendirebilir, bireysel, toplumsal ve çevresel hedefleri için teknolojiden yararlanabilir ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilir (Kurt, Orhan, Yaman, Solak ve Türkan, 2014). Bu alanda yeterliği olan bir kullanıcı teknolojinin tarihsel serüveni ve ilerlemesi hakkında bilgi sahibidir. Teknoloji kullanımının ülkesine sağladığı katkılar hakkında milli bilinçle erişmiştir (Yuldaşev, 2013).

Teknoloji okuryazarlığı; kişilerin genel ağ, öğretim teknolojileri ve temel seviyedeki bilgisayar bilgisinden daha fazlasını ifade etmektedir (Skophammer ve Reed, 2014).

Teknoloji okuryazarı olan bir birey, teknolojiden faydalanırken kendine güvenir ve tarafsız davranabilir. Teknoloji kelimesinin anlamını, hangi aşamalar sonucunda günümüz seviyesine ulaştığını, toplumda nasıl etkiler bıraktığını ve toplumdaki kişilerin teknolojiyi nasıl etkilediğini kavrayabilme becerisine sahiptir. Bu nitelikler sayesinde teknolojinin değerini ve önemini kavrayarak teknolojiden yararlanabilir. (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003). Teknoloji okuryazarlığı; teknoloji odaklı bilgisayar okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlığı içine alan bir kavramdır. Eğitim, sanayi, tarım ve daha pek çok çalışma çevresinde kişilerin teknolojiden aktif bir şekilde yararlanmaları teknoloji okuryazarlığı sayesinde olmaktadır. Bu konuda yetkinliği bulunanlar teorik bilgilerini uygulamaya geçirerek ürün ve hizmet oluşumuna katkı sağlayabilmektedir. (Süslü, 2022). Teknoloji okuryazarlığı, bireylerin iş dünyasında rekabet avantajı elde etmelerine, günlük yaşamlarında daha etkili olmalarına ve dijital dünyada karşılaşabilecekleri riskleri minimize etmelerine yardımcı olabilir. Bu nedenle, eğitim kurumları, şirketler ve toplumlar genel olarak, bireylerin teknoloji okuryazarlığına sahip olmalarını teşvik etmek ve geliştirmek için çeşitli eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarını desteklemektedir.

2.2.4. Dijital dünyada başarı için temel beceriler

Dijital çağın hızla ilerlemesi, hayatın her alanında dönüşümlere sebep olmaktadır. Bilgiye erişim, iletişim, öğrenme ve hatta eğlence gibi pek çok aktivite dijital araçlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu değişim karşısında, dijital okuryazarlık becerileri hayati önem taşımaktadır. Bu beceriler, sadece bilgisayar kullanabilmenin ötesinde, dijital ortamda bilgiyi bulma, değerlendirme, kullanma, üretme ve paylaşma yeteneğini kapsamaktadır. Dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi, kişilerin sürekli öğrenme ve kendini güncelleme sürecini gerektirmektedir. Özellikler eğitim kurumları, bireylerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak programlar ve kaynaklar sunmaktadır. Ayrıca, kullanıcıların kendi kendine öğrenme becerilerini geliştirmeleri ve dijital dünyadaki yenilikleri takip etmeleri önemlidir.

İnternet ve dijital dünya; kullanıcıların aktif bir biçimde, zaman ve mekân sınırı olmaksızın, çoklu bilgisayar ağları ile iletişim sağlamalarına, farklı hizmet ve içerikler arasından tercihlerde bulunarak etkileşim kurmalarına olanak tanımaktadır. Sağlanan dijital imkânlar sonucunda toplumların hızlı bir biçimde e-yaşam koşullarına uyum sağlamaları gerekmektedir. Dijital çağda; teknoloji kaynaklı sorunlar ortaya çıktığında problemleri çözebilmek için ihtiyacı olan bilgilere ulaşabilen, eriştiği bilgileri çözümlenebilen ve

değerlendirebilen, yeni bilgiler elde edebilen, ulaştığı bilgileri paylaşabilen dijital okuryazarlık becerilerine sahip bireylerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Dijital teknolojiler ile bilginin kolaylıkla iletildiği 21. yüzyılda dijital okuryazarlık becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir (Onursoy, 2018). Teknolojiyi, dokunmatik ekran ve klavyeleri kullanabilme, işletim sistemlerini kavrayabilme, bir programı, veriyi, görüntüyü veya filmi simgeleyen ekran üzerindeki resimciği yorumlayabilme, sayfada bulunan menü ve bağlantılarını kavrayabilme gibi uygulama düzeyindeki temel nitelikler, bireylerden beklenen dijital özellikler arasında yer almaktadır. Bireylerin, özelliklerine göre tasarlanmış dijital araçları kullanabilmeleri için bile dijital becerilere ihtiyaçları vardır. Kullanıcıların; dijital içerikler oluşturabilmek, bu içerikleri kullanabilmek, organize edebilmek, dijital etkileşimler kurabilmek ve maruz kaldıkları sorunları çözebilmek adına dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. (Selwyn, 2017).

Dijital okuryazar bireyler istedikleri bilgiye nasıl ulaşabileceklerinin farkında olmalı, doğru bilgiyi tanımlayabilmeli, bilgiye erişebileceği kaynaklara ulaşabilmeli, edindiği bilgileri aktarabilmeli, diğer kullanıcılarla bilgilerini paylaşarak güvenli iletişim kanalları oluşturabilmeli ve faaliyetlerinin sonuçlarını kestirebilmelidir (Hague ve Payton, 2010). Dijital okuryazarlık niteliklerine sahip olmayan kullanıcılar; bilginin hızla yayıldığı teknoloji çağında güvenilir olmayan, doğruluğu şüpheli, provokasyona açık paylaşımları değerlendiremeyerek yanıltıcı sonuçların oluşmasına ortak olmaktadır (Hamutoğlu vd, 2017). Dijital dünyada güvenli bir şekilde teknolojiden yararlanabilmek, temel düzeydeki dijital sorunları giderebilmek ve yanlış bilgidен doğru bilgiyi ayırabilmek dijital okuryazarlık niteliklerine sahip bireylerden beklenen davranış biçimleridir (Süslü, 2022). Dijital okuryazarlık becerisine sahip kişilerde olması gereken nitelikler Ng, (2012)'e göre şu şekildedir:

- Temel seviyede bilgisayar tabanlı işlemleri yapabilme ve kaynaklara ulaşabilme,
- Bilgiyi arayabilme, doğru bir şekilde tanımlayabilme ve değerlendirebilme,
- Etik kurallara uygun davranabilme ve telif hakkının bilincinde olma,
- Dijital ortamın zararlarından kendini koruyabilme,
- Üstlendiği sorumluluğu veya görevi yapabilmek için elverişli teknolojik materyalleri belirleyip kullanabilme ve problemleri çözerek yeni fikirler üretebilme.

Günümüzde bilgiye erişimin büyük çoğunlukla internet üzerinden sağlanması, kişilerin topluma entegre olabilmesi ve yeni teknolojilere uyum sağlayarak iş hayatında başarılı olabilmeleri için dijital okuryazarlık önemli bir beceri haline gelmektedir. Eğitim, eğlence, ekonomi, sağlık, sosyal ve iş hayatında dijital teknolojilerin yaygın olarak kullanılması ve kişilerin bu konuda dijital farkındalığa sahip olmaları hayat standartlarının artmasına katkı sağlayacaktır. Dijital dünyadaki tehditleri belirleyerek bunlardan korunabilmek adına dijital okuryazarlık becerisi kapsamında değerlendirilen dijital dönüşüm farkındalığı da giderek önem kazanmaktadır. Bu kapsamda dijital ayak izi olarak ifade edilen ve kullanıcıların geride bıraktığı, diğer kullanıcılar tarafından görülebilen ve hatta depolanabilen bilgiler konusunda farkındalık oluşturulmalıdır. Dijital ayak izine bağlı karşılaşılabilecek sorunlara çözümler sunabilmek ve dijital yaşam içerisinde zamanımızı verimli geçirebilmek dijital okuryazarlık becerilerine bağlıdır (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018). Dijital okuryazarlık yenilikçi, yaratıcı ve girişimci olmanın ön koşulu olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple 21. yüzyıla kişilerin adapte olabilmeleri için bu becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir (Martin, 2005).

Dijital okuryazarlık yetisine ulaşmış bireyler; karşılaştıkları problemleri aşabilmek için ihtiyacı olan bilgilerden yararlanarak yaratıcı fikirler oluşturabilmeli, ulaştığı kaynaklardan kendisi için yararlı olanları belirleyebilmeli, bilginin ulaşımı ve kullanımı konusunda hukuki ve ahlaki konuda farkındalık sahibi olmalıdır (Partnership for 21st Century Learning, 2015). Bu kişiler, teknolojinin verimli ve güvenli kullanımı konusunda yeterli bilgilere sahiptir. Gelişen teknolojiye daha kolay uyum sağlayabilir, eleştirel düşünce becerileri sayesinde edindikleri bilgileri analiz – sentez süzgecinden geçirerek kullanabilirler (Korkmaz, 2020). Bu alanda beceri sahibi olan kişiler, zamanla diğer bireyler karşısında avantajlı bir konuma geçmektedir. Örnek olarak çeşitli sektörlerdeki iş ilanları değerlendirildiğinde Office programlarına hakim, analitik düşünebilen bireyler ön plana çıkmaktadır (Kozan, 2018). Aynı zamanda dijital alanda tasarlanan kitap, gazete ve dergi içeriklerine ulaşım, gereken bilgileri edinebilmek için de dijital okuryazarlık yetisine ihtiyaç duyulmaktadır (Aksu, 2018). Gilster, genel ağda bilgiyi arama, bilgiye ulaşma, elde edilen içeriği değerlendirme ve köprülerle bağlanmış metin içinde tarama yapabilme becerilerini dijital okuryazarlık olarak ifade edilmektedir. Gilster, (1997), dijital okuryazarlık özelliklerini şu ilkelere dayandırmaktadır:

- Çeşitli donanım-yazılımlara ulaşabilme ve bunları kullanabilme kabiliyetine sahip olma,

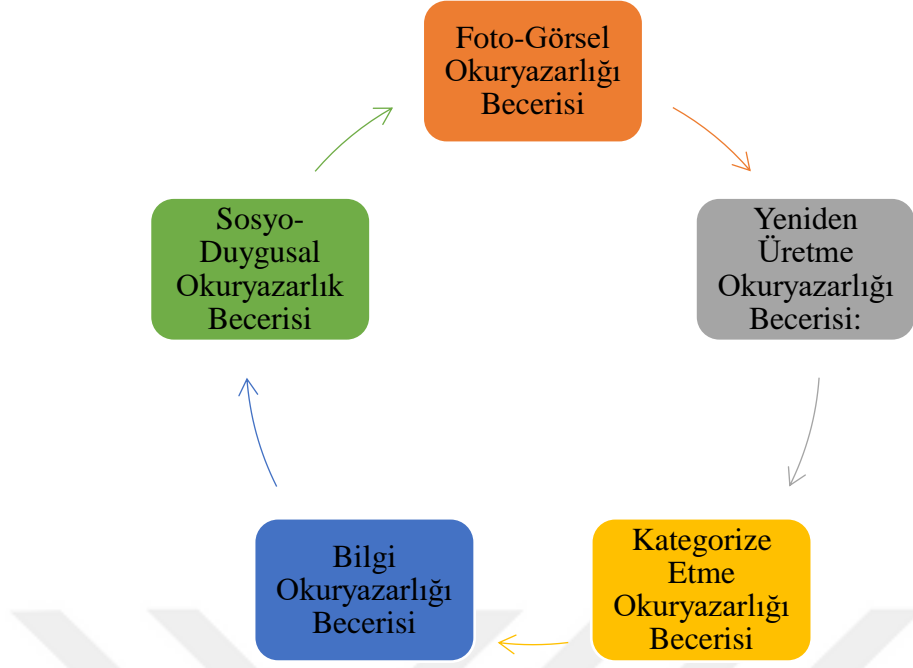
- Dijital içerikleri ve uygulamaları kavrayıp eleştirel bakış açısıyla değerlendirebilme,
- Dijital teknolojilerden yararlanarak, yeni bilgiler üretebilme.

Kişilerin dijital okuryazarlık becerisini kazanabilmeleri ve dijital alanda maruz kalacakları tehlikelere karşı kendilerini koruyabilmeleri için eğitim-öğretim faaliyetlerinin çağa uygun, yeniliklere açık, uygulamalara önem veren, hayat ile iç içe ve devamlılık arz eden bir biçimde oluşturulması gerekmektedir (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018). Bu bilinç doğrultusunda “Avrupa Dijital Okuryazarlık” projesi ile dijital materyallerin verimli ve etkin kullanımı için öğrencilere dijital okuryazarlık eğitimi verilmesi planlanmıştır (Martin ve Grudziecki, 2006). Dijital okuryazarlık nitelikleri, bireylerin bilgi çağında başarılı ve güvenli bir şekilde hareket edebilmeleri için temel bir gerekliliktir. Bu beceriler, eğitim kurumları, iş dünyası ve bireyler arasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dijital okuryazarlık, modern yaşamda bilgi çağında başarılı olmak için önemli bir unsurdur.

2.2.5. Dijital okuryazarlık modelleri

Alkali ve Amichai-Hamburger dijital okuryazarlık modeli

Dijital okuryazarlık, dijital cihazları yönergesine uygun olarak kullanabilmek için gereken teknik kabiliyetlerden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Kullanıcıların; interneti kullanabilmek, kullanıcı arayüzleri oluşturabilmek, veri tabanlarından yararlanabilmek, sosyal medya araçları ile iletişime geçebilmek, dijital alanlarda sorumlulukları yerine getirebilmek ve gereken zihinsel süreçleri gerçekleştirebilmek için dijital okuryazarlık niteliklerine sahip olmaları gerekmektedir. Dijital okuryazarlık aynı zamanda zihinsel süreçlerin yanında bireylerin dijital alandaki karmaşık görevleri yerine getirebilmeleri için onları sezgisel olarak da desteklemektedir. Alkali ve Amichai-Hamburger (2004), dijital okuryazarlık hakkında bütüncül bir model oluşturarak kullanıcıların dijital alanda yararlandıkları zihinsel süreçleri kategorize etmişlerdir. Oluşturulan modele göre beş farklı dijital okuryazarlık becerisi bulunmaktadır. Bu beceriler Şekil 2.2.’te belirtilmiştir:

Şekil 2.2. Dijital okuryazarlık becerileri kavramsal model (Alkali ve . Amichai-Hamburger, 2004)

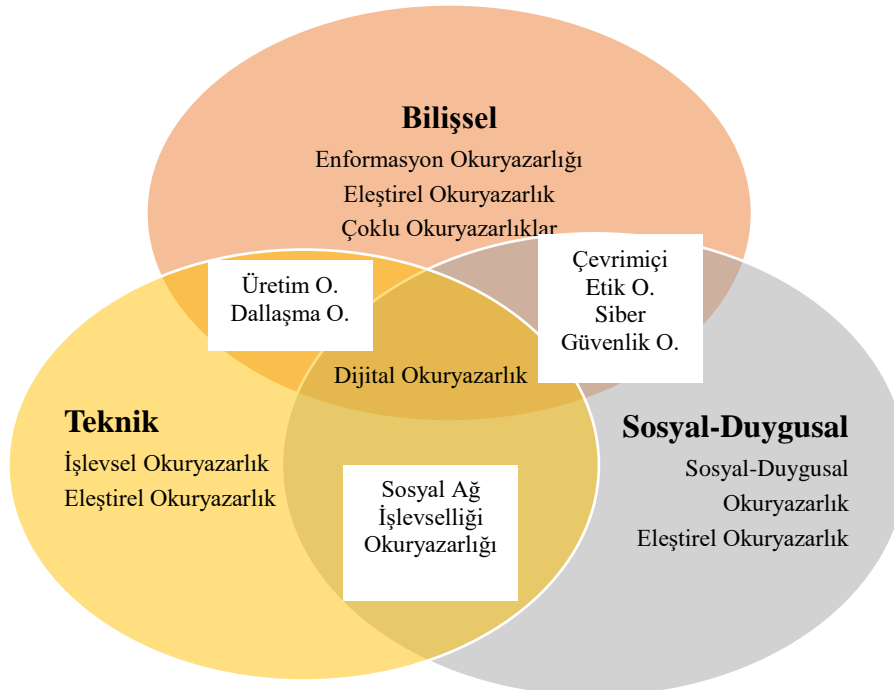
- **Foto-Görsel Okuryazarlığı Becerisi:** Medya ile gönderilen görsel içeriklerin kavranması ve mesajların çözümlenebilmesidir. Görsel olarak hazırlanan grafiklerdeki yönerge ve mesajların anlamlandırılmasına olanak sağlar.
- **Yeniden Üretme Okuryazarlığı Becerisi:** Yeni veya eski dijital materyallerin çok boyutlu düşünülerek yorumlanması, sentezlenmesi ve yeni dijital materyaller oluşturma becerisidir.
- **Kategorize Etme Okuryazarlığı Becerisi:** Kullanıcıların istenilen bilgiye erişirken düzensiz ve farklı kategorilere ayrılmış bilgi parçacıklarını düzenleyip, bütünleştirerek kullanılabilir hale getirme ya da bir bütün halinde verilen bilgileri istenilen sınıflara ayırabilme becerisidir.
- **Bilgi Okuryazarlığı Becerisi:** İstenilen bilgiye ulaşarak içeriğini anlamak, yorumlamak ve değerlendirmektir. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgileri doğru ve etkin kullanma becerisidir.
- **Sosyo-Duygusal Okuryazarlık Becerisi:** Genel ağdaki bilgi paylaşımının artmasına paralel olarak iş birlikli öğrenme fırsatlarının oluşması ve dijital sosyalleşmelerin meydana gelmesi ile kişilerin dijital dünyaya karşı oluşturdukları tutumlar olarak ifade edilmektedir. Dijital alanda bilgiyi aktarma konusunda istekli davranmak ve internette maruz kalınacak tehlikelere karşı tedbirli olabilme becerisidir.

Hobbs dijital ve medya okuryazarlığı modeli

Hobbs, (2010) dijital okuryazarlık ile medya okuryazarlığını bir bütün olarak değerlendirmekte ve bu becerileri yeterlik ve sürece göre beş kategoriye ayırmaktadır. Bunlar:

- **Erişim:** Teknolojik araçları ve medyayı aktif olarak kullanarak istenilen bilgiye ulaşabilmek ve bilgiyi farklı kullanıcılarla paylaşabilmektir.
- **Çözümleme ve Değerlendirme:** Eleştirel bakış açısıyla iletilere yaklaşarak mesajın etkilerini ve sonuçlarını öngörebilmek ile mesajların anlam, amaç, güvenilirlik ve doğruluk açısından analizini yapabilmektir.
- **İçerik Meydana Getirme:** Dijital araçlardan yararlanarak özgüvene bağlı yaratıcılık ile kullanıcıların kendilerini ifade edebilmek için dijital materyaller oluşturabilmeleridir.
- **İfade:** Etik ilkeler ve toplumsal sorumluluklar bağlamında teknolojinin ve medyanın etkilerini değerlendirerek kişilerin kimliğini, davranışlarını ve iletişim süreçlerini organize edebilmeleridir.
- **Eylem:** Kişisel veya iş birliği içerisinde hareket ederek erişilen bilgileri aktarabilmektir. Problemlerin çözümünde aktif olarak sorumluluk alabilme ve ulusal ya da uluslararası bir topluma dâhil olabilme aşamasıdır.

Ng dijital okuryazarlık modeli

Şekil 2.3. Dijital Okuryazarlık Modeli (Ng, 2012)

Şekil 2.3.'de belirtildiği üzere Ng (2012), dijital okuryazarlık hakkında yapılan tanımlardan hareketle dijital okuryazarlığın teknik, bilişsel ve sosyal-duygusal olmak üzere üç boyuttan meydana geldiğini ifade etmektedir. Dijital okuryazarlığın ilk niteliğini teknik boyut oluşturmaktadır. Öğretim ve günlük hayatımızda bilgi teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanmayı ifade etmektedir. Örnek olarak bilgisayarın çalışma prensiplerini bilmek ve ana hatlarıyla yazılım bilgisine sahip olmaktır. Dijital okuryazarlığın ikinci niteliğini bilişsel boyut meydana getirmektedir. Dijital alanda bilgiyi arama, ulaşılan bilgileri eleştirel bakış açısıyla değerlendirebilme ve bu bilgilerden yararlanarak yeni bilgiler üretebilmektir. Bu özelliklere ek olarak bilişsel basamakta yer alan kullanıcılar kendileri için uygun olan yazılımı seçebilmektedir. Sosyal-duygusal boyut ise dijital okuryazarlığın son niteliğini oluşturmaktadır. Dijital dünyayı sosyalleşebilme, öğrenebilme ve iletişim kurma amacıyla sorumlulukları yerine getirerek kullanabilmektir. Bununla birlikte maruz kalınan tehlikelere karşı nasıl davranılacağına farkında olunması ve bir sorunla karşılaşıldığında nasıl çözülebileceğinin bilincinde olmaktır.

Hague ve Payton dijital okuryazarlık modeli

Kişilerin teknolojiden doğru ve güvenli bir şekilde yararlanmalarına olanak sağlayan dijital okuryazarlık becerisi Hague ve Payton (2010) tarafından sekiz kategori altında toplanmıştır. Bu beceriler Şekil 2.4.'te belirtilmiştir:

Şekil 2.4. Dijital Okuryazarlık Modeli (Hague ve Payton, 2010)

- **Fonksiyonel Beceriler:** Herhangi bir dijital uygulama veya aracı kullanabilme, bir problemle karşılaşıldığında çözüm oluşturabilme kabiliyetidir.
- **Etkili İletişim:** Amacına uygun dijital iletişim kurabilmektir.
- **Bilgiyi Bulma ve Seçme:** Güvenilir ve istenilen bilgilere doğru kaynaklardan ulaşılması ve bilgilerin eleştiri süzgecinden geçirilmesidir.
- **Eleştirel Düşünme:** Dijital alanda edinilen bilgilerin analiz edilerek yorumlanmasıdır.
- **Kültürel ve Sosyal Anlayış:** Medyayı kullanarak çeşitli kültürleri tanımak ve medyadaki görsel ve yazılı içerikleri kavrayabilmektir.
- **İş birliği:** Dijital ortamda başkalarıyla ortak çalışmalar yapabilme ve fikir alışverişinde bulunabilmektir.
- **Yaratıcılık:** Mevcut olan dijital çalışmalarını geliştirmek veya yeni fikirler üretebilmektir. Dijital yaratıcılık yeteneğine sahip kullanıcılar, dijital araçlardan yararlanabilmek için kişisel gelişimlerine önem verirler.
- **E-Güvenlik:** Dijital okuryazarlığın en önemli unsurlarından biridir. Dijital alanın güvenli bir biçimde kullanılması ve maruz kalınan tehlikelere karşı gereken tedbirlerin alınabilmesidir.

2.2.6. Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik

Dijital teknolojilerin hızla gelişmesi ve hayatın her alanında yaygınlaşması, bireylerin bu değişime ayak uydurabilmesi için yeni beceriler geliştirmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik, dijital dünyada başarılı ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek için önemli iki kavram olarak öne çıkmaktadır. Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Dijital okuryazarlık becerileri gelişmiş kişiler, dijital dünyada karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma konusunda daha yüksek bir öz-yeterlik duygusuna sahip olmaktadır. Bu durum, dijital teknolojileri daha etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmelerine olanak tanımaktadır. Dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmak, kişilerin dijital öz-yeterliğini de geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Örneğin, dijital ortamda bilgiyi bulma ve değerlendirme becerisine sahip olan bir birey, yeni bir teknolojiyi öğrenmeye ve kullanmaya daha istekli olacaktır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler neticesinde içinde bulunduğumuz dijital çağ, kişileri dijital okuryazarlık becerilerini ve bu konuda kendilerine duydukları öz-yeterlik inançlarını geliştirmeye zorlamaktadır. Dijital okuryazarlık, bireylerin teknolojik araçları etkili bir şekilde kullanma, bilgiye erişme, analiz etme, değerlendirme ve bilgiyi yaratıcı bir

şekilde kullanma yeteneğini kapsamaktadır (Hargittai, 2010). Öz-yeterlik ise bireyin belirli bir alandaki başarısına ve yetkinliğine olan inancını ifade etmektedir. Bireylerin karşılaştığı zorluklarla başa çıkma, engelleri aşma ve hedeflerini gerçekleştirme konusundaki inancını öz-yeterlik şekillendirmektedir (Bandura, 1977). Öz-yeterlik duygusu, kişinin kendine olan güvenini artırmakta ve bu durum beraberinde daha yüksek performans, daha iyi problem çözme becerileri ve daha etkili stres yönetimini geliştirmektedir (Chen, Gully ve Eden, 2001). Öz-yeterlik algısı yüksek olan kişiler başarabilecekleri iş ve sorumlulukları seçebilecek yeterliğe sahiptir. Bu bireyler başarısız olabilecekleri görevleri üstlenme eğiliminde değildir. Bu sebeple yaptıkları faaliyetlerde başarı oranları daha yüksek olmaktadır (Schunk ve Pajares, 2009).

Öz-yeterlik, kişisel gelişim ve öğrenme süreçleri için de kritik bir öneme sahiptir. Bir kişi yeni bir beceri öğrenmeye çalışırken, öz-yeterlik duygusu o beceriyi kazanma sürecini etkilemektedir. Bu süreçte karşılaşılan güçlükler, öz-yeterlik duygusunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir (Zimmerman, 2000). Bireylerin tecrübeleri öz-yeterlik duygusunu etkileyen faktörlerden bir diğeridir. Deneyimlerimiz sonucu yaşadığımız başarılar veya başarısızlıklar, kişilerin kendi yetenekleri ve becerileri hakkındaki algısını şekillendirmektedir (Pajares, 2005). Örneğin, bir birey matematikte başarılı olduğunda, matematikle ilgili öz-yeterlik duygusu güçlenebilir. Çevresel faktörler de öz-yeterlik üzerinde etkilidir. Destekleyici bir ortam, bireyin öz-yeterlik duygusunu artırabilir. Tersine, sürekli eleştiri veya olumsuz geri bildirimler, öz-yeterlik duygusunu zayıflatabilir (Bandura, 1997). Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik becerilerinin yaşam boyu öğrenme süreçlerinde geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik becerileri, günümüzün teknoloji odaklı dünyasında bireylerin bilgiye erişimini, bilgiyi anlamlandırmasını ve paylaşmasını desteklemektedir. Kullanıcıların bu alanlardaki becerilerini geliştirilmesi için de eğitim süreçleri önemli rol oynamaktadır (Margaryan, Littlejohn ve Vojt, 2011).

Başarı ve öğrenmeyle ilişkili bir durum olan öz-yeterlik; kişilerin özgüvenini, yapabileceklerini, performanslarını, beklenti ve kaygı durumlarını belirleyen bir duygudur. Bu sebeple öz-yeterlik inancı öğrencilerin eğitimdeki başarılarına etki eden bir faktördür (Bandura, 1986). Eğitim ile dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilere gelecekteki yaşamları ve iş hayatlarında avantajlar sağlayacaktır (Mishra ve Koehler, 2006). Dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik, eğitim sistemlerinin temel unsurlarından biri haline gelmektedir. Özellikle öğrencilerin bilgiye erişimleri ve onu etkili bir şekilde

kullanabilmeleri için, okullarda dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik programlara yer verilmelidir (Livingstone ve Sefton-Green, 2016). Ancak eğitimcilerin, öğrencileri dijital okuryazarlık eğitimi programlarına dâhil ederken onların ihtiyaçlarını ve beceri seviyelerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Hargittai, 2010). Öğretmenlerin, öğrencilerin öz-yeterlik duygularına katlı sağlamaları için öğretim yöntemlerini ve destekleyici stratejileri de dikkate almaları önemlidir (Bandura, 2006). Aynı zamanda öğrenme ortamları, öğrencilere dijital becerileri kazandırırken öz-yeterlik inançlarını artırmak için destekleyici bir ortam sağlamalıdır (Honicke ve Broadbent, 2016). Öz-yeterlik duygusu yüksek olan bireyler, zorluğa veya başarısızlığa karşı daha dirençli olabilirler ve daha yüksek seviyede akademik başarı gösterebilirler. Öğrencilerin eğitim sürecindeki öz-yeterlikleri; öğrenme hedeflerine ulaşma, zorluklarla başa çıkma ve öğrenme sürecini yönlendirme konusunda kritik bir rol oynamaktadır (Zimmerman, 2000).

Öğretmenlerin ve eğitimcilerin, öğrencilere geri bildirimde bulunarak ve destekleyici ortamlar oluşturarak öz-yeterliklerini geliştirmelerine yardımcı olmaları önemlidir. Eğitim programlarının tasarımında öz-yeterlik duygusunu artırmaya odaklanılmalıdır. Öğrencilere; öğrenme hedeflerini belirleme, problem çözme becerilerini geliştirme ve kendi öğrenmelerini yönlendirme konusunda fırsatlar sunmak, öz-yeterliklerini güçlendirebilir (Schunk ve Pajares, 2002). Bu nedenle, eğitimcilerin öğrencilere öz-yeterliklerini artırma konusunda destek olmaları ve pozitif bir öğrenme ortamı sağlamaları gerekmektedir (Tschannen-Moran ve Hoy, 2001). Eğitimde dijital okuryazarlık ve öz-yeterlik becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin bilgiye erişimini artırabilir ve onları dijital ortamlarda daha güvenli ve bilinçli hale getirebilir (Mishra ve Koehler, 2006). Bu beceriler, öğrencilerin bilgiye erişimini kolaylaştırdığı gibi bilgiyi değerlendirme, sentezleme ve yaratıcı bir şekilde kullanma yeteneklerini geliştirmeye yöneliktir (Martin, 2008). Dijital okuryazarlık becerilerinin eğitim süreçlerinde vurgulanması, öğrencilerin bilgi çağının gereksinimlerine uyum sağlamalarına ve dijital dünyada başarılı olmalarına yardımcı olabilir ve öğrencilerin bilgiye erişimindeki eşitsizlikleri azaltabilir (Fraillon, Ainley, Schulz, Friedman ve Gebhardt, 2014).

Sonuç olarak, öz-yeterlik duygusu, bireyin başarıya ulaşma sürecindeki tutumunu, motivasyonunu ve performansını etkileyen önemli bir faktördür. Öz-yeterlik ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişki, bireylerin teknolojiyi etkili bir şekilde kullanma ve bilgi çağının gerekliliklerine uyum sağlama kapasitelerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Öz-yeterlik ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişki, eğitimde ve bilgi çağında bireylerin

başarılı olmaları için kritik bir öneme sahiptir. Öz-yeterlik duygusunu artırmak için öğretmenlerin, eğitimcilerin ve eğitim programlarının öz-yeterlik odaklı stratejiler benimsemesi, öğrencilerin daha başarılı olmalarını sağlayabilir.

2.3. Geleceğin Eğitiminde Dijital Dönüşüm

Geleneksel eğitim yöntemlerinin teknolojiyle birleşmesi neticesinde dijital eğitim yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. Bu eğitim tarzında, internet, bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlar gibi dijital araçlar aracılığıyla öğrenme materyallerine erişim sağlanmaktadır. Dijital eğitim, öğrencilere ve öğretmenlere zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitim olanağı sunmaktadır. Dijitalleşme, eğitimde devrim niteliğinde bir dönüşüm yaratmıştır. Teknolojinin sunduğu imkânlarla öğrenme süreçleri daha erişilebilir, esnek ve kişiselleştirilmiş hale gelmektedir. Ancak, bu modelin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için teknolojik altyapının güçlendirilmesi, teknoloji okuryazarlığının artırılması ve yeni öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Dijital eğitimin potansiyelinden tam anlamıyla faydalanmak için bu zorlukların üstesinden gelinmesi büyük önem taşımaktadır.

Teknolojik gelişmeler neticesinde bilgisayar kullanımının artması ve internetin yaygın olarak kullanılması bireylerin istedikleri zengin bilgi birikimine hızlı ve maliyetsiz bir biçimde ulaşmalarına olanak sağlamaktadır. Bu durum teknolojik cihazların kullanımının oldukça küçük yaşlara kadar inmesine ve “Eli kalem tutan çocuk ” söyleyişinin “Eli fare tutan çocuk” şeklinde değişmesine sebep olmaktadır. (Benzer, 2012). Dijital çağda doğup büyüyen birçok çocuk, günlük hayatın rutinleri olan ayakkabı bağlamayı ya da bisiklete binmeyi öğrenmeden önce ekrana tıklamayı, ekranı büyütüp küçültmeyi veya sürüklemeyi öğrenmektedir (Goodwin, 2018). Dönemin çocuklarına önceki nesillere oranla dijital becerileri sebebiyle “kablosuz nesil”, “e-çocuk”, “uygulama nesli” gibi yakıştırmalar yapılmaktadır. Bu sebeple çocuklara ve gençlere dijital yazılım ve donanımlara erişme, ilgileri ile ihtiyaçlarına uygun dijital materyallere ulaşma, dijital uygulamalardan yararlanırken ihtiyaç duyacakları sosyal ve teknik desteği sağlama, istenilen bilgi ve becerilere erişme, dijital teknolojilerden yararlanabilmeleri için farkındalık oluşturma gibi konularda gereken rehberlik yapılarak teknoloji kuşağının bu becerilerini geliştirebilmesi için imkânlar sunulmalıdır (Selwyn, 2017).

Z kuşağı olarak ifade edilen çağın bireyleri interneti hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak değerlendirmektedir. Bu nesil teknolojik cihazlar ve internetin sunduğu olanaklar ile büyümekte ve bilgiye ulaşmak için bu imkânlardan yararlanmaktadır (Vitelar, 2019). Bu

durum kişilerin, bilgiye ulaşma koşullarının değişmesine sebep olmuş ve internet öncesi dönemde yazılı materyaller aracılığıyla erişilen bilgilere, günümüzde dijital uygulamalar aracılığıyla ulaşmak mümkün hale gelmiştir (Ay ve Seferoğlu, 2017). Teknoloji çağının kendine özel birtakım özellikleri bulunmaktadır. Yaşamın hızla değiştiği bu dönemde farklılaşan koşullara bireylerin uyum sağlayabilmeleri ve farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilerin gelişimlerini devam ettirebilmeleri için eğitim sistemlerinin de kendilerini yenilemeleri, değişimlere uyum sağlayarak gelişim göstermeleri gerekmektedir (Tüzel ve Tok, 2013). Bu konuda hassas davranan gelişmiş ülkeler, eğitim sistemlerini teknolojiye uyumlu bir şekilde değiştirmektedir. Örneğin 2016 yılında Finlandiya ilkokullarda el yazısını bırakarak dokunmatik klavye kullanımına başlamıştır. Kalem yerine klavye kullanımının yaygınlaştığı dijital dönemde yabancı dil öğrenimiyle birlikte kodlama eğitimi de ön plana çıkmaktadır (Aydın, 2018). Yaşanan teknolojik gelişmeleri takip edemeyen toplumlar çağa adapte olamayacak, öğrencilerinin nasıl öğrendiklerini ve ne kadar öğrendiklerini takip edemeyecektir (Günüç, 2017). Bu tarz olumsuz durumlarla karşılaşmamak için eğitim dünyası yeni döneme uyum sağlayabilmek, yaşanan sorunlara çözümler bulabilmek ve öğrencilere mümkün olan en az zamanda gereken bilgileri aktarabilmek için çağdaş teknik ve yöntemler üzerinde yoğunlaşmalıdır. Geliştirilen yeni stratejilerle birlikte öğretmen ve öğrencilerden beklenen, dijital materyallerden yararlanarak, ihtiyaçları olan bilgilere ulaşip bunları verimli bir şekilde kullanabilmeleridir (Alkan, 2011).

Eğitimin dijitalleşme aşamalarını geleneksel eğitim sistemlerinde dijitalleşme, dijitalleşme sonucu oluşan anlayış değişimi ve dijitalleşme ile eğitimde ortaya çıkan sorunlar olmak üzere üç aşamaya ayırmak mümkündür (Aydın, 2018). Dijital eğitim; çevrimiçi uzaktan eğitim olarak da ifade edilen, uzaktan öğrenme, mobil öğrenme ile elektronik öğrenme süreçlerini içeren ve ilerleyen teknoloji ile kullanıcıların yeni gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen öğrenme metotlarını kapsayan çok yönlü bir kavramdır. Dijital alanda gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekildedir:

- Teknoloji, içerikleri iletmek için bir araçtır.
- Eğitim ve teknoloji uyumunda soyut teknolojiler (kuram, yaklaşım, model vb.) ile somut teknolojilerden (mobil cihazlar, bilgisayarlar vb.) bir bütün olarak yararlanılmalıdır (Bozkurt, Hamutoğlu, Liman-Kaban, Taşçı ve Aykul, 2021).

Teknolojik araçlara erişimin sağlanması ve teknolojiyi kullanabilmek dijital okuryazarlığın göstergesi değildir. Okullara teknoloji alanında yatırımlar yapmak, öğrencilere

dijital okuryazarlık hakkında nitelikli eğitimler vermek bireylerin bu alanda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır (İrvan, 2017). Bu konuda yol alabilmek, dijital alanda öğrencilerin öğrenmelerine katkıları sağlayabilmek ve gereken değişimleri gerçekleştirebilmek için eğitim kadrosunun değer, inanç ve teknik alandaki becerilerini ilerletmeleri gerekmektedir. Eğitim sistemlerinde yapılacak dijital yenilikler sonucunda problemler yaşanmaması için öğretmen ve öğrencilerden kendilerini dijitalleşme konusunda geliştirmeleri beklenmektedir (Benedetto, 2006). Dijital yeterliğe sahip öğretmenler, dijital uygulamaların eğitim ile bütünleşmesine ve öğrencilerin etkili öğrenmeler gerçekleştirebilmeleri için bu uygulamaları kullanmalarına yardımcı olmaktadır (Öncü, Şengel ve Göktalay, 2012). Öğretmenlerin, eğitimde klasik öğretim metotları yerine öğrencilerin kullanmaktan hoşlandıkları, hâkim oldukları, bilgiler oluşturup tartışabildikleri ve iş birliği ile içerik oluşturabildikleri Web 2.0 araçlarına yer vermeleri verimli öğrenmelere imkan yaratacaktır (Ng, 2012). Dünyanın hızla dijitalleştiği bu dönemde öğrencileri dijital uygulamaları kullanmaları konusunda cesaretlendirmek gerekmektedir. Ancak bununla birlikte teknolojinin zararları hakkında farkındalık kazanmaları için gereken destek de sağlanmalıdır (Köşker, 2022). Öğrenciler genel ağda araştırma yaparken ulaştıkları bilgileri nitelikli ve niteliksiz olarak ayırma ve paylaşma konusunda zorluklarla karşılaşabilir. Dijital dünyaya adapte olabilmek için öğrencilerin bilgiye ulaşma kabiliyetine sahip olmaları ve elde ettikleri bilgileri değerlendirip yorumlayabilmeleri gerekmektedir. Bu beklentiler doğrultusunda bilginin kaynağını fark eden, çoklu kaynaklardan yararlanabilen ve bilgiler arasındaki bağlantıları çözebilen dijital okuryazar öğrenciler yetiştirmek eğitim sistemlerinin sorumlulukları arasında yer almaktadır (MEB, 2020). Dijital teknolojilerin eğitim üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde öğretmen ile öğrencilerin teknolojik uygulamaları bilmeleri ve bu araçlardan yararlanmak için gerekli olan becerilere sahip olmaları, özetle dijital okuryazarlık yeterliğine ulaşmaları gerekmektedir (Aksoy, Karabay ve Aksoy, 2021).

ISTE, tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda kişilerin dijital araç ve teknolojileri aktif bir şekilde kullanarak bilgi oluşturma, yenilikçi tasarım, iş birliği, iletişim ve dijital vatandaşlık alanlarında kendilerini geliştirmeleri beklenmektedir. Eğitim teknolojileri için uluslararası standartları belirleyen ISTE, 2018 yılında gerçekleştirdiği güncelleme ile “Bilimsel Düşünme (Computational Thinking)” kavramını 21.yüzyıl bireylerinde bulunması gereken nitelikler arasına eklemiştir. Bilimsel düşünme, komplike sorunları çözebilme ve eleştirel düşünme becerilerini kapsamaktadır (ISTE, 2018). Gelişmiş pek çok ülke öğretmenlerin teknolojiyi aktif ve verimli kullanmalarını gerçekleştirmek ve yaptıkları

değerlendirmelerle belirli bir düzen oluşturmak amacıyla ISTE'nin belirlediği “Eğitmenler için Eğitim Teknolojileri Standartları”ndan yararlanmaktadır (Trust, 2018). İhtiyaçlara göre zaman zaman güncellenen bu performanslar 7 ana başlığa ve 24 performans göstergesine veya yeterliğine ayrılmıştır. Yeni bilgiler öğrenme isteğinde olmak, alanındaki uzmanlığı ile öğrenme sürecini başlatabilmek, zorlukları kolaylaştırmak, liderlik, dijital vatandaşlık yeterliği bulunmak, iş birlikçi çalışmalar yapabilmek ve analitik düşünce yapısıyla tasarımlar oluşturmak öğretmenlerden beklenen nitelikler arasında yer almaktadır (ISTE, 2018).

Türkiye'deki okullardaki teknolojik imkânlar iyileştirilerek öğretmenlerin ve öğrencilerin FATİH projesi ile teknolojiden yararlanmaları için gereken destek sağlanmaktadır. Projeden beklenen verimin alınabilmesi için Yenilik ve Eğitim Teknoloji Genel Müdürlüğü EBA platformunu kullanıma sunmuştur. Bu platformun amacı eğitim-öğretimde teknolojiden yararlanmak, eğitim camiasının teknolojik ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve öğrencileri dijital materyallerle akademik olarak desteklemektir. EBA her sınıf seviyesine göre incelenmiş ve güvenilir e-içeriklerden yararlanarak faaliyetlerine devam etmektedir. Öğrenci merkezli yaklaşımla tasarlanan EBA, farklı öğrenme stillerine sahip öğrenciler için hizmet veren önemli bir platformdur (EBA, 2023). EBA değişen koşullara göre kendisini sürekli geliştirerek eğitim camiasının ihtiyaç duyduğu dijital içerikleri sağlamaktadır (Çakmak ve Taşkiran, 2014). Türkiye'de medya okuryazarlığı dersinin seçmeli ders olarak belirlenmesi ve MEB'in “FATİH Projesi”ni uygulamaya koyması dijital okuryazarlık konusuna verdiği önemi göstermektedir (Çubukcu ve Bayzan, 2013).

Ekim (2018) ayında MEB tarafından açıklanan 2023 Eğitim Vizyonu belgesi ile teknolojik yeniliklerin Türk kültür ve medeniyetine zarar vermeyecek bir şekilde eğitim sistemine entegre edilmesi amaçlanmaktadır. Sözü edilen belge ile öğrenmede sınırların kaldırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, ölçme ve değerlendirmede kullanılan çoktan seçmeli testler dışında dijital içeriklerden faydalanılması, dijital materyallerin pedagojik açıdan uygun, konu bütünlüğüne önem veren, dikkat çekici nitelikte olması gibi özelliklere vurgu yapılmaktadır. Hazırlanacak dijital içeriklerin yaşamla bağlantı kurması hedefiyle kullanım amaçları şu şekilde belirtilmektedir: yapılması zor etkileşimli deneylerin gerçekleştirilmesi, soyut unsurları somutlaştıran görsellerin oluşturulması, çeşitli disiplinleri bir araya getirebilecek oyunların üretilmesi ve yeni nesil ölçme uygulamalarının tasarlanması. Bu belge ile MEB 21. yüzyıl becerileri arasında yer alan dijital okuryazarlık konusunda dijital

öğrenmelere yönelik uygulamalar oluşturan yenilikçi öğretmenlerin de destekleneceğini belirtilmektedir (MEB, 2018).

Türkiye’de teknolojik imkânları verimli kullanabilmek adına Talim ve Terbiye kurulunca okullarda kullanılmasına karar verilen kitap içerikleri zenginleştirilerek Z-kitap formatında öğrencilerin erişimine sunulmaktadır. Bu kitaplardan yararlanan öğrenciler tablo, grafik, harita, simülasyon, animasyon, fotoğraf, ses ve video gibi unsurlardan daha fazla yararlanma imkanına sahip olmaktadır. Bu sayede Z-kitap kullanan öğrenciler dijital uygulamalar ile tüm ders içeriklerine ulaşım sağlayabilmektedir (Z-kitap, 2022). Z-kitaplar ile eğitime katkı sağlayan bir diğer unsur da hem fiziksel olarak basılan hem de dijital olarak kullanıcıların hizmetine sunulan artırılmış gerçeklik kitaplarıdır. Baskısı yapılan kitapta yer alan karekod vb. tanımlayıcı unsur ile kolaylıkla dijital kitaba ulaşım sağlanabilmektedir (Aydın, 2018). Dijitalleşme ile bilgisayar oyunları kullanılarak gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemli faydaları bulunmaktadır. Kavranması güç, karmaşık, sıkıcı, soyut, teknik ve uzman bir öğreticiye ihtiyaç duyulan bilgilerin aktarılmasında, öğrencilere ulaşılmasında zorluk yaşanan ve vakit probleminin olduğu durumlarda, analiz ve sentez süreçlerinde, strateji geliştirilmesinde ve ölçme değerlendirme basamağında bilgisayar oyunları eğitim-öğretimi desteklemekte ve verimliliği artırmaktadır (Çetin, 2013). Eğitimin dijitalleşmesi ile birlikte dijital hikâye oluşturulmasında da artışlar görülmektedir. Özellikle Web 2.0 araçlarının kullanılmasıyla bireyler hem dijital hikayelere erişebilmekte hem de kendi ürettikleri hikayeleri geniş kitlelere ulaştırabilmektedir (Küngerü, 2016). Teknoloji sadece bilginin aktarılması aşamasında değil bilginin ne kadar öğrenildiğinin ölçülmesinde de eğitimcilere fırsatlar sunmaktadır. Özellikle merkezi sınav sonuçlarının dijital alanlarda öğrenilmesi ve akabinde analiz edilebilmesi ölçme değerlendirme faaliyetlerinin hem süresini kısaltmakta hem de kullanıcılara kolaylık sağlamamaktadır. Zamanla günümüzde bazı merkezi sınavlar online olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum bir yıl içinde yapılacak sınav sayısının artmasına mekân, zaman ve maliyet tasarrufunun sağlanmasına olanak tanımaktadır (Aydın, 2018).

Bilgiye ulaşmak ve kullanmak, elde edilen bilgiyi değerlendirmek, farklı bilgiler üretmek hedefiyle dijital teknolojilere hâkim olup yararlanmak, bilgi toplumunda etkin bir birey olabilmenin gereklerindendir. Bu nedenlerle eğitim politikaları oluşturulurken dijital okuryazarlık becerisine yer verilmelidir (Altun, 2019). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim materyallerinin tasarlanmasında, bilginin aktarılması ve değerlendirilmesinde yaygın

olarak kullanılmaktadır. Bu durum günümüzde yeni kuram ve uygulamaların oluşturulmasına ve çeşitli bilim dallarının oluşturulmasına sebep olmaktadır. YÖK, internete dayalı üniversite eğitimi konusunda hazırladığı bir yönetmelik ile bu alanda çalışmalar gerçekleştirmektedir (Gülcü, Solak, Aydın ve Koçak, 2013). Eğitim odaklı dijital okuryazarlık değerlendirildiğinde hem çevrimdışı hem de çevrimiçi durumlar söz konusu olmaktadır. Bu tarz öğrenmelerde teknik, zihinsel ve sosyal-duygusal bakış açıları önem kazanmaktadır. Dijital okuryazarlık temel ve adım adım edinilmiş bilgi ve becerileri içeren gelişimsel bir süreci ifade etmektedir. Bu okuryazarlık alanında kendisini geliştirmiş ve gereken eğitimleri almış bireyler çağdaş teknolojilere kolaylıkla adapte olabilmektedir (Ng, 2012).

Dijital dünyada yaşanan gelişmeler doğrultusunda Z kuşağı öğrencilerinin dijital nitelikler kazanabilmeleri için devletlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Okullar vasıtasıyla öğrencilere verilecek dijital okuryazarlık eğitimleri ile devlet bu görevini yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Bu aşamada eğitim camiası içerisinde önemli misyonu etkin vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler öğretmenleri ön plana çıkmaktadır (Kosdak, 2022). Sonuç olarak, dijital eğitim, eğitim dünyasında önemli bir dönüşümü temsil etmektedir. Geleneksel öğretim metotlarına ek olarak kullanılan dijital araçlar, öğrencilere daha esnek, etkileşimli ve özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunmaktadır. Bu yeni eğitim paradigmaları, öğrencilere coğrafi sınırlamalardan bağımsız bir şekilde bilgiye erişim imkânı tanıyarak öğrenme süreçlerini zenginleştirmekte ve çeşitlendirmektedir.

2.3.1. "21. yüzyılda sosyal bilgiler eğitimi: dijital okuryazarlık perspektifi"

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin toplum, tarih, coğrafya, ekonomi ve kültür gibi konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, onların daha bilinçli ve aktif vatandaşlar olmalarını hedeflemektedir. Bu ders, öğrencilerin geçmişten günümüze kadar toplumların nasıl geliştiklerini, farklı kültürlerin nasıl etkileşimde bulduklarını ve dünyanın dinamiklerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Dijital okuryazarlık ise, dijital çağda bilgiye ulaşım, bilgiyi değerlendirme ve dijital araçları etkili ve etik bir şekilde kullanma becerisini kapsamaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi ile dijital okuryazarlığın birleşimi, öğrencilere hem geçmişi hem de günümüzü daha iyi anlama ve geleceği şekillendirme becerisi kazandırmaktadır. Dijital kaynaklar ve araçlar, sosyal bilgiler dersini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirirken, dijital okuryazarlık becerileri, öğrencilerin bilgiye erişim ve değerlendirme yeteneklerini geliştirmektedir. Bu iki alanın birleşimi, öğrencilere hem tarihsel ve toplumsal bilinç kazandırır hem de dijital çağın gerektirdiği becerileri öğretmektedir.

Dijital okuryazarlık; dijital bilgi ve teknolojileri etkin bir şekilde kullanabilme, karşılaşılan problemleri çözebilme, dijital iletişim teknolojilerinden yararlanarak iş birlikçi çalışmalar için fırsatlar oluşturabilmektir. Bununla birlikte dijital okuryazarlık, bilgi paylaşımında ve yönetiminde kullanıcılara yardımcı olduğu gibi yaratıcılık ve eleştirel düşünme için gereken yeterliklere ulaşılabilmesi için yol göstericidir (Kim, 2019). Dijital okuryazarlığın bireylere sağladığı bu faydalar öğrenciler için de geçerli olmakta ve bilgisayar ve internet teknolojilerinden yararlanan öğrencilerin yapabilecekleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve edindikleri becerileri hangi alanlarda kullanabilecekleri konusunda dijital okuryazarlık gereken becerileri sağlamaktadır (Öncü vd., 2012). Ancak dijital dünya dolandırıcılık, bilgisayar korsanlarına ve cinsel içerikli paylaşımlara maruz kalma gibi pek çok tehlikeyle karşılaşılabilecek bir alandır. Bu sebeple birçok okul öğrencilerini korumak adına detaylı tedbirler almaktadır. Fakat bu durum öğrencilerin, dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri konusunda sınırlamalar yaratmaktadır. Öğrencileri tehlikelerden korumak için okullarda dijital filtreler mutlaka kullanılmalıdır lakin bu filtreler öğrencilerin eğitim materyallerine ulaşmalarını kısıtlamamalıdır. Bununla birlikte öğretmenler öğrencilerini destekleyerek herhangi bir sorunla karşılaştıklarında onlara yardımcı olmalıdır. Bu konuda eğitimcilerden beklenen; öğrencilerini teknolojiyi kullanma konusunda eğitmek, onlardan beklentiler açıkça ifade etmek ve sınıf ve okul adına gerçekleştirilebilir bir teknoloji kullanım kuralları oluşturulmaktır (Marcovitz, 2007).

Öğretmenin yerini teknoloji hiçbir zaman alamayacak olsa da bilgisayar ve teknolojiye uzak olan öğretmenlerin boşluğunu teknoloji dolduracaktır (Ray ve Coulter, 2008). Bu nedenle 21. yüzyıl becerileri arasında gösterilen dijital okuryazarlık yetisi öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimleri açısından önem arz etmektedir (Sadaf ve Johnson, 2017). Öğretmenlerin görev yaptıkları okulda ve sınıflarda yer alan donanımları tanıması ve belirli bir plan dâhilinde kullanmaları gerekmektedir. Ancak bu konuda önemli olan öğretmenlerin eğitimde teknolojiye yararlanma konusunda istekli olmalarıdır. Bu durum eğitimde verimliliği şüphesiz artıracaktır (Yaşar ve Gültekin, 2007). Modern eğitim metotları ile eğitim alan bireylerin bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip eden, aktif, üretken, sorgulayan, durumları çeşitli bakış açılarıyla değerlendiren, problem çözen, kendine güvenen ve iletişim kabiliyetleri güçlü kişiler oldukları tespit edilmektedir (Kaymakçı, 2017).

Türkiye, dijital okuryazarlık becerisine gereken önemi göstererek, dijital yetkinlik kavramına 2015 yılında hazırlanan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) yer vermiş ve

akabinde 2018 yılında sekiz temel yetkinlikten biri olarak MEB'in hazırladığı öğretim programlarına dâhil etmiştir. Bilimsel ve teknolojik değişimlerin bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple Türk eğitim sistemi temel yetkinliklere sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamakta ve öğretim programlarında dijital yetkinlik kavramı yerini almaktadır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında dijital okuryazarlık becerisine özellikle vurgu yapılmaktadır. Bu öğrenme alanının hedefleri arasında öğrencilere kazandırılması gereken davranışlar şu şekilde ifade edilmektedir: Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin temelini eleştirel ve bilimsel düşünce olduğunu kavraması, toplumsal hayatın şekillenmesinde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkilerini anlaması, bilgiye erişmek için teknolojiyi kullanması ve yeniliklere açık bir birey olmasıdır (MEB, 2018). “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sonucunda öğrenciler 21. yüzyıl becerilerini kavrayarak gelecek yaşam teknolojileri hakkında bilgi sahibi olabileceklerdir (Ardıç ve Altun, 2017).

Teknolojik gelişmelere paralel olarak sosyal bilgiler ders kitaplarında değişikliklere gidilmiştir. Toplumun şekillenmesinde etkili olan bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin yansımalarını öğrencilere kavratılabilmek için afiş, karikatür, resim ve fotoğraflar gibi görsel öğeler ile internet veya gazetelerde yer alan örnek olayların kitaplarda kullanımına önem verilmiştir. Öğrencilere rol-model olabilecek, gerçekleştirdikleri bilimsel ve teknolojik yeniliklerle insanlık tarihinde iz bırakmış bilim insanlarının hayat hikâyeleri ders kitabındaki yerini almıştır. Aynı zamanda öğrencilerin seviyelerine uygun bilimsel ve teknolojik yayınları tanımaları ve takip etmelerinin faydaları da ders kitaplarının konuları arasındadır (Kaymakçı, 2017). Okullardaki teknolojik donanım seviyesinin iyileştirilmesi ve öğretmen ile öğrencilerin bu imkânları kullanma konusunda istekli ve yeterli donanıma sahip olması eğitim ile teknolojinin bütünleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Son aşamada eğitimde teknolojiden yararlanma konusunda okul, öğretmen ve öğrencilerin birlikte hareket ettiği bir yapı oluşacaktır. Bu ortamda sosyal bilgiler dersini okullardaki teknoloji ile birleştirebilen öğretmenler, etkili öğrenme konusunda öğrencilerine fırsatlar yaratacaktır (Kaya, 2008). Z kuşağı öğrencilerine hitap eden öğretmenlerin en az onlar kadar dijital okuryazarlık becerisine sahip olmaları gerekmektedir (Karakuş ve Ocak, 2019).

2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile dijital yetkinlik ile dijital okuryazarlık becerisi sosyal bilgiler öğretim programına dâhil edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin özel amaçları arasında öğrencilerin; bilim ve teknolojinin gelişme aşamalarının farkına varması, bilimsel düşünce doğrultusunda bilgiye erişmesi, bilgiyi aktarması ve bilimsel etik ile kendisini

teknolojinin olumsuzluklarına karşı koruyabilmesi yer almaktadır. Bu beceri ile öğrencilerin güvenli ve eleştirel bir bakış açısıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinden; iletişimde, günlük yaşamlarında ve gelecek yıllardaki iş hayatlarında yararlanabilmeleri amaçlanmaktadır. Dijital yetkinliğin kapsamına; bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme, depolama, yeniden üretme, sunma ve paylaşma, etkili iletişim, bilgisayar kullanımı ve internet aracılığıyla ortak ağlara katılım gibi temel beceriler girmektedir (MEB, 2018).

Geleceği şekillendirecek olan öğrencilerin dijital alanı doğru anlayıp bu teknolojileri ahlaki kurallar doğrultusunda kullanabilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle eğitime ve özellikle toplumla bütünleşik dijital vatandaşların yetiştirilmesi hususunda sosyal bilgiler dersine önemli sorumluluklar düşmektedir (Turan ve Avcı, 2018). Ülkemizde bu becerilere sahip insan tipi yetiştirmek amacıyla sosyal bilgiler eğitim programı yeniden tasarlanarak yapılandırıcı yaklaşıma göre şekillendirilmiştir (Kaymakçı, 2017). Hayat boyu öğrenme prensibi doğrultusunda yeniden şekillendirilen sosyal bilgiler programı, bilim ve teknolojiye verdiği değer ile çağdaş bir yapı kazanmıştır. Bu bağlamda programda politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerine yer verilmektedir. Sosyal bilgiler programında dijital vatandaşlık, e-devlet, online alışveriş, sosyal medya kullanımına bağlı olarak gelişen dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilgilerin paylaşılmaması, siber dolandırıcılık ve siber zorbalık gibi konulara değinilmektedir. Sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarına göre öğrencilerin dijital okuryazarlıkla ilgili şu farkındalıkları geliştirmeleri beklenmektedir (MEB, 2018):

7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri.

Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde dijital okuryazarlıkla alakalı dikkat edilecek hususlar kısmı da şu şekildedir:

10. Son yıllarda dijital teknolojiye bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret,

sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir. (MEB, 2018)

Öğretim programlarının da yöntem, strateji ve teknik açıdan dijital çağa uyumlu hazırlanmasına dikkat edilmelidir (Sulak, 2019). Eğitimin teknoloji ile bütünleşmesi sonucunda sosyal bilgiler öğretiminin verimli bir şekilde yapılabilmesi için üniversiteler ile Yüksek Öğretim Kurumuna önemli sorumluluklar düşmektedir. Üniversitelerin teknolojik altyapılarının oluşturulması ve bu konuda yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2016). Göreve yeni başlayan bir sosyal bilgiler öğretmenine dijital becerilerini hizmet içi eğitimlerle kazandırmak maliyet, enerji ve zaman bakımından verimli olmayacaktır. Bu sebeple dijital yeterliklerin öğretmenlere hizmet öncesi kazandırılması ve göreve başladıktan sonra hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi kaliteyi artıracaktır (Öztürk, 2006). Yüksek Öğretim Kurumu Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Programına göre sosyal bilgiler programında yer alan bilişim teknolojileri, öğretim teknolojileri, bilim ve araştırma etiği, bilim, teknoloji ve toplum, medya okuryazarlığı ve eğitimi, sosyal bilgiler öğretiminde materyal tasarımı dersleri dijital okuryazarlık niteliğini geliştirmeye yöneliktir (YÖK, 2023). Bu dersleri alan bir öğretmen adayından beklenen mezun olduklarında eğitim teknolojisi konusunda belirli bir seviyede olmalarıdır (Öztürk, 2006). Sosyal bilgiler eğitimi ve dijital okuryazarlık, günümüzde birbiriyle iç içe geçmiş iki önemli kavramdır. Öğrencilere hem toplumu anlama ve değerlendirme becerileri kazandırmak hem de dijital dünyada bilgiyi doğru bir şekilde kullanma yetenekleri kazandırmak, onları gelecekteki başarıları için hazırlamanın önemli bir parçasıdır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Kıyıcı (2008), Selçuk Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesinde 2005-2006 akademik yılı bahar döneminde öğrenim gören 1939 öğretmen adayının sayısal okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi amaçlamıştır. İlişkisel ve tekil tarama modellerinden yararlanılarak gerçekleştirilen araştırmaya 225 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. İlişkisel tarama ile öğretmen adaylarının sayısal okuryazarlık seviyeleri ile bireysel gelirleri, ailelerinin gelir düzeyleri, öğrenim gördükleri bölüme yerleştikleri puan türü, öğrenim gördükleri bölüm, yaşadıkları yerde sürekli olarak yararlanabilecekleri bir bilgisayar ile genel ağ bağlantısı olup olmama durumu ve öğretmen adaylarının cinsiyetleri

arasındaki farklılaşma olup olmadığı tespit edilmiştir. Tekil tarama ile ise öğretmen adaylarının sayısal okuryazarlık düzeyleri belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde erkek öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaldığı yerde sürekli kullanabilecekleri bir bilgisayara sahip olan ve interneti kullanabilen öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri, bu imkânları olmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. BÖTE bölümünde eğitim alan katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin, diğer bölümlerde okuyan katılımcılara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrenim gördüğü bölüme sayısal puan kullanarak giren öğretmen adaylarını dijital okuryazarlık düzeyleri diğer puan türlerini kullanarak giren adaylara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin, Selçuk Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ng (2012), “Dijital Yerlilere Dijital Okuryazarlık Öğretebilir Miyiz?” isimli çalışmayı Avustralya’daki bir üniversitede e-öğrenime giriş dersini tamamlayan lisans öğrencileri ile gerçekleştirmiştir. Araştırma, öğrencilerin eğitim teknolojileri hakkındaki bilgilerini tespit etmeyi ve alışılmadık teknolojilerin öğrenmelerine ne şekilde katkı verdiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu genel perspektiften hareketle çalışma, öğrencilerin dijital yerliliklerini, dijital okuryazarlık seviyelerini ve farklı/alışılmadık teknolojileri kullanmayı öğrenme becerilerini tespit etmeyi hedeflemektedir. Ulaşılan sonuçlara göre öğrenciler yeni teknolojileri öğrendiklerinde faydalı ürünler oluşturarak öğrenimlerinde kullanmaktadır. Ancak öğrencilerin eğitim teknolojileri konusunda daha fazla bilinçlendirilmeleri ve bunları amaca yönelik kullanmaları gerekmektedir. Özetle araştırma sonucunda dijital yerlilere dijital okuryazarlık öğretilebilir neticesine ulaşılmıştır.

Mohammadyari ve Singh’nin (2015) “E-Öğrenmenin Bireysel Performans Üzerindeki Etkisini Anlama: Dijital Okuryazarlığın Rolü” isimli çalışmada; kişilerin dijital okuryazarlık seviyelerinin, performansı ve çaba beklentilerini etkileyerek performansını belirlediğini ileri sürmektedir. Araştırmada dijital okuryazarlığın, kişilerin e-öğrenmelerden yararlanmaya devam etme düşünceleri ve performansları üzerindeki etkilerini belirleyebilmek için dijital okuryazarlığı UTAUT ile bütünleştirmektedirler. Çalışma küçük ve orta ölçekli çalışan Yeni Zelandalı muhasebecilerin anket verilerini kullanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bu ilişkilerin değerli olduğunu göstermektedir. Dijital okuryazarlık,

kullanıcıların performansları ve çaba düzeylerinin belirlemektedir. Web 2.0 araçlarından yararlanmaya devam etme düşünceleri performanslarını ve performanslarına ilişkin süreklilik düşünceleri üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bu ilişkilerin önemli olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre dijital okuryazarlık becerileri e-öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır. Performans üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda e-öğrenmeler dikkate alınmalıdır.

Alqhtani (2015), sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojiye ilişkin tutumlarını ve teknolojiyi sınıflarında kullanma eğilimleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi hedeflemiştir. Öğretmenlerin bu konudaki tutumlarını ölçmek için tasarlanan anket çevrimiçi araçlar yardımıyla Suudi Arabistan’da görev yapan lise öğretmenlerine uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre öğretmenlerin sınıflarında teknolojiyi kullanma tutumları ile cinsiyetleri arasından bir farklılık belirlenememiştir. Öğretmenlerin deneyimleri ve eğitim düzeyleri ile teknolojiyi kullanma konusunda bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üstündağ vd. (2017), Ng (2012) tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Ölçeğini” Türkçeye uyarlamayı ve fen bilgisi öğretmen adaylarının bu konudaki becerilerini ölçmeyi amaçlamışlardır. 979 fen bilgisi öğretmen adayının katıldığı çalışma, 13 devlet üniversitesinde 3. ve 4. sınıfa devam eden öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin yeterli olduğu belirlenmiştir. Ölçeği Türkçeye uyarlama çalışmasının geçeli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vélez, Olivencia ve Zuazua (2017), aile ve öğretmenlerin, çocukların dijital okuryazarlık becerileri kazanması konusundaki etkilerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu hedef doğrultusunda öğretmen ve ailelerden oluşturulan örneklemin dijital okuryazarlık düzeyleri tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre örneklemin, internette kişisel kimliklerini yönetirken veya bir çatışma durumunda yeterliklerinin düşük olduğu neticesine ulaşılmıştır. Araştırmaya göre çocukların dijital okuryazarlık becerileri kazanabilmeleri için yetişkinlerin önemli bir görevi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yetişkinlerin; çocukların dijital okuryazarlıklarından sorumlu oldukları, onları dijital okuryazarlık hakkında olumlu yönlendirmeleri, onlara rol-model olmaları ve ihtiyaçları halinde yardımcı olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özerbaş ve Kuralbeyeve (2018), Türkiye ve Kazakistan’daki öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerini karşılaştırmışlardır. İlişkisel tarama modeli kullanılarak

gerçekleştirilen araştırmaya Türkiye’de Gazi Üniversitesi, Kazakistan’da Ahmet Yesevi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 601 ilkokul ve ortaokul öğretmen adayı katılmıştır. “Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak elde edilen veriler neticesinde Türkiye’de eğitim gören katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin, Kazakistan’daki katılımcılara oranla daha ileri seviyede olduğu belirlenmiştir. Erkek öğretmen adaylarının kadınlara göre teknoloji kullanımı bakımından ileri seviyede oldukları belirlenmiştir. Sınıf öğretmenliği ve matematik bölümünde eğitim alan öğretmen adaylarının diğer bölümlerde okuyan öğretmen adaylarına göre dijital okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının internete erişmek için kullandıkları araç sayısı çeşitlendikçe dijital okuryazarlık seviyelerinde iyileşme belirlenmiştir. Kişisel bir bilgisayara sahip olmanın da dijital okuryazarlık becerisi için bir avantaj olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Porat, Blau ve Barak (2018), “Dijital Okuryazarlıkların Ölçülmesi: Ortaokul Öğrencilerinin Gerçek Performansa Göre Algıladıkları Yeterlilikleri” isimli araştırmada, katılımcıların algıladıkları dijital okuryazarlık yetkinlikleri ile gerçekleştirilmesi istenen dijital görevlerdeki gerçek performanslarını karşılaştırmayı amaçlanmıştır. Böylelikle araştırmaya katılan 280 ortaokul öğrencisinin dijital okuryazarlık becerilerini tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların algılanan becerilerinin yalnızca birkaçının gerçek performanslarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Genel olarak araştırmaya katılan öğrenciler dijital okuryazarlık becerilerine güvendiklerini ve bu alandaki gerçek yetkinliklerini önemli ölçüde fazla tahmin ettikleri neticesine ulaşılmıştır. Bu durum özellikle öğrenciler tarafından ortalama olarak en güçlü nitelikleri olarak algılanan, sosyal-duygusal becerilerde tespit edilmiştir. Ancak sosyal-duygusal becerilerde öğrencilerin gerçek performans seviyelerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen performans testleri neticesinde farklı okuryazarlık türleri arasında düşük ve orta seviyede korelasyonlar olduğuna ulaşılmıştır. Eğitim alanında karar vericilere bulgular incelendiğinde, özellikle sosyal-duygusal alanda dijital yeterliliklere özel bir vurgu yapılması ve öğrencilerin dijital okuryazarlıklarını geliştirmeyi amaçlayan eğitim programlarının hazırlanması için önerilerde bulunulmuştur.

Kozan (2018), 2017- 2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Elâzığ Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü’nde öğrenim görmekte olan 2., 3., 4. sınıf öğrencileri arasından belirlediği 122 öğretmen adayının, dijital okuryazarlık düzeyleri ile

siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi hedeflemiştir. Araştırma nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesinde “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, “Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği”, “Dijital Okuryazarlığa İlişkin Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri ile sıklıkla ziyaret edilen internet sitesi, internette geçirilen süre, sosyal medya hesabı olup olmama, bireysel bir bilgisayara sahip olup olmama, cinsiyet ve yaş değişkenleri arasında belirgin bir ilişki tespit edilememiştir. 3. sınıf öğretmen adaylarının 2. ve 4. sınıfa devam eden öğretmen adaylarına göre dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının bilgisayar kullanım yılı arttıkça dijital okuryazarlık seviyelerinin de arttığı belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların dijital okuryazarlık becerileri arttıkça siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının da arttığı tespit edilmiştir.

Yaman (2019), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerini çeşitli değişkenler açısından belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde eğitimlerine devam eden 192 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama modeli kullanılarak yapılan çalışmanın verileri, "Dijital Okuryazarlık Ölçeği" ve “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Çalışmanın neticesine göre katılımcıların, daha önce dijital okuryazarlıkla ilgili almış oldukları eğitim, bitirdikleri lise türü, yaş, aile gelir seviyesi ve cinsiyetleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında belirgin bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf, anne-baba öğrenim seviyesi, bireysel bir bilgisayara sahip olma, teknolojik haber sitelerini takip etme, teknoloji ile alakalı bir dergiyi takip etme, devamlı internet bağlantısına sahip olma, sosyal medya araçlarını etkin bir şekilde kullanma, internette geçirilen süre ve dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir etkinliğe katılma değişkenleri ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasında belirgin bir farklılık olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Tepe (2019), araştırmayı 2018-2019 akademik yılında Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, , Necmettin Erbakan Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinde son sınıfa devam eden 457 sosyal bilgiler öğretmen

adayı ile gerçekleştirmiştir. Çalışmada katılımcıların dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntem ile yürütülmüştür. Çalışmada nicel verilere Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ile nitel verilere ise araştırmacı tarafından hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık ölçeğinin “sosyal”, “bilişsel” ve “tutum” boyutu ile cinsiyetleri arasında belirgin bir farklılığa ulaşamamıştır. Erkek ve kadın öğretmen adaylarının dijital okuryazarlığın “teknik” alanına ilişkin görüşlerinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının üniversite değişkenine göre dijital okuryazarlığın “teknik”, “bilişsel” ve “tutum” boyutuna ilişkin görüşlerinde herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri üniversite ile ölçeğin “sosyal” boyutuna ilişkin görüşleri arasında farklılık belirlenmiştir. Ayrıca yapılan görüşmeler neticesinde; katılımcıların dijital okuryazarlık konusunda bilgi sahibi oldukları, dijital okuryazarlıkla ilgili belirli konularda “iyi” olduklarını düşündükleri, dijital riskler hakkında tedbirler aldıkları, kaynak güvenilirliğine dikkat ettikleri, teknolojik yenilikleri takip etmede problem yaşadıkları ve dijital okuryazarlık hakkında bazı alanlarda eksikliklerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan (2019), 2018-2019 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirdiği araştırmaya, Üsküdar ve Şişli ilçelerinde ilkokul ve ortaokullarda görevlerini yapmakta olan 345 öğretmen katılmıştır. Çalışma kapsamında katılımcıların, dijital okuryazarlık düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma, nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan kesitsel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılarak elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri “yüksek” olarak tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık düzeyleri ile katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları arasında bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile internete ayırdıkları zaman, branşları ve kişisel bir bilgisayara sahip olma değişkenleri arasında bir farklılık belirlenmiştir. Öğretmenlerin, ölçeğinin alt boyutları olan tutum ve bilişsel faktörler ile kıdemleri arasında; ölçeğin sosyal ve teknik alt boyutları ile öğretmenlerin bilgisayarda geçirdikleri zaman arasında bir farklılık tespit edilememiştir.

Karakuş ve Ocak (2019), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik becerilerini çeşitli değişkenlere göre belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Ege Bölgesi’nde bulunan bir üniversitenin son sınıfına devam eden 284 öğretmen adayı ile yapılmıştır. Tarama modeli ile gerçekleştirilen

araştırmanın verilerine “ Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği” ile ulaşılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen verilere göre katılımcıların, dijital okuryazarlık öz-yeterlik seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile cinsiyet ve anne-baba eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik seviyeleri ile öğrenim gördükleri bölüm, bilgisayara ulaşım olanağı ve bitirdikleri lise türü arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Yontar (2019), sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi alanlarında eğitim alan öğretmen adaylarının çeşitli değişkenler açısından dijital okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi hedeflemiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında 3. ve 4. sınıfa devam eden 216 öğretmen adayı ile gerçekleştiren çalışmanın verileri “Sayısal Yetkinlik Ölçeği” ile elde edilmiştir. Bir devlet üniversitesine devam eden öğretmen adaylarının seçiminde “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersini alıyor ve almış olma koşuluna göre hareket edilmiştir. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışmaya göre katılımcıların dijital okuryazarlık beceri seviyelerinin orta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkeklerin, kadın öğretmen adaylarına göre dijital okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Boyacı (2019), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki bağlantıyı incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimlerine devam eden 500 öğretmen adayı araştırmaya katılmıştır. Çalışmanın verileri “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği” ve “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ile elde edilmiştir. Bir nicel araştırma yöntemi olan ilişkisel tarama modeline kullanılarak verilerin elde edildiği araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların günlük internet kullanımı ile dijital okuryazarlık seviyesi arasında bir farklılaşma belirlenememiştir. Ancak öğretmen adaylarının bölüm, yaş, sınıf ve cinsiyetleri ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşam boyu öğrenme eğilimleri artıkça dijital okuryazarlık seviyelerinin de arttığı neticesine ulaşılmıştır.

Bozyel (2019), öğretmen adaylarının aldıkları dijital okuryazarlık dersinin günlük hayata yansımalarını belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli ile gerçekleştirilmiştir. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği bölümü 3. sınıf öğrencileri arasından dijital okuryazarlık dersini alan öğrencilere uygulanan

dijital okuryazarlık ölçeği doğrultusunda toplamda 18 olmak üzere her bölümden 6 öğrenci belirlenmiştir. Gönüllülük esası gözetilerek katılımcılar ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre dijital okuryazarlık dersinin konuları, dersin işleniş biçimi ve günlük yaşamla bağlantı kurulması faktörlerinin, öğretmen adaylarının ders deneyimlerini günlük yaşama aktarması konusunda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının geçmiş deneyimlerinin dijital okuryazarlık dersine ilişkin algılarını olumsuz etkilediği ancak ilerleyen haftalarda derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri belirlenmiştir. Dijital okuryazarlık dersinden istenilen faydanın sağlanabilmesi için teorik içeriğin azaltılarak uygulamalı eğitime ağırlık verilmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Özoğlu (2019)'un, 2018-2019 eğitim öğretim yılında gerçekleştirdiği çalışmaya Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitim hayatlarına devam eden 297 1. sınıf öğretmen adayı katılmıştır. Özoğlu, araştırmada öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin ve yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin belirlenmesi ile bu iki değişken arasındaki ilişkinin tespit edilmesini hedeflemiştir. Çalışmada istenilen hedeflere ulaşabilmek için ilişkisel tarama yönteminden yararlanılmıştır. Veri toplama araçları olarak; “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği” ve “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bölüm değişkeni ile katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri arasında belirgin bir farklılık tespit edilememiştir.

Liza ve Andriyanti (2020), “İngilizce Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Becerileri ve Dijital Teknolojilerin Uygulanmasına Yönelik Algılanan Hazır Bulunuşlukları” isimli çalışmada, Yogyakarta'da bir devlet üniversitesinde İngilizce eğitimi bölümü lisansüstü öğrencilerinin, hizmet öncesi öğretmen olarak dijital okuryazarlık seviyelerini ve dijital teknolojileri öğretme ve öğrenme bağlamlarında uygulamaya hazır olup olmadıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Verilerin elde edilmesinde nitel ve nicel yöntemlerden birlikte yararlanılmış ve çalışma karma yöntem doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre katılımcılarının yüksek dijital okuryazarlık düzeyine ve dijital teknolojilerin uygulanmasına hazır oldukları belirlenmiştir. Hizmet öncesi öğretmen olarak yüksek lisans öğrencileri, görev yapan İngilizce öğretmenlerinin dijital okuryazarlık açısından gereksinimlerini karşılayabilir ve dijital teknolojileri okullara entegre ederek İngilizce öğretme ve öğrenme çıktısının kalitesini artırabilir neticesine ulaşılmıştır.

Çocuk (2020)'un, 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde gerçekleştirdiği araştırmaya, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 2. sınıfta öğrenim gören 74 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmadan beklenen, iş birlikli öğrenme yaklaşımında web tabanlı dijital öykü hazırlamanın Türkçe öğretmen adaylarının akademik başarılarına, dijital okuryazarlık ile Türkçe öğretimi öz-yeterlik algılarına etkisini tespit edebilmektir. Nitel-nicel veriler birlikte kullanıldığı için çalışma karma yönteme göre gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin desenleri arasında yer alan yakınsak paralel desen çalışmanın ana deseni olmakla beraber altı hafta yarı deneysel bir çalışma gerçekleştirildiği için müdahale deseninden de yararlanılmıştır. Araştırmanın verilerine “Odak Grup Görüşmeleri”, “Dijital Ortam Odaklı Okuryazarlığa Yönelik Öz-yeterlik Algısı Ölçeği”, “Türkçe Öğretimi Öz-yeterlik Algısı Ölçeği” ve “Öğretim İlke ve Yöntemleri Akademik Başarı Testi” ile ulaşılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre dijital okuryazarlık öz-yeterlik inançları bakımından deney grubunda son test lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Öz-yeterlik ve dijital okuryazarlık değişkenleri ile akademik başarı puanları arasında düşük seviyede ve anlamlı bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir.

Mudra (2020), genç öğrencilerin ve EFL öğretmenlerinin dijital okuryazarlığın yararları ve engellerine yönelik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Sekiz öğrenci ve beş EFL öğretmenin katıldığı çalışma nitel yöntem benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Veriler derinlemesine gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre İngilizce öğrenmede genç öğrenciler için dijital okuryazarlığın hem yararlarının hem de engellerinin olduğu belirlenmiştir. Dijital okuryazarlığın faydaları arasında genç öğrencilerin yazma, okuma, dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmek, özgün materyallere alışmak, dijital teknoloji kullanım sıklığını artırmak, öğretmen-öğrenenler ve öğrenenler-öğrenenler arasındaki çevrimiçi işbirliğini geliştirmesi yer almaktadır. Ancak bu çalışmada, dijital okuryazarlığın genç öğrenciler için de bazı olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin internet erişimini etkileyen zayıf sinyallerle ilgili sorunları devam etmektedir. Çevrimiçi dijital materyallerin içeriği, genç öğrencilerin bu içerikleri yorumlaması ve basit, kendi kendini düzenleyen bilgilere dönüştürmesi kolay olmamaktadır. Bu problemlere ek olarak dijital okuryazarlık araçlarının pahalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu engeller, dijital okuryazarlık araçlarının karmaşıklığı, genç öğrenciler arasındaki farklı anlama düzeyleri, genç öğrenciler ve EFL öğretmenlerinin dijital okuryazarlık deneyimlerinin eksikliği gibi diğer sorunlardan etkilenmektedir. Araştırma genç öğrenciler için dijital okuryazarlık araçlarının entegrasyonu hakkında da bilgiler vermektedir.

Anisimova (2020), “Geleceğin Okul Öncesi Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlığı” isimli çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Deneysel bir çalışma sonucunda 68 okul öncesi öğretmenin katılımıyla veriler elde edilmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyesinin artırılmasına yönelik yeni programların hazırlanması önerisi getirilmiştir.

Dinlemez (2021), Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 2020-2021 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin batısında bulunan bir devlet üniversitesinde eğitimlerine devam eden 277 Türkçe öğretmen adayı çalışmaya katılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan tarama modeli kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama araçları olarak “Dijital Vatandaşlık Ölçeği”, “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre Türkçe öğretmen adaylarının hem dijital okuryazarlık hem de dijital vatandaşlık düzeyleri yüksek olarak saptanmıştır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile bir gün içerisinde internette geçirdikleri zaman arasında anlamlı bir farklılık belirlenirken öğrenim gördükleri sınıf değişkeni ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Kara (2021), öğretmen adaylarının web ortamında bilgi arama ve yorumlama becerileri ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilintiyi bazı değişkenlere göre belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma nicel yöntemler arasında gösterilen ilişkiyel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, “Web Ortamında Bilgi Arama ve Yorumlama Ölçeği” ile “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. 2019-2020 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilen araştırmaya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde eğitimlerine devam eden 500 öğretmen adayı katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri ile web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileri ile cinsiyet, sınıf seviyesi, akademik başarı, internet ile sosyal medya kullanımı, anne-baba eğitim seviyesi, devamlı internet bağlantısına sahip olma değişkenleri arasında belirgin bir farklılaşma tespit edilememiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri ile web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileri ile dijital okuryazarlıkla ilgili eğitim alma, interneti kullanım amaçları

değişkenleri arasında belirgin bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri ile eğitim aldıkları bölüm ve internette bilgi arama sıklığı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ancak ailenin aylık geliri değişkenine göre belirgin bir farklılık tespit edilememiştir.

Eruysal-Sertbarut (2021), fen bilimleri dersi kapsamında fen bilimleri öğretmen adayları ile dijital öyküler geliştirerek, dijital öykü geliştirme sürecine ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek ve gerçekleştirilen uygulamaların öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerine katkısını tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan durum çalışmasından yararlanarak yapılmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde eğitimlerine devam eden ve öğretmenlik uygulaması dersini alan son sınıf 4 fen bilimleri öğretmen adayı ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayları “Pawtoon” uygulamasını kullanarak “Yıkıcı Doğa Olayları” konusu hakkında dijital öyküler oluşturmuşlardır. Çalışmada veri toplama araçları olarak “Dijital Öyküleme Rubliği”, Dijital Öykü Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ve “Dijital Okuryazarlık Formu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre dijital öykü oluşturma uygulamasının öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerine katkı sağladığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde öğretmen adayları dijital öykü oluşturma etkinliklerinin kişisel, mesleki ve teknolojik kabiliyetlerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen adaylarının uygulama öncesi teknolojik açıdan kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Süslü (2022), geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçek geliştirerek ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerini belirleyebilmeyi amaçlamıştır. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışmaya değişik ortaokullarda eğitimlerine devam eden 659 ortaokul öğrencisi (6., 7., 8. sınıf) katılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerini belirleyebilecek geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçek geliştirilmiştir.

Kosdak (2022), sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya Türkiye’deki ortaokullarda 2019-2020 eğitim-öğretim yılında fiilen görev yapmakta olan 543 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı nicel soruları cevaplarken nitel bölümüne ise 32 öğretmen destek olmuştur. Çalışmanın verileri “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından

oluşturulan “Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Çalışma sonucuna göre katılımcıların, dijital okuryazarlık düzeyleri “katılıyorum” seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile Web 2.0 ile Web 4.0 araçlarından derslerinde yararlanma, hizmet içi eğitimlere katılma, derslerinde teknoloji kullanımı, öğrenim durumları, bilgisayar kullanım tecrübesi ve cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. İnternette geçirilen zaman, kıdem yılı ve kişisel bilgisayara sahip olma ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasında ise belirgin bir farklılık bulunamamıştır. Nicel veriler doğrultusunda elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitel veriler değerlendirildiğinde ise öğretmenlerin dijital okuryazarlık yeterlik düzeylerinin, Z kuşağı dijital okuryazarlık seviyesinin altında olduğu belirlenmiştir.

Çolak ve Öztürk (2022), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi hedeflemişlerdir. Nicel yöntemler içerisinde yer alan ilişkisel tarama yöntemi ile gerçekleştirilen araştırmaya, 2021-2022 bahar döneminde Giresun ve Trabzon Üniversitelerinde öğrenim gören 236 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Çalışmanın verileri “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre katılımcıların dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir.

Çiftcioğlu (2022), okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerileri ile uzaktan eğitime ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi hedeflemiştir. 400 okul öncesi öğretmen adayının katıldığı araştırmada nicel araştırma yöntemini kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın verileri “Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan “ Demografik Bilgi Formu” kullanılarak elde edilmiştir. Ulaşılan verilen incelendiğinde katılımcıların dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek; uzaktan eğitime olan tutumlarının ise orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Bu iki değişken arasında olumlu bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak öğretmen adaylarının demografik özellikleri, ölçeklerden elde ettikleri puanlar ve teknoloji kullanım durumları karşılaştırılmış ve teknoloji kullanımları, demografik özellikleri ile veri toplama araçlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Doğan (2022), gerçekleştirdiği araştırmasında akademisyenlerin ve üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesinde farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören

öğrenciler ve akademisyenler ile gerçekleştirilmiştir. 97 akademisyen ile 405 üniversite öğrencisi araştırmanın kapalı uçlu anket formunu; açık uçlu anket formunu ise 12 akademisyen ile 49 üniversite öğrencisi doldurmuştur. Araştırmanın verileri “Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde akademisyenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin tam yeterli, öğrencilerin ise çok yeterli olduğu tespit edilmiştir. Akademisyenler ile öğrenciler arasında dijital okuryazarlık seviyelerine ilişkin istatistiki açıdan anlamlı düzeyde ortalama farklılığı belirlenmiştir. Bu farklılık akademisyenler lehine olarak belirlenmiştir. Sınıf değişkeni ile öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyesi anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Cinsiyet faktörüne göre ise erkekler lehine istatistiki ortalama farklılığı belirlenmiştir. Teknoloji bölümü öğrencilerin diğer bölüm öğrencilerine göre dijital okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Akademisyenlerin ise dijital okuryazarlık seviyeleri ile cinsiyet faktörü arasında erkekler lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ancak mesleki tecrübe, yaş ve fakülte değişkenleri ile dijital okuryazarlık becerileri arasında belirgin bir farklılaşma tespit edilememiştir. Araştırma ile akademisyenlerin ve öğrencilerinin dijital okuryazarlık beceri seviyelerinin çok yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şeyranlı (2022), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitede öğrenim gören 205 Türkçe öğretmen adayı ile devam ettirdiği araştırmada, Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıkları ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi hedeflemiştir. İlişkisel araştırma modelinin kullanıldığı araştırmanın verileri “Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği”, Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırmanın neticelerine göre katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin “yüksek” olduğu belirlenmiştir. Türkçe öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile dijital okuryazarlık becerileri arasında belirgin bir farklılık gözlenmemiştir ancak erkek öğretmen adaylarının kadınlara oranla yeni teknolojiler hakkında bilgileri olduğu ve yeni teknolojilere ilgi duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri ile düzenli internet kullanımları, sınıf düzeyleri, yaşları, ekonomik durumları, sosyal medya için ayırdıkları zaman ve bir yılda okudukları kitap sayısı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri ile internette geçirdikleri zaman arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Çekici (2022), 2019-2020 eğitim öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde eğitim alan 55 öğretmen adayı ile gerçekleştirmiştir.

Araştırmacı, çalışmasında ğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerine yönelik yeterliklerini artıran ögelerin tespit edilmesini belirlemeyi hedeflemiştir. Nicel araştırma yöntemleri arasında bulunan deneysel model içerisinden yarı deneysel desen ile araştırma gerçekleştirilmiştir. “Bilgi ve İletişim Teknolojilerine Yönelik Tutum leği”, “Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Bilgiler Eğitim ğretiminde Kullanımına Yönelik Tutum leği”, “Dijital Okuryazarlık z-yeterliliği leği” ve araştırmacının kendi geliştirdiği “Dijital Okuryazarlık Testi” ile çalışmanın verilerine ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde deney grubunun gelişiminin kontrol grubuna oranla daha ileri olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Köşker (2022), sosyal bilgiler ğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri yeterlik seviyelerini tespit etmeyi hedeflemiştir. Araştırmaya 2020-2021 eğitim ğretim yılında Kırşehir’de görev yapan 103 sosyal bilgiler ğretmeni katılmıştır. Araştırma Tarama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri, “Dijital Okuryazarlık leği” ile elde edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre katılımcıların, dijital okuryazarlık beceri yeterlik seviyeleri ölçeğin alt boyutu olan sorumluluk ve etik bölümünde “ok iyi”; günlük kullanım, güvenlik ve gizlilikte “iyi”; genel bilgi ve fonksiyonel beceriler ile sosyal boyutta “orta” ve profesyonel üretimde “az” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet değişkenli incelendiğinde erkekler, eğitim durumuna göre doktora yapanlar, mesleki tecrübe, yaş, sosyal ağları kullanma, teknolojik yenilikleri takip etme ve dijital okuryazarlıkla ilgili eğitim alma değişkenleri lehine anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık becerileri ile görev yeri, aile gelir seviyesi, kişisel bir bilgisayar olma ve takip ettikleri forum sayfaları değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenememiştir.

Kara (2023), 2022-2023 eğitim ğretim yılında Türkiye’nin farklı üniversitelerinde okuyan 142 sosyal bilgiler ğretmen adayı ile yaptığı araştırmada, sosyal bilgiler ğretmen adaylarının dijital obezite ile dijital okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi hedeflemiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışmada, “Dijital Okuryazarlık leği”, Dijital Obezite leği” ve “Kişisel Bilgi Formu”ndan yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcı ğretmen adaylarının, dijital okuryazarlık seviyeleri ile gün içinde sosyal medya ve internet kullanım süresi, yaş, sınıf ve cinsiyet değişkenleri arasında belirgin bir farklılığa ulaşılamamıştır.

Yavuz (2023), 2022-2023 eğitim öğretim yılında 472 öğretmen ile gerçekleştirdiği araştırmada, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile kişisel siber güvenliği sağlama davranışları arasındaki bağlantıyı belirlemeyi hedeflemiştir. 472 öğretmen arasından branş dağılımı incelendiğinde araştırmaya 21 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Türkiye'nin Güneydoğusunda bir ilçede görev yapan öğretmenlerin katıldığı araştırma nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan tarama ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada verilerin toplanmasına “Kişisel Bilgi Formu”, Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve Kişisel Siber Güvenliği Sağlama Ölçeği” kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri ile internete ulaştıkları kaynak türü, internete bağlanılan ortam, sosyal medyayı kullanma, kişisel bilgisayara sahip olma, günlük interneti kullanım süresi, öğrenim durumu, branş, hizmet yılı, yaş ve cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir.

Tel (2023), sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyeleri ile kültürel sermaye yeterlikleri arasındaki bağlantıyı incelemiştir. İlişkisel tarama yöntemi ile gerçekleştiren çalışmaya, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Mersin ili merkez ilçelerinde görevlerine devam eden 217 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, “Kültürel Sermaye Yeterlik Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre katılımcıların, dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet, yaş, medeni durum, hizmet süresi ve katıldıkları hizmet içi eğitim değişkenleri arasında belirgin bir farklılaşma tespit edilmiştir. Erkek öğretmenlerin kadınlara göre, yaşı genç olanların yaşı ileri seviyede olanlara göre, bekârların evlilere göre ve hizmet süresi 1-5 yıl arasında olanların hizmet süresi daha fazla olanlara göre dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyeleri ile internete ayırdıkları zaman değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılaşma belirlenmemiştir. Genel olarak araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Balcı (2023), sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık yetkinliklerinin Web 2.0 araçlarının kullanımına etkisini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma nicel araştırma yöntemleri arasında bulunan tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. MEB'e bağlı devlet okullarında görev yapan 607 sosyal bilgiler öğretmeni ile 2020-2021 eğitim-öğretim

yılı bahar döneminde gerçekleştirilen çalışmada veri toplama aracı olarak “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin orta seviyede olduğu neticesine ulaşılmıştır. Erkek öğretmenlerin kadınlara göre dijital okuryazarlık yetkinliklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık yetkinlikleri ile görev süresi ve görev yeri değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Can (2024), öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile dijital okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi hedeflemiştir. Marmara Bölgesi’nde yer alan bir eğitim fakültesinin son sınıf öğrencilerinin katıldığı araştırma, karma yöntem içerisinde yer alan çeşitleme deseni ile modellenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel bölümünde ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Nicel veriler 281 öğretmen adayının katkısı ile elde edilmiştir. Nitel bölümde ise 7 öğretmen adayına yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak konuyla ilgili görüşlerine ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, “UF/EMI Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcıların, dijital okuryazarlık düzeylerinin ve öz-yeterliklerinin yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına göre ise öğretmen adaylarının profesyonel üretim boyutunun düşük; sosyal boyut, gizlilik ve güvenlik, genel bilgi ve işlevsel beceriler, günlük kullanım ile etik ve sorumluluk boyutlarında yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Orakova, Nametkulova, Issayeva, Mukhambetzhanova, Galimzhanova ve Rezuanova (2024), “Öğretmenlerin Pedagojik ve Teknolojik Yeterlilikleri ile Dijital Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler” isimli çalışmaya Almatı'daki çeşitli okullarda çalışan 223 ilkokul öğretmeni katılmıştır. Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeyleri, teknolojik ve pedagojik yetkinlikleri ilişkisel olarak araştırmıştır. Verilerin toplanmasında 'Dijital Okuryazarlık Ölçeği', 'Pedagojik Yeterlilik Ölçeği' ve 'Teknolojik Yeterlilik Ölçeği' kullanılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre, ilkokul öğretmenlerinin pedagojik yetkinliklerinin yüksek, dijital okuryazarlık ve teknolojik yetkinliklerinin ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların, pedagojik ve teknolojik etkinliği ve dijital okuryazarlığı, cinsiyete ve mesleki kıdeme göre önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Erkek ilkokul öğretmenleri yüksek düzeyde teknolojik yeterliliğe ve dijital okuryazarlığa sahipken, kadın ilkokul öğretmenlerinin yüksek düzeyde pedagojik yeterliliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin dijital okuryazarlıklarının pedagojik ve teknolojik yetkinliklerini önemli ölçüde öngördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Rahmawati, Abdullah ve Widiaty (2024), “Ortaokulda Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlığına Genel Bakış” isimli çalışmada ortaokul öğretmenlerinin dijital okuryazarlığını, genel bakış düzeylerini ve eğilim faktörlerini geliştirmenin en çok önerilen yollarını belirlemeyi hedeflemiştir. Literatür taraması şeklinde gerçekleştirilen çalışmada bu konuda son 5 yılda yapılan araştırmalar incelenmiştir. İncelenen 118 makaleden 46'sı analize dâhil edilmek üzere seçilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ortaokullardaki öğretmenlerle ilgili son beş yıllık araştırmanın çoğunun, teknolojinin hızla gelişmesinden ve 21. yüzyıl becerilerine olan talepten etkilendiğini göstermektedir. Ortaokul öğretmenin genelinin dijital okuryazarlık seviyesinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Karanjakwut ve Sripicharn (2024), “Dijital Okuryazarlığı Düşük Olan Yaşlı Taylandlı Yabancı Dil Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Eğitimindeki Deneyimlerini, Zorluklarını ve Perspektiflerini Keşfetmek” isimli çalışmaya, 2020 yılında Tayland'ın Trang kentinde görev yapan 36 Taylandlı EFL öğretmenini katılmıştır. Çalışma ile Taylandlı yabancı dil olarak İngilizce öğretmenlerinin (EFL) katıldığı dijital okuryazarlık eğitimlerinin uygulanmasındaki deneyimleri belirlemek amaçlanmıştır. Özellikle Teknolojik olarak okuma yazma bilmeyen öğretmenlere (ve özellikle daha yaşlı öğretmenlere) odaklanan araştırma, bu öğretmenlerin sınıflarında kullanılmak üzere çevrimiçi videolarının üretimini araştırmayı konu edinmiştir. Araştırmanın verilerine anket, gözlem ve görüşmeler yoluyla ulaşılmıştır. Sonuçlar, katılımcıların ek eğitim süresine ihtiyaç duyduklarını ve öğretim stili, bilgisayar özellikleri ve internet erişilebilirliği gibi zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu zorluklara rağmen, öğretmenler teknolojiyle İngilizce öğretme konusunda olumlu bir algı oluşturduklarını ve bu durumun beklediklerinden daha kolay olduğunu belirtmişlerdir. Teknolojik olarak okuma yazma bilmeyen dil öğretmenleri için dijital okuryazarlık eğitiminin gelecekteki uygulamalar için pedagojik etkilerinin olduğu çalışma ile belirlenmiştir.

Getenet, Haeusler, Redmond, Cantle ve Crouch (2024), “Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Dijital Teknolojilere İlişkin Anlayışları ve Dijital Okuryazarlıkları, Yeterlilikleri, Tutumları ve Çevrimiçi Öğrenme Katılımları: Ders Tasarımına Yönelik Uygulamalar” isimli çalışma ile hizmet öncesi öğretmenlerin (PST'LER) dijital tutumlarını, etkinliklerini, okuryazarlıklarını, katılımlarını ve dijital teknolojilere ilişkin anlayışlarını çevrimiçi bir öğrenme ortamında nasıl algıladıklarını araştırmıştır. Karma yöntem ile gerçekleştirilen

araştırmaya bölgesel bir üniversitede eğitimlerine devam eden 110 hizmet öncesi öğretmeni katılmıştır. Elde edilen verilere tanımlayıcı istatistikler gerçekleştirilerek, PSTLERİN dijital teknolojileri anlamaları ile çevrimiçi öğrenmeye karşı tutumları, okuryazarlıkları, öz yeterlikleri ve öğrenmeye katılımları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların dijital teknolojilerin tanımlarında sıkça kullandıkları kelimeleri belirleyebilmek için, anahtar terimlerin nicel ağırlıklandırılmalarının eşlik ettiği bir ‘kelime bulutu’ sisteminden yararlanılmıştır. Çalışma ile PST öz yeterliliği ile dijital teknolojilere, dijital okuryazarlıklara ve öğrenci katılımına yönelik tutumları arasında önemli bağlantıların olduğu belirlenmiştir. Özellikle, PST'lerin çoğunun dijital teknolojilerin beklenenden daha dar tanımlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçların ders tasarımı üzerindeki etkileri tartışılarak, PST'lerin dijital teknolojilere ilişkin algılarını ele alma, öz yeterliliklerini geliştirme ve dijital okuryazarlıklarını ve çevrimiçi öğrenme ortamlarına katılımlarını geliştirme ihtiyacı vurgulanmaktadır. Bu faktörlerin anlaşılması, dijital teknolojilerin öğretmen eğitimi programı derslerine daha etkili bir şekilde entegre edilmesine ve sonuçta gelecekteki öğretmenlerin dijital çağ sınıflarına hazırlanmasına yol açabilir.

Kharismawati, Putri, Widyadhari, Linda ve Maisa (2024), “İngilizce Öğretmenliği Bölümündeki Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Yeterliliklerinin Özetlenmesi” isimli çalışmada üniversite düzeyindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık yetkinliklerini araştırmayı ve değerlendirmeyi, becerilerine ve eğitimde teknolojiyi uygulamada karşılaştıkları zorlukları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Endonezya'nın Batı Java kentindeki özel üniversitelerden birinde gerçekleştirilen çalışmada dijital okuryazarlık anketi ile vaka çalışması araştırma tasarımı anketini kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre öğretmen adaylarının yüzde altmışından fazlasının bir dizin veya dosya klasörü oluşturabildiğini, ancak öğretmen adaylarının yüzde üçünden daha azının temel teknik becerilerde düşük bir yeteneğe sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, hizmet öncesi İngilizce öğretmenlerinin çoğunun, öğretmenlik kariyer gelişiminde kullanabilecekleri iyi dijital okuryazarlık becerilerine sahip olduğu göstermektedir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırma modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine ilişkin bilgilere detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerine yönelik öz-yeterlik algılarını belirlemek ve dijital okuryazarlık düzeylerine yönelik öz-yeterlik algılarının bazı demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yürütülen bu tez çalışmasında, nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmiş dönemde yaşanmış veya günümüzde yaşanan bir durum ya da olayı herhangi bir değişikliğe uğratmadan betimleyen araştırma yaklaşımı olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımda araştırılacak olay, kişi ya da obje kendi şartları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve araştırmacı onlara tesir etme ya da değişikliğe uğratma gayretinde değildir. Betimsel tarama modelinde amaç, var olan durumda değişiklik yapmadan sonuçlara ulaşabilmektir (Karasar, 2003).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu çalışmanın evrenini Konya ilindeki öğretmen adayı üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, ana kütle içerisinde belirlenecek örnek grubun araştırmacının yargıları çerçevesinde tespit edildiği tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri arasındadır. Kolayda örneklemede veriler en hızlı, kolay ve ekonomik şekilde toplanmaktadır (Aaker, Kumar ve Day, 2007). Çalışmanın örneklem grubunu Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmen adayı toplam 204 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmen adaylarından online anket uygulanarak toplanan verilerde herhangi bir hatalı kodlama veya eksik bilgi bulunmadığından veri setinden hiçbir katılımcı cevabı çıkarılmamış olup 204 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden analizler yürütülmüştür. Veriler Ekim-Kasım 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Örneklem grubunda yer alan öğretmen adaylarına yönelik bilgiler aşağıda Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Demografik özellikler.

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kız	151	74,0
	Erkek	53	26,0
Yaş	18-20 yaş	57	27,9
	21-23 yaş	114	55,9
	24-26 yaş	23	11,3
	27 ve üzeri yaş	10	4,9
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	42	20,6
	2. Sınıf	46	22,5
	3. Sınıf	40	19,6
	4. Sınıf	76	37,3
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar Değil	9	4,4
	İlkokul	105	51,5
	Ortaokul	32	15,7
	Lise	27	13,2
	Ön Lisans	5	2,5
	Lisans	26	12,7
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	70	34,3
	Ortaokul	42	20,6
	Lise	45	22,1
	Ön Lisans	10	4,9
	Lisans	37	18,1
Lise Türü	Fen Lisesi	2	1,0
	Sosyal Bilimler Lisesi	8	3,9
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	24	11,8
	Açık Öğretim Lisesi	7	3,4
	Anadolu Lisesi	125	61,3
	Meslek Lisesi	24	11,8
	Özel Lise	14	6,9

Tablo 3.1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 74' ü kız, % 26'sı erkektir. Yaş değişkeni ele alındığında öğretmen adaylarının % 27,9'u 18-20 yaş aralığında, % 55,9'u 21-23 yaş aralığında, %11,3'ü 24-26 yaş aralığında, %4,9'u ise 27 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmen adaylarının %20,6'sı 1. sınıf, %22,5'i 2. sınıf, %19,6'sı 3. Sınıf, %37,3'ü ise 4. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında %4,4'ü okuryazar değil, %51,5'i ilkokul, %15,7'si ortaokul, %13,2'si lise, %2,5'i ön lisans, %12,7'si ise lisans eğitim düzeyindedir. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında %34,3'ü ilkokul, %20,6'sı ortaokul, %22,1'i lise, %4,9'u ön lisans, %18,1'i ise lisans eğitim düzeyindedir. Katılımcıların mezun olduğu lise türüne bakıldığında öğretmen adaylarının %1'inin fen lisesi, %3,9'unun sosyal bilimler lisesi, %11,8'inin Anadolu imam hatip lisesi, %3,4'ünün açık öğretim lisesi, %61,3'ünün Anadolu lisesi, %11,8'inin meslek lisesi, %6,9'unun özel lise mezunu olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Bu tez araştırmasında veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği” ile toplanmıştır.

Kişisel bilgi formu araştırmaya dâhil edilen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel özelliklerini tespit etmek amacıyla kapalı uçlu sorulardan oluşan bir form olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve mezun olduğu lise türü değişkenlerine ilişkin sorular yer almaktadır. Ayrıca formda katılımcıların internet kullanımı ve dijital okuryazarlık alışkanlıklarına ilişkin özelliklerini belirlemeye yönelik 10 kapalı uçlu soru daha yer almaktadır.

Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçeği Çocuk (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 4 boyutlu bir yapıya sahip olup toplam 20 soru maddesinden oluşmaktadır. Çocuk, yaptığı ölçek geliştirme çalışması sonucunda yapısal olarak geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşturmuştur. Ölçeğe ilişkin güvenirlik katsayısı (Cronbach alpha) 0.825 olarak bulunmuştur. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan katılımcıların ilgili alt boyutun değerlendirdiği niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek bununla birlikte toplam öz-yeterlik puanının belirlenmesine de olanak sağlamaktadır. Ölçekten alınan puanlar hesaplanırken alt boyutların ve toplam puanın ortalaması alınmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 20 ile 100 arasında olmaktadır. Ölçekte ters maddelere yer verilmemiştir. 5’li likert formunda hazırlanan ölçek “Yapabileceğimden Kesinlikle Eminim” (5), “Kısmen Yapabilirim” (3) ve “Yapamam” (0) şeklinde oluşturulmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan öz-yeterlik algısının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ait maddelerin dağılımı aşağıdaki şekildedir.

- **Dijital Ortam Odaklı Görsel Okuryazarlığı:** 1-7. maddeler
- **Dijital Ortam Odaklı Bilgi Okuryazarlığı:** 8-12. maddeler
- **Dijital Ortam Odaklı Teknoloji Okuryazarlığı:** 13-16. maddeler
- **Dijital Ortam Odaklı Eğitim Süreçleri:** 17-20. Maddeler

Bu tez çalışması kapsamında ölçeğin güvenirliğine ilişkin yapılan analizler sonucunda ölçek geneli Cronbach Alpha değeri **0.933** olarak tespit edilmiştir. Yine alt boyutlar için Cronbach Alpha değerleri dijital ortam odaklı görsel okuryazarlık için **0,825**, dijital ortam odaklı bilgi okuryazarlığı için **0,836**, dijital ortam odaklı teknoloji okuryazarlığı **0,800** ve

dijital ortam odaklı eğitim süreçleri alt boyutu için **0,887** olarak tespit edilmiştir. Ulaşılan değerler ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılacak olan tüm veriler, 2023-2024 akademik yılı güz döneminde ekim-kasım ayları içerisinde toplanmıştır. Araştırmanın özüne uygun olarak kişisel bilgi formu ve dijital okuryazarlık öz-yeterlik ölçeği “Google Forms” aracılığıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarına dijital alanda ulaştırılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Öğretmen adayı katılımcılardan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin aktarılmasında ve analizinde istatistikî paket programından yararlanılmıştır. Veri girişinin ardından veriler analiz için hazır hale getirilmiştir. Veri analizinde katılımcıların demografik özelliklerini tespit edebilmek için frekans analizleri, dijital okuryazarlık öz yeterlilik düzeylerini tespit etmek için betimsel analizler kullanılarak öz-yeterlilik düzeylerine ilişkin dağılımlar belirlenmiştir.

Katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik düzeylerinde cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, interneti kullanma amacı, teknolojik yenilikleri takip etme ve dijital okuryazarlığa ilgi duyma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklem, t testi ve tek faktörlü gruplar arası varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmada yer alan problemleri test etmek amacıyla gerçekleştirilecek istatistiksel testleri yorumlamadan önce verilerin parametrik test koşullarını sağlayıp sağlamadığı incelenmiş ve verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Tez araştırmasının bu bölümünde, veri toplama araçları ile katılımcı öğretmen adaylarından elde edilen veriler çerçevesinde yürütülen analiz sonuçlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. Normallik Analiz Bulguları

Araştırmada geliştirilen problemleri test etmek amacıyla gerçekleştirilecek istatistiksel testlere başlamadan önce verilerin parametrik test koşullarını sağlayıp sağlamadığı incelenmiştir. Verilen normal dağılıma sahip olup olmadığını incelemek için basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmıştır. İlgili literatürde verilerin normal dağılım göstermeleri için Kolmogrov-Smirnov p değerinin 0,05'ten büyük olması gerektiği, basıklık ve çarpıklık değerlerinin de -1,5 ve +1,5 arasında değer alması gerektiği ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normallik analizlerine ilişkin bulgular Tablo 4.1 'de sunulmaktadır.

Tablo 4.1. Normallik analizi sonuçları.

Ölçek	Basıklık (Kurtosis)	Çarpıklık (Skewness)	Kolmogrov-Smirnov
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	0,329	0-,273	0,200

Tablo 4.1.'deki değerlere göre Kolmogrov-Smirnov, basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal dağılım için uygun aralıklarda olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre anketlerden elde edilen verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür.

4.2. Betimsel Bulgular

Katılımcı öğretmen adaylarından elde edilen verilere göre elde edilen betimsel bulgular aşağıda Tablo 4.2.'de sunulmaktadır.

Tablo 4.2. Betimsel bulgular.

		f	%
Sürekli İnternet Bağlantısı	Evet	176	86,3
	Hayır	28	13,7
İnternet Kullanım Süresi	1 saatten az	5	2,5
	1-3 saat	63	30,9
	4-6 saat	108	52,9
	7-9 saat	21	10,3
	10 saat ve üzeri	7	3,4
İnternet Kullanım Amacı	Sosyal Medya	136	66,7
	Haber-Blog	9	4,4
	Eğitim	26	12,7
	Müzik-Film	16	7,8
	Oyun-Eğlence	13	6,4
	Vakit Geçirmek	4	2,0
Sosyal Ağlar	İnstagram	141	69,1
	TikTok	7	3,4
	Facebook	1	,5
	Twitter	26	12,7
	Youtube	29	14,2
Teknolojik Yenilikleri Takip Etme	Evet	167	81,9
	Hayır	37	18,1
Üniversitedeki Teknolojik İmkânların Yeterliliği	Evet	69	33,8
	Hayır	135	66,2
Ekonomik Durumun Yeterliliği	Evet	89	43,6
	Hayır	115	56,4
E-Kitap Kullanma Durumu	Evet	100	49,0
	Hayır	104	51,0
Dijital Okuryazarlık İlgi Duyma	Evet	110	53,9
	Hayır	94	46,1
Sempozyum, Kongre, Seminer ve Eğitimlere katılma	Evet	27	13,2
	Hayır	177	86,8

Tablo 4.2. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (N=176) sürekli internet bağlantısına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca internet kullanım süreleri incelendiğinde katılımcıların çoğunun 4-6 saat kadar internette vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. İnternet kullanım amacına yönelik iletilen soruya verilen cevaplara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%66,7) sosyal medya araçları için kullandıklarını ifade etmiştir. Bu durumu eğitim amaçlı internet kullanımı (%12,7) takip etmektedir. Yine katılımcıların büyük bir bölümü (%69,1) sosyal medya ağlarından Instagram'ı tercih etmektedir. Öğretmen adaylarının çoğunluğu (%81,9) teknolojik yenilikleri takip etmektedir. Ancak katılımcıların çoğunluğu (66,2) mevcut üniversitelerindeki teknolojik imkânların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Yine katılımcıların yarısından fazlası (%56,4) teknolojiyi takip etmek için yeterli ekonomik imkânlara sahip olmadığını belirtmiştir. E-kitaplardan yararlanan ve yararlanmayan katılımcı sayısı neredeyse eşit düzeydedir. Ancak

dijital okuryazarlığa ilgi duyduğunu belirtenlerin sayısı (%53,9) ilgi duymayanlardan (%46,1) fazladır. Katılımcı öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun (%86,8) dijital okuryazarlık ile ilgili kongre, sempozyum ya da eğitimlere katılmadığı görülmüştür.

4.3. Problemlere İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümde araştırma kapsamında belirlenen problemlere ilişkin yürütülen testlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Belirlenen problemleri test etmek amacıyla, betimsel analiz, bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA testi analizi kullanılmıştır.

4.3.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerini belirleyebilmek için betimsel istatistiksel analiz kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.3.'te sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Ölçeğe ilişkin betimsel bulgular.

	Ortalama	Standart Sapma
Görsel Okuryazarlık	4,07	,619
Bilgi Okuryazarlığı	3,99	,685
Teknoloji Okuryazarlığı	4,08	,636
Eğitim Süreçleri	3,86	,763
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	4,01	,576

Tablo 4.3.'te sunulan verilere göre sosyal bilgiler öğretmen adayı katılımcıların genel dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Ortalama=4,01). Alt boyutlar bazında katılımcı cevapları incelendiğinde de benzer şekilde öğretmen adaylarının her bir boyut için dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Dijital Ortam Odaklı Görsel Okuryazarlığı alt boyutu için ortalama değerlerin 4.07, Dijital Ortam Odaklı Bilgi Okuryazarlığı alt boyutu için 3.99, Dijital Ortam Odaklı Teknoloji Okuryazarlığı alt boyutu için 4.08 ve Dijital Ortam Odaklı Eğitim Süreçleri alt boyutu için 3.86 olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.3.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.4'te gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.4. Cinsiyete göre t-testi sonuçları.

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	Kız	151	3.98	.57	202	1.108	.819
	Erkek	53	4.08	.56			

Tablo 4.4. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [t (202) =1.108, p = .819 (p>.05)] cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

4.3.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile yaş değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla ANOVA testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.5.'te gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.5. Yaşa göre ANOVA sonuçları.

Ölçek	Yaş	N	$\bar{x}$	S	sd	F	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	18-20 yaş	57	3,87	,560	3 200 203	3.29	.022*
	21-23 yaş	114	4,02	,569			
	24-26 yaş	23	4,30	,529			
	27 ve üzeri yaş	10	4,10	,659			

Tablo 4.5. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [F (3, 200) = 3.29, p = .022 (p <.05)] yaşa göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Post-hoc (Tukey HSD) testi sonucunda farklılığın 1. (18-20 yaş) ve 3. (24-26 yaş) grupları lehine olduğu tespit edilmiştir.

4.3.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile sınıf değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile sınıf değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla ANOVA testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.6.'da gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.6. Sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları

Ölçek	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{x}$	S	sd	F	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	1. Sınıf	42	3,86	,622	3	3.38	.019*
	2. Sınıf	46	3,87	,454	200		
	3. Sınıf	40	4,11	,670	203		
	4. Sınıf	76	4,13	,534			

Tablo 4.6. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [F (3, 200) = 3.38, p = .019 (p <.05)] sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen Post-hoc (Tukey HSD) testi sonucunda farklılığın 1. (1. sınıf) ve 4. (4. sınıf) gruplar arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 4. sınıftaki öğrencilerin dijital okuryazarlık öz-yeterlik algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile internet kullanma amacı değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile internet kullanma amacı değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla ANOVA testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.7.'de gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.7. İnternet kullanım amacına göre ANOVA sonuçları.

Ölçek	Kullanım Amacı	N	$\bar{x}$	S	Sd	F	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	Sosyal Medya	136	3,96	,517	5 198 203	1.03	.400
	Haber-Blog	9	4,01	1,01			
	Eğitim	26	4,08	,646			
	Müzik-Film	16	4,26	,609			
	Oyun-Eğlence	13	4,05	,571			
	Vakit Geçirmek	4	4,23	,678			

Tablo 4.7. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [F (5, 198) = 1.03, p = .400 (p>.05)] internet kullanım amacına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

4.3.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile teknolojik yenilikleri takip etme değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile teknolojik yenilikleri takip etme değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.8.'de gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.8. Teknolojik yenilikleri takip etme durumuna göre t-testi sonuçları.

Ölçek	Teknoloji Takibi	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	Evet	167	4.08	.53	202	4.012	.254
	Hayır	37	3.68	.63			

Tablo 4.8. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [t (202) =4.012, p = .254 (p>.05)] teknolojik yenilikleri takip etme durumu değişkenine göre anlamı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

4.3.7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri ile dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlikleri ile dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkeni arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.9.'da gösterildiği şekildedir.

Tablo 4.9. Dijital okuryazarlığı ilgi duyma durumuna göre t-testi sonuçları.

Ölçek	D.O. İlgili Duyma	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik	Evet	110	4.22	.53	202	6.204	.594
	Hayır	94	3.76	.52			

Tablo 4.9. incelendiğinde, katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde [t (202) =6.204, p = .594 (p>.05)] dijital okuryazarlığa ilgili duyma durumu değişkenine göre anlamı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümde araştırmanın verilerine bağlı olarak elde edilen sonuçlara, tartışma kısmına ve araştırmacılara farklı fikirler verebilmesi için öneriler sunulmuştur.

5.1. Tartışma

Bu çalışma sonucu ile benzerlik ve farklılık gösteren bazı araştırma sonuçları mevcuttur. Çetin (2016) tarafından yapılan çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar mevcut araştırma ile benzerlik göstermektedir. Katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır. Karakuş ve Ocak (2019), yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterliklerinin yüksek olduğu neticesine ulaşarak mevcut araştırma ile benzer neticeler elde etmişlerdir. Sarıkaya (2019), Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerini incelediği çalışmasında mevcut çalışma ile benzer bulgulara ulaşmıştır. Sonuçlara göre katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Arslan (2019), tarafından gerçekleştirilen çalışmada benzer şekilde ilköğretim ve ortaokullarda görev yapan katılımcı öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır. Aydar (2021), tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgular elde edilmiş ve okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu görülmüştür. Kosdak (2021), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini incelenmiş ve mevcut çalışma ile benzer sonuçlara ulaşarak katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çekici (2022), gerçekleştirdiği çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tel (2023), de gerçekleştirdiği çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerini mevcut çalışmada olduğu gibi yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Can (2024), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerini incelediği çalışmada mevcut araştırma sonucu ile benzer şekilde katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlarla uyumlu şekilde Üstündağ vd. (2017), Vélez vd. (2017), Özerbaş ve Kuralbayeva (2018), Kozan (2018), Liza ve Andriyanti (2020), Özoğlu (2019), Korkmaz (2020), Kara (2021), Aydar (2021), Dinlemez (2021), Gökbulut (2021), Şeyranlı (2022), Çiftcioğlu (2022) ve Kara (2023), tarafından yapılan

çalışmalarda da öğretmen veya öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri yüksek olarak ölçülmüştür.

Yontar (2019), sınıf eğitimi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerini incelemiş ve katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buzkurt (2021), okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerini belirlemiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Mazlum (2022), yine katılımcı öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu neticesine ulaşmıştır. Doğan (2022), fen bilimleri öğretmenleri ile gerçekteşirdiği çalışmada katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Balcı (2023), sosyal bilgiler öğretilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini orta olarak tespit etmiştir. Yine Yavuz (2023) da öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerini incelemiş ve katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tyger (2011), tarafından gerçekteşirilen araştırmada ise öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık ve teknolojiyi sınıfta kullanma düzeyleri arasındaki ilişki incelemiştir. Amerika'daki üç farklı üniversiteden katılımcının yer aldığı araştırmada üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri yönünden kendilerini yüksek seviyede algılamadıkları sonucu elde edilmiştir. Korkmaz ve Mahiroğlu (2009), üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerini çalışmalarında belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tomczyk (2019), Polonya'daki öğretmenlerle gerçekteşirdiği çalışmada katılımcı öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu neticesine ulaşmıştır.

Çalışma kapsamında katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, internet kullanım amacı, teknolojik yenilikleri takip etme durumu ve dijital okuryazarlığa ilgi duyma değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde *cinsiyet* değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzey algılarında bir farklılık olmadığı ifade edilebilir. Bu sonuçlarla uyumlu şekilde Öçal (2017), Kozan (2018), Sarıkaya (2019), Karakuş ve Ocak (2019), Tepe (2019), Yaman (2019), Arslan (2019), Kara (2021), şeyranlı (2022) ve Kara (2023), tarafından gerçekteşirilen araştırmalarda da cinsiyet değişkenine göre bir farklılık görülmemiştir. Ancak farklı araştırma sonuçlarında cinsiyete göre dijital okuryazarlık düzeylerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Buna göre Korkmaz ve

Mahiroğlu (2009), erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Aynı şekilde etin (2016)'in çalışmasında fen bilgisi ğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinde erkek adayların kadın adaylara göre daha yüksek bir düzeye sahip olduğu neticesine ulaşılmıştır. Yontar (2019) tarafından yapılan araştırmada da erkek ğretmen adayları lehine farklılık olduğu görülmüştür. Aynı sonuç Doğan (2022), Kosdak (2022), Köşker (2022), Tel (2023), Balcı (2023) ve Can (2024) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarında da tespit edilmiştir ve dijital okuryazarlık düzeylerinde erkek öğrenciler veya öğretmenler lehine bir farklılık belirlenmiştir. Kıyıcı (2008), Yılmaz (2015), Özerbaş ve Kuralbayeva (2018), zoğlu (2019), Korkmaz (2020) ve Bingöl (2022) yaptıkları çalışmalarda da erkek ğretmen veya öğretmenler adayları lehine sonuçlar elde etmişlerdir. Ancak diğer araştırmalardaki sonuçlardan farklı olarak kadın ğretmen adaylarının erkek ğretmen adaylarına göre daha yüksek dijital okuryazarlık seviyesine sahip olduklarını belirleyen çalışmalar da mevcuttur. Boyacı (2019), tarafından gerçekleştirilen araştırmada kadın öğretmenler adaylarının erkeklere göre dijital okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde Yavuz (2023), tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadın öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri **yaşa** göre anlamlı farklılık göstermiştir. Anlamlı farklılığın 18-20 yaş ve 24-26 yaş grupları arasında olduğu görülmüştür. 24-26 yaş grubundaki ğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boyacı (2019)'nın çalışmasında da mevcut sonucu destekler şekilde yaşa göre ğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Köşker (2022), sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmasında yaş unsuruna göre farklılığın “22-32 yaş” ile “33-42 yaş” aralığındaki öğretmenler lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yavuz (2023), çalışmasında öğretmenlerin yaş değişkenine göre dijital okuryazarlık becerileri arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. 24-35 yaş arasındaki öğretmenler bu farklılığa sebep olmaktadır. Tel (2023), sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmasında mevcut çalışma ile paralel sonuçlar elde etmiştir. Araştırmasında 22-27 yaş aralığındaki katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine al (2017), Yeşildal (2018) ve Korkmaz (2020) alışmalarında mevcut çalışmaya benzer neticelere ulaşmışlardır. Bu sonuçlardan farklı olarak Yaman (2019), tez çalışmasında yaş değişkenine göre sosyal bilgiler ğretmen adayı öğrencilerin dijital

okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucunu elde etmiştir. Yontar (2019), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerini belirlediği çalışmada yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır. Gökbulut (2021), yaptığı araştırmada yaş değişkeni bir farklılık oluşturmamıştır. Yılmaz (2021), gerçekleştirdiği çalışmada yaş unsuru belirleyici düzeyde bir farklılık yaratmamıştır. Şeyranlı (2022), Türkçe öğretmen adayları ile gerçekleştirdiği çalışmada yaşa göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kara (2023), da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyeleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde *sınıf düzeyine* göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlı farklılığın 1. sınıf ve 4. sınıf grupları katılımcılar arasında olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre 4. sınıftaki öğrencilerin dijital okuryazarlık öz-yeterlik algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlarla benzer şekilde Hamutoğlu vd. (2017), araştırmalarında 3.,4. sınıfa giden öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin diğer sınıflara oranla daha yüksek olduğu neticesine ulaşmışlardır. Kozan (2018), gerçekleştirdiği çalışmada sınıf düzeyine göre farklılıklar tespit etmiştir. Sonuçlara göre 3. sınıf öğrencilerin 2. ve 4. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek bir dijital okuryazarlık seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Boyacı (2019), tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında sınıf düzeyine göre dijital okuryazarlık seviyesinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Yaman (2019), tarafından yapılan araştırmada da sınıf düzeylerine göre dijital okuryazarlık düzeylerinde farklılıklar tespit edilmiştir. Farklılığın 3.,4. ve 4. üzeri sınıf öğrencileri lehine olacak şekilde anlamlı olduğu görülmüştür. Yılmaz (2021), öğretmen adayları ile gerçekleştirdiği çalışmada 3. sınıf ile 1.,2. sınıf öğretmen adayları arasında sınıf bazında farklılıklar tespit etmiştir. Bu sonuçtan farklı olarak Sarıkaya (2019)'nın yürüttüğü çalışmada sınıf düzeyi değişkenine göre katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dinlemez (2021), tarafından yapılan tez çalışmasında da aynı sonuçlar elde edilmiş, sınıf düzeyine göre katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinde bir farklılık tespit edilememiştir. Yine Çiftcioğlu (2022)'nin çalışmasında da benzer şekilde sınıf düzeyine göre dijital okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Gürtekin (2019), Kara (2021), Doğan (2022) ve Şeyranlı (2022) tarafından yapılan çalışmalarda da dijital okuryazarlık seviyelerinde sınıf düzeyi yönünden bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili literatürde yer alan çok sayıdaki araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık seviyelerinin farklı demografik değişkenler açısından incelendiği görülmektedir. Bu çalışmalarda ele alınan değişkenlerden farklı olarak mevcut tez çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyleri internet kullanım amacı, teknolojik yenilikleri takip etme durumu ve dijital okuryazarlığa ilgili duyma durumu değişkenleri yönünden de incelenmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinde *internet kullanım amacı, teknolojik yenilikleri takip etme durumu* ve *dijital okuryazarlığa ilgili duyma durumu* değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Sonuç

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerini ölçmek ve bu öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yürütülen bu çalışmada aşağıda sunulan sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar konuya ilişkin literatürde yer alan diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve tartışma kısmında açıklanmıştır. Çalışmaya toplam 204 sosyal bilgiler öğretmen adayı dâhil edilmiştir. Katılımcılara ilişkin bulgular incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmen adaylarının % 74' ü kız, % 26'sı erkektir. Yaş değişkeni ele alındığında öğretmen adaylarının % 27,9'u 18-20 yaş aralığında, % 55,9'u 21-23 yaş aralığında, %11,3'ü 24-26 yaş aralığında, %4,9'u ise 27 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmen adaylarının %20,6'sı 1. sınıf, %22,5'i 2. sınıf, %19,6'sı 3. sınıf, %37,3'ü ise 4. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında %4,4'ü okuryazar değil, %51,5'i ilkokul, %15,7'si ortaokul, %13,2'si lise, %2,5'i ön lisans, %12,7'si ise lisans eğitim düzeyindedir. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında %34,3'ü ilkokul, %20,6'sı ortaokul, %22,1'i lise, %4,9'u ön lisans, %18,1'i ise lisans eğitim düzeyindedir. Katılımcıların mezun olduğu lise türüne bakıldığında öğretmen adaylarının %1'inin fen lisesi, %3,9'unun sosyal bilimler lisesi, %11,8'inin Anadolu imam hatip lisesi, %3,4'ünün açık öğretim lisesi, %61,3'ünün Anadolu lisesi, %11,8'inin meslek lisesi, %6,9'unun özel lise mezunudur.

Araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen verilere göre öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (N=176) sürekli internet bağlantısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca internet kullanım süreleri incelendiğinde katılımcıların çoğunun 4-6 saat kadar internette vakit geçirdikleri görülmüştür. İnternet kullanım amacına yönelik iletilen

soruya verilen cevaplara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun interneti (%66,7) sosyal medya için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü (%69,1) sosyal medya ağlarından Instagram'ı tercih etmektedir. Öğretmen adaylarının çoğunluğu (%81,9) teknolojik yenilikleri takip etmektedir. Ancak katılımcıların çoğunluğu (%66,2) mevcut üniversitelerindeki teknolojik imkânların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Yine katılımcıların yarısından fazlasının (%56,4) teknolojiyi takip etmek için yeterli ekonomik imkâna sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. E-kitaplardan yararlanan ve yararlanmayan katılımcı sayısının neredeyse eşit düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak dijital okuryazarlığa ilgi duyduğunu belirtenlerin katılımcı sayısının (%53,9) ilgi duymayanlardan (%46,1) daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun (%86,8) dijital okuryazarlık ile ilgili herhangi bir kongre, sempozyum ya da eğitimlere katılmadığı sonucu elde edilmiştir. Tez çalışması kapsamında geliştirilen problemleri test etmek amacıyla çeşitli istatistiksel analizler yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen adayı katılımcıların genel dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Ortalama=4,01). Alt boyutlar bazında katılımcı cevapları incelendiğinde de benzer şekilde öğretmen adaylarının her bir boyut için dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Dijital Ortam Odaklı Görsel Okuryazarlığı alt boyutu için ortalama değerlerin 4,07, Dijital Ortam Odaklı Bilgi Okuryazarlığı alt boyutu için 3,99, Dijital Ortam Odaklı Teknoloji Okuryazarlığı alt boyutu için 4,08 ve Dijital Ortam Odaklı Eğitim Süreçleri alt boyutu için 3,86 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre katılımcı öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

5.3. Öneriler

- İnternet kullanım amacı, teknolojik yenilikleri takip etme durumu ve dijital okuryazarlığa ilgili duyma durumu değişkenleri yönünden incelenmeyen dijital okuryazarlık düzeyleri ileriki araştırmalarda farklı örneklem gruplarında yeniden araştırılabilir. Ayrıca bu değişkenler geliştirilerek dijital okuryazarlık öz-yeterlik düzeyini etkileyebilecek farklı değişkenler kullanılabilir.
- Çalışmada literatürde en çok incelenen cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre elde edilen sonuçlar incelendiğinde yaş ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık elde edildiği, cinsiyete göre ise anlamlı bir farklılık elde edilmediği görülmüştür. Literatürde bu sonuçları destekler nitelikte çok sayıda araştırma sonucu olduğu gibi çalışma sonuçlarının aksine bulgular elde eden araştırmalarda mevcuttur.

Bu farklılığın çalışmanın yürütüldüğü örneklem gruplarının farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir. Farklı örneklerde yapılacak çalışmalar ile araştırma sonuçları genişletilebilir.

- Ayrıca çalışmada tek bir değişken olarak dijital okuryazarlık tercih edilmiştir. Araştırma bu yönü ile sınırlıdır. İleriki araştırmalar dijital okuryazarlığı etkileyebilecek ya da dijital okuryazarlığın etkileyebileceği çeşitli değişkenlerle farklı nicel araştırmalar yürütebilir.
- Konunun literatürde genelde nicel araştırma yöntemleri kullanılarak incelendiği gözlemlenmiştir. Nitel desende tasarlanmış farklı araştırmalar ile dijital okuryazarlık konusunda derinlemesine araştırmalar yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.
- Çalışma sonucunda ulaşılan veriler doğrultusunda üniversitedeki teknolojik imkânlar artırılabilir, öğrencilere kendilerini geliştirebilecek eğitimler verilebilir, öğrencilerin teknolojik imkânlarını iyileştirebilmeleri için ekonomik destekler sağlanabilir ve 1.sınıfta teknolojiyle alakalı ders sayısı artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Aaker, D.A., Kumar,V. ve Day, G.S., (2007). *Marketing Research*, 9. Edition, John Wiley & Sons, Danvers.
- Acar, S. ve Yenmiş, A. (2014). Eğitimde sosyal ağların kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: facebook örneği. *Electronic journal of vocational collages*, 55-66.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S., (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlilik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 1-10.
- Akkoyunlu, B. ve Soylu, M. Y. (2010). Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748-768.
- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 859-894.
- Aksu, H. (2018). *Dijitopya dijital dönüşüm yolculuk rehberi*. İstanbul: Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık A. Ş.
- Ala-Mutka, K., Punie, Y. ve Redecker, C. (2008). Digital competence for lifelong learning. *Institute for Prospective Technological Studies (IPTS), European Commission, Joint Research Centre. Technical Note: JRC, 48708, 271-282.*
- Alkali,E. and Amichai-Hamburger, Y. (2004). Experiments in digital literacy. *CyberPsychology & Behavior*, 7(4), 421-429.
- Alkan, C. (2011). *Eğitim teknolojisi*. (8. baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Alpan, G. (2008). Görsel okuryazarlık ve öğretim teknolojisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 74-102.
- Alqhtani, E. (2015). *The relationship between using technology classroom and the Social Studies teachers' attitudes in Saudi Arabia* (Doctoral Dissertation).
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Altun, N. (2019). *Temel eğitim programları ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Anisimova, E. (2020). Digital literacy of future preschool teachers. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(1), 230-253.
- Ardıç, E. ve Altun, A. (2017). Dijital çağın öğreneni. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 12-30.
- Arslan, S. (2019). *İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.

Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.

Avcı, A. (2020). Dijital okuryazarlıkta müzik eğitimi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8(20), 111-131.

Avgerinou, M. D. (2003). A mad-tea party no-more: Revisiting the visual literacy definition problem. *Turning trees*, 29-41.

Aviram, R. ve Alkalai, Y. (2006). Towards a theory of digital literacy: three scenarios for the next steps. *European Journal of Open Distance E-Learning*, 9(1)

Ay, K. ve Seferoğlu, S. S. (2017). Lisansüstü öğrencilerin çevrim-içi bilgi arama stratejilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 51-66.

Aydar, G. (2021). *Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenme becerilerinin yordanmasında bilişötesi farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin rolü.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kocaeli.

Aydın, A. (2018). Eğitimin dijitalleşmesi, H. Aksu (Ed.). *Dijitopya dijital dönüşüm yolculuk rehberi* içinde (s. 162-166). İstanbul: Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık A.Ş.

Bacanak, A., Karamustafaoğlu O. ve Köse, S. (2003). Yeni bir bakış: Eğitimde teknoloji okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 191-196.

Balcı, F. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık yetkinliklerinin web 2.0 araçları kullanım durumuna etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy the exercise of control. New York: H. *Freeman & Co. Student Success*, 333, 48461.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* New York: Freeman.

Bandura, A. (2006). Guide for constructing self-efficacy scales. *Self-efficacy beliefs of adolescents*, 5(1), 307-337.

Baştuğ, M. ve Keskin, H. (2012). Okuma becerilerinin okuma ortamı açısından karşılaştırılması: ekran mı kâğıt mı?. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 73-83.

Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: A review of concepts. *Journal of Documentation*, 57(2), 218-259.

- Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. *Lankshear C And Knobel M Digital Literacy: Concepts, Policies And Practices*, 17-32.
- Bayrak, K. B. (2014). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 25-I, 439-456.
- Bayrakçı, S. (2020). *Dijital yetkinlikler bütünü olarak dijital okuryazarlık: ölçek geliştirme çalışması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Belshaw, D. (2012). *What is 'digital literacy'? A Pragmatic investigation* (Doctoral dissertation, Durham University).
- Benedetto, R. (2006). *How do independent school leaders build the educational technology leadership capacity of the school?*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Drexel Üniversitesi: Pennsylvania.
- Benzer, A. (2012). Bilgisayar Okuryazarlığı, Ahmet Benzer ve Harun Aksaya (Editörler). *Bilgisayar Okuryazarlığı I-II*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, s. 1-12.
- Bilgili, A. S. (2013). *Sosyal bilgilerin temelleri (6. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bingöl, H. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile mesleki motivasyonlarının incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Zonguldak.
- Boyacı, Z. (2019). *Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki (Düzce üniversitesi örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşcı, G. ve Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD)*, 7(2), 35-63.
- Bozyel, M. (2019). *Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık dersi deneyimlerinin günlük yaşama yansımaları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Buckingham, D. (2006). Defining digital literacy—What do young people need to know about digital media?. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 1(4), 263-277.
- Buzkurt, L. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Diyarbakır.
- Cambridge Dictionary, (2023). <https://dictionary.cambridge.org/tr/> (Erişim tarihi: 03 Mart 2023).
- Can, S. (2024). *Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Çanakkale.

- Chen, G., Gully, S. M. ve Eden, D. (2001). Validation of a new general self-efficacy scale. *Organizational research methods*, 4(1), 62-83.
- Çakmak, Z. ve Taşkıran, C. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin perspektifinden eğitim bilişim ağı (EBA) platformu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(9),284-295.
- Çekici, H. (2022). *Dijital okuryazarlık becerisini artırmaya yönelik etkinliklerin sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının yeterlik, tutum ve öz-yeterlik inançlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Kayseri.
- Çelik, T. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Web 2.0 uygulamalarıyla biçimlendirici değerlendirme deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(231), 173-198.
- Çetin, E. (2013). Tamlar ve Genel Kavramlar, Mehmet Akif Ocak (Editör). *Eğitsel dijital oyunlar kuram tasarımı ve uygulama*. Pegem Akademi Yayıncılık, s. 2-18.
- Çetin, O. (2016). Pedagojik formasyon programı ile lisans eğitimi fen bilimleri öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Erzincan University Journal of Education Faculty*, 18(2).
- Çiftcioğlu, M. (2022). *Okul öncesi öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumları ve dijital okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenlerle olan ilişkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Denizli.
- Çocuk, H. E. (2020). *Dijital öykü uygulamalarının Türkçe öğretmen adaylarının akademik başarılarına, dijital okuryazarlık ve Türkçe öğretimi öz-yeterlik algılarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Mersin.
- Çolak, A. ve Öztürk, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 367-394.
- Çubukcu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5(1), 148-174.
- Debes, J. L. (1969). The loom of visual literacy--An overview. *Audiovisual Instr.*
- Demirdağ, M. (2021). *Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile araştırma okuryazarlık becerileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Dinlemez, Ş. (2021). *Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Çanakkale.

- Doğan, D. (2022). *Üniversite öğrencilerinin ve akademisyenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Duran, E. ve Özen, N. E. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.
- EBA.(2023).https://sakaryamehmetakifersoyio.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/54/01/732176/dosyalar/2020_02/25150543_ebabba.pdf sayfasından elde edilmiştir.
- Eruysal-Sertbarut, S. (2021). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının oluşturdukları dijital öykülerin değerlendirilmesi, dijital okuryazarlıkları ve görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sıtkı Koçma Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Muğla.
- Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of educational multimedia and hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Frailon, J., Ainley, J., Schulz, W., Friedman, T. ve Gebhardt, E. (2014). *Preparing for life in a digital age: The IEA International Computer and Information Literacy Study international report* (p. 308). Springer Nature.
- Frankel, K. K., Becker, B. L., Rowe, M. W., ve Pearson, P. D. (2016). From “what is reading?” To what is literacy? *Journal Of Education*, 196(3), 7-17.
- Gardner, H. (2004). *Zihnin çerçeveleri*, (Çev. F.T. Elmasoğlu). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gee, J. P. (1989). What is literacy. *Journal of education*, 171(1), 18-25.
- Getenet, S., Haeusler, C., Redmond, P., Cante, R. ve Crouch, V. (2024). First-year Preservice Teachers’ Understanding of Digital Technologies and Their Digital Literacy, Efficacy, Attitude, and Online Learning Engagement: Implication for Course Design. *Technology, Knowledge and Learning*, 1-25.
- Gil-Flores, J., Rodríguez-Santero, J. ve Torres-Gordillo, J. J. (2017). Factors that explain the use of ICT in secondary-education classrooms: The role of teacher characteristics and school infrastructure. *Computers in Human Behavior*, 68, 441-449.
- Gilster, P. (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley Computer Pub.
- Goodwin, K. (2018). *Dijital dünyada çocuk büyütmek teknolojiyi doğru kullanmanın yolları*. İstanbul: Aganta Kitap.
- Goody, J. (2013). *Yazılı ve sözel arasında etkileşim: okur-yazarlık, aile, kültür ve devlet üzerine incelemeler*. Pinhan Yayıncılık.
- Gökbulut, B. (2021). Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile hayat boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve bilim dergisi*, 11(3), 469-479.
- Gülcü, A., Solak, M., Aydın, S. ve Koçak, M. (2013). İlköğretimde görev yapan branş öğretmenlerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 8(6), 195-213.

- Günüç, S., Odabaşı, H. ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: bir twitter uygulaması/the defining characteristics of students of the 21st century by student teachers: a twitter activity. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(4), 436-455.
- Günüç, S. (2017). *Eğitimde teknoloji entegrasyonunun kuramsal temelleri*. (1.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Gürtekin, A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman tutumları ile sosyalleşme taktikleri ve dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ağrı.
- Hague, C. ve Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. London: Futurelab.
- Hamutoğlu, N. B., Güngören, Ö. C., Uyanık, G. K. ve Erdoğan, D. G. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- Hargittai, E. (2010). Digital na (t) ives? Variation in internet skills and uses among members of the "net generation". *Sociological inquiry*, 80(1), 92-113.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A plan of action. a white paper on the digital and media literacy recommendations of the knight commission on the information needs of communities in a democracy*. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700, Washington, DC 20036.
- Honick, T. ve Broadbent, J. (2016). The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. *Educational research review*, 17, 63-84.
- Hortin, J. A. (1980). *Visual literacy and visual thinking*.
- Hsieh, C. C., Yen, H. C. ve Kuan, L. Y. (2014). *The relationship among principals' technology leadership, teaching innovation, and students' academic optimism in elementary schools*. International Association for the Development of the Information Society.
- Inoue, H., Naito, E. ve Koshizuka, M. (1997). Mediacy: what it is? where to go? *The International Information & Library Review*, 403-413.
- ISTE (2018). ISTE standards for students. <https://iste.org/standards/students> adresinden 18.08.2023 tarihinde erişilmiştir.
- ISTE (2018). ISTE standards for education leaders. <https://www.iste.org/standards/for-education-leaders> adresinden 8 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- İrvan, A. (2017, Haziran). Dijital medya okuryazarlığı nedir? Neden gereklidir? *Dijital medya ve çocuk*. <https://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/2017/06/06/dijital-medya-okuryazarligi-nedir-neden-gereklidir/>
- İşler, Ş. A. (2002). Günümüzde görsel okuryazarlık ve görsel okuryazarlık eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 153-161.

- Joint Information Systems Committee. (2011). *Developing Digital Literacies: Briefing Paper in support of JISC Grant Funding 4/11*. JISC.
- Jones-Kavalier, B. R. ve Flannigan, S. L. (2008). Connecting the digital dots: Literacy of the 21st century. *Teacher Librarian Seattle-*, 35(3), 13
- Kara, S. (2021). *Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Konya.
- Kara, İ. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital obezite ve dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.
- Karakuş, G. ve Ocak, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı Değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 129-147.
- Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Media literacy levels of the candidate teachers. *Elementary Education Online*, 8(3), 798-808.
- Karanjakwut, C. ve Sripicharn, P. (2024). Exploring the Experiences, Challenges, and Perspectives in Digital Literacy Training of Older Thai Efl Teachers with Low Digital Literacy. *Anatolian Journal of Education*, 9(1), 81-96.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kardeş, S. (2020). Digital Literacy in Early Childhood. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 21(2).
- Kaya, B. (2008). Sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 189-205.
- Kaymakcı, S. (2017). Yeni sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının bilim ve teknolojiye yaklaşımı, Bahri Ata (Editör). *Bilim teknoloji ve sosyal değişme*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, s. 13-37.
- Kellner, D. (2001). New technologies/new literacies: Reconstructing education for the new millennium. *International Journal of Technology & Design Education*, 11(1).
- Kellner, D. (2004). Technological transformation, multiple literacies, and the re-visioning of education. *E-learning and Digital Media*, 1(1), 9-37.
- Kharismawati, D., Putri, Y. V. C., Widyadhari, R., Linda, L., & Maisa, M. (2024). Outlining Digital Literacy Competence of Pre-Service Teachers at English Education Department. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 11(6), 427-436.
- Kıyıcı, M. (2008). *Öğretmen adaylarının sayısal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.

- Kızıl, M. (2007). *Yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı (Selçuk Üniversitesi örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Kim, K. T. (2019). The structural relationship among digital literacy, learning strategies, and core competencies among South Korean college students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 19(2), 3-21.
- Korkmaz, Ö. ve Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilerin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 983-1000.
- Korkmaz, M. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Kosdak, E. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon
- Kozan, M. (2018). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Elazığ.
- Köşker, C. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri yeterlilik düzeyleri (Kırşehir örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırşehir.
- Kurt, A. A., Orhan, D., Yaman, F., Solak, M. Ş. ve Türkan, F. (2014). Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında Türkiye’de yapılan okuryazarlık çalışmalarındaki eğilim. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1-21.
- Kurdayıoğlu, M. ve Tüzel, A. G. M. S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük bilimi araştırmaları*, (28).
- Küngerü, A. (2016). Bir ifade aracı olarak dijital öykü anlatımı. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 33-45.
- Livingstone, S. ve Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New media & society*, 9(4), 671-696.
- Liza, K. ve Andriyanti, E. (2020). Digital literacy scale of English pre-service teachers and their perceived readiness toward the application of digital technologies. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 14(1), 74-79.
- Marcovitz, A. B. (2007). *Introduction to Logic and Computer Design with CD*. McGraw-Hill, Inc..
- Mäkinen, M. (2006). Digital empowerment as a process for enhancing citizens' participation. *E-learning and Digital Media*, 3(3), 381-395.

- Margaryan, A., Littlejohn, A. ve Vojt, G. (2011). Are digital natives a myth or reality? University students' use of digital technologies. *Computers & education*, 56(2), 429-440
- Martin, A. (2005). Digeulit- a european framework for digital literacy: a progress report. *Journal of Eliteracy*, 2(2).
- Martin, A. (2006). A European framework for digital literacy. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 1(2), 151-161.
- Martin, A. ve Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in teaching and learning in information and computer sciences*, 5(4), 249-267.
- Martin, A. (2008). Digital Literacy and the "Digital. *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, 30(151), 1029-1055.
- Mazlum, Y. (2022). Öğretmenlerin bilişsel esneklik ve dijital okuryazarlıklarının incelenmesi.
- MEB. (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018). *Hayat bilgisi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar için)*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2020). *Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Mishra, P. ve Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers college record*, 108(6), 1017-1054.
- Mohammadyari, S. ve Singh, H. (2015). Understanding the effect of e-learning on individual performance: The role of digital literacy. *Computers & Education*, 82, 11-25.
- Morrison, R. ve Garcia, L. (2011). From embedded to integrated: digital information literacy and new teaching models for academic librarians. In *ACRL National Conference 2011*.
- Mudra, H. (2020). Digital literacy among young learners: how do EFL teachers and learners view its benefits and barriers?. *Teaching English with Technology*, 20(3), 3-24.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & education*, 59(3), 1065-1078.
- Nielsen, J. (2010, November 1). Photos as web content. <https://www.nngroup.com/articles/photos-as-web-content>. Erişim Tarihi: 10.04.2023.
- Onursoy, S. (2018). Üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık düzeyleri: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 989-1013.
- Orakova, A., Nametkulova, F., Issayeva, G., Mukhambetzhanova, S., Galimzhanova, M., ve Rezuanova, G. (2024). The relationships between pedagogical and technological

- competence and digital literacy level of teachers. *Journal of Curriculum Studies Research*, 6(1), 1-21.
- Öçal, F. N. (2017). *İlkokul öğretmenleri ve velilerin kendileri ile velilerin çocuklarına ilişkin dijital okuryazarlık yeterlilik algıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi dünyası*, 11(1), 101-121.
- Özbay, M. ve Özdemir, O. (2014). Türkçe öğretim programı için bir öneri: Dijital okuryazarlığa yönelik amaç ve kazanımlar/A suggestion for Turkish Teaching Curriculum: Digital literacy objectives and standards. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(2), 31-40.
- Öncü, S., Şengel, E. ve Göktalay, Ş. (2012). “İlköğretim öğrencilerinin internet öz-yeterlilikleri: Bilgisayar kullanımı, eposta kullanımı ve bireysel özelliklerin etkileri”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 259-277.
- Özerbaş, M. A. ve Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 16-25.
- Özoğlu, C. (2019). *Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin dijital okuryazarlıkları ile ilişkisi (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Öztürk, T. (2006). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına yönelik yeterliliklerinin değerlendirilmesi (Balıkesir Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Öztürk, Y. (2020). *Dijital okuryazarlık hakkında lise öğrencilerinin kendilerine ve anne babalarına yönelik görüşleri (Kırıkkale ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Pajares, F. (2005). *Gender differences in mathematics self-efficacy beliefs* (pp. 294-315). na.
- Partnership for 21st Century Learning (2015). P21 Framework Definitions. <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: bilgi okuryazarlığı öğretimi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29, 249-266.
- Polat, C., Odabaş, H. (2008). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: Bilgi okuryazarlığı. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Antalya*.
- Polizzi, G. (2020). Digital Literacy And The National Curriculum For England: Learning From How The Experts Engage With And Evaluate Online Content. *Computers & Education*, 152.

- Porat, E., Blau, I. ve Barak, A. (2018). Measuring digital literacies: Junior high-school students' perceived competencies versus actual performance. *Computers & Education*, 126, 23-36.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*, 9(6), 1-6.
- Rahmawati, S., Abdullah, A. G. ve Widiaty, I. (2024). Teachers' digital literacy overview in secondary school. *Int J Eval & Res Educ*, 13(1), 597-606.
- Ray, B. B. ve Coulter, G. A. (2008). Reflective practices among language arts teachers: The use of weblogs. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 8(1), 6-26.
- Rohatgi, A., Scherer, R. ve Hatlevik, O. E. (2016). The role of ICT self-efficacy for students' ICT use and their achievement in a computer and information literacy test. *Computers & Education*, 102, 103-116.
- Sadaf, A. ve Johnson, B. L. (2017). Teachers' beliefs about integrating digital literacy into classroom practice: An investigation based on the theory of planned behavior. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 33(4), 129-137.
- Sakar (2022), *İnfoğrafik temelli öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin algoritma geliştirme başarısına, eleştirel düşünme becerisine, görsel okuryazarlık yeterliliğine ve motivasyonuna etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.
- Sarıkaya, B. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1098-1107.
- Scherer, R. ve Siddiq, F. (2015). Revisiting teachers' computer self-efficacy: A differentiated view on gender differences. *Computers in Human Behavior*, 53, 48-57.
- Schunk, D. H. ve Pajares, F. (2002). The development of academic self-efficacy. In *Development of achievement motivation* (pp. 15-31). Academic Press.
- Schunk, D. H. ve DiBenedetto, M. K. (2016). Self-efficacy theory in education. In *Handbook of motivation at school* (pp. 34-54). Routledge.
- Selwyn, N. (2017). Çocuklar ve gençlerin dijital yaşamla mücadeleleri, H. Ferhan Odabaşı (Editör). *Dijital Yaşamda Çocuk*. (Çev. H. F. Odabaşı). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 1-18.
- Shapiro, J. J. ve Hughes, S. K. (1996). Information literacy as a liberal art: enlightenment proposals for a new curriculum. *Educom Review* 31(2).
- Skophammer, R. ve Reed, P. A. (2014). Technological literacy courses in pre-service teacher education. *The Journal of Technology Studies*, 40(2), 68-81.
- Sulak, E.S. (2019). Dijital okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(31), 1329-1342.

- Süslü, S. İ. (2022). *Dijital okuryazarlık öz-yeterlik ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Konya.
- Şeyranlı, B. (2022). *Türkçe öğretmen adaylarının sosyal medya bağımlılığı ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Çanakkale.
- Şimşek, Ü. ve Yıldırım, T. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 632-649.
- Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). Görsel okuryazarlık üzerine bir içerik analizi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 267-293.
- Taşpınar, Ş. E. (2017). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 321-334.
- Tel, O. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile kültürel sermaye yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Mersin.
- Tepe, U. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlığa ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Elazığ.
- Tezci, E. ve Perkmen, S. (2013). Oluşturmacı perspektiften teknolojinin öğrenme-öğretme sürecine entegrasyonu. *Öğretim teknolojilerinin temelleri: Teoriler, araştırmalar, eğilimler içinde*, 2, 193-217.
- Tomczyk, Ł. (2019). Digital literacy in the area of e-safety among teachers (second stage of the primary school) in Poland. In *Conference proceedings of» eLearning and Software for Education «(eLSE)* (Vol. 15, No. 02, pp. 130-135). Carol I National Defence University Publishing House.
- Topal, A. D. ve Süner, M. (2021). Information searching and commitment strategies of maritime faculty students on the web. *Information Development*, 37(3), 431-443.
- Tornero, J. M. P. (2004). Promoting digital literacy. Final Report EAC/76/03. Understanding digital literacy. *Gabinete de Comunicación y Educación, Universidad Autónoma de Barcelona*.
- Trust, T. (2018). 2017 ISTE standards for educators: From teaching with technology to using technology to empower learners. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 34(1), 1-3.
- Tschannen-Moran, M. ve Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and teacher education*, 17(7), 783-805.
- Turan, S. ve Avcı, E. K. (2018). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.

- Türk Dil Kurumu. (2023). <https://www.tdk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 03 Mart 2023).
- Tüzel, S. ve Tok, M. (2013). Öğretmen adaylarının dijital yazma deneyimlerinin incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(15), 577-596.
- Tyger, R. L. (2011). Teacher candidates' digital literacy and their technology integration efficacy.
- Üstündağ, M. T., Güneş, E. ve Bahçivan, E. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık durumları. *Journal of Education and Future*, (12), 19-29.
- Vélez, A. P., Olivencia, J. J. ve Zuazua, I. I. (2017). The role of adults in children digital literacy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237(21), 887-892.
- Vişlar, A. (2019). Like me: generation z and the use of social media for personal branding. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 7(2), 257-268.
- Wilson, M. C. (1998). To dissect a frog or design an elephant: teaching digital information literacy through the library gateway. *Inspel*, 32(3), 189-195.
- Yaman, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir üniversitesi örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Niğde.
- Yaşar, S. ve Gültekin, M. (2007). Sosyal bilgiler öğretiminde araç gereç kullanımı, Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım içinde* (s.287-311). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cabı, E. (2013). Eğitimde Bilgisayar Uygulamaları, Halil Ersoy (Ed.). *Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı içinde* (s. 107-120). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yavuz, F. (2023). *Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile kişisel siber güvenliği sağlama davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Elazığ.
- Yeh, H. T. (2008). *Visual Literacy: An investigation of how pre-service teachers interpret and analyze instructional visual materials* (Doctoral dissertation, University of Northern Colorado).
- Yeşildal, M. (2018). *Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Konya.
- Yılmaz, E. (2015). *Öğretmenlerin dijital veri güvenliği farkındalığı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Yılmaz, Ö. (2021) Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık beceri düzeylerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Electronic Journal Of Education Sciences*, 10(19), 17-27.
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824.

YÖK. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı*.
https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf

Yuldaşev, D. (2013). Teknoloji okuryazarlığının elektronik ürün satın alma niyeti üzerine etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-14.

Zimmerman, B. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *The handbook of selfregulation* (s. 13-39). London: Academic Press.

Z-Kitap. (2022) *Z-kitap hazırlama ve inceleme kriterleri*. <https://www.z-kitap.com/fatih-projesi-z-kitap-zenginlestirilmis-kitap-hazirlama-ve-inceleme-kriterleri>.

Zurkowski, P. G. (1974). The information service environment relationships and priorities (Reported ED 100391). *National Commission on Libraries and Information Science*.

EKLER

EK-1 (Dijital Okuryazarlık Öz-yeterlik Ölçeği)

Değerli katılımcı,

Bu ölçekte dijital ortam odaklı okuryazarlık süreçlerinde karşılaşılabileceğiniz bazı durumlara yer verilmiştir. Sizden istenen her bir ifadeyi okuduktan sonra bu durumun üstesinden gelmeye ilişkin algınızı 0-5 arasında belirlenen sayılardan uygun olduğunu düşündüğünüz sayıyı vererek işaretlemenizdir.

0	2	3	4	5
yapamam		kısmen yapabilirim		yapabileceğimden kesinlikle eminim
İfadeler				Düzy (0-5)
1. Görsel iletileri yazılı metinlere göre daha kolay anlayabilme				
2. Problem çözmeye sürecinde görsellerden yararlanabilme				
3. Görsellerdeki boyut (uzaklık, yükseklik, derinlik vb) ayarlarına karar verebilme				
4. Sunumlarda görsel içeriklere yer verebilme				
5. Görsellerdeki renk (dolguluk, zıtlık vb) ayarlarına karar verebilme				
6. Görsel imgeleri sözel iletilere dönüştürebilme				
7. Görsel imgeleri yazılı metne dönüştürebilme				
8. Bilgiyi ihtiyaç doğrultusunda dijital ortamda yeniden düzenleyebilme				
9. Bilgiyi dijital ortamda etkili biçimde kullanabilme				
10. Bilgiye erişim sağlayan elektronik veri tabanlarını kullanabilme				
11. Farklı türlerdeki bilgi kaynaklarını (internet, kitap, dergi vb.) kullanabilme				
12. Gereksinim duyulan bilgiyi belirli özelliklere (tür, tarih, dil vb.) göre sınırlandırabilme				
13. Teknoloji ile ilgili etik kurallara uyulup uyulmadığına karar verebilme				
14. Teknoloji kaynaklarını güvenli biçimde kullanabilme				
15. Problem çözmeye sürecinde teknolojik kaynaklardan yararlanabilme				
16. Teknoloji ile sosyo-kültürel bağlam arasındaki ilişkiyi açıklayabilme				
17. Eğitimde kullanılabilecek yeni teknolojilerle ilgili araştırmalar yapabilme				
18. Yeni teknolojileri sınıf içi uygulamalarda kullanabilme				
19. Öğrenme etkinliklerine ilişkin teknolojik kaynakların kontrolünü yapabilme				
20. Teknoloji ile zenginleştirilmiş öğrenme modelleri oluşturabilme				

EK-2 (Kişisel Bilgi Formu)

1. Cinsiyetiniz?

( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız? .....

3. Öğrenim Gördüğünüz Sınıf?

.....

4. Anne Eğitim Düzeyi?

( ) Okuryazar Değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise
( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Lisansüstü

5. Baba Eğitim Düzeyi?

( ) Okuryazar Değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise
( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Lisansüstü

6. Bitirdiğiniz Lise Türü? (Fen Lisesi, Anadolu Lisesi vb.)

.....

7. Sürekli İnternet Bağlantısına Sahip Misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

8. İnternette tahmini olarak günlük ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

( ) 1 saatten az ( ) 1-3 saat ( ) 4-6 saat ( ) 7-9 saat
( ) 10 saat ve üzeri

9. İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

( ) Sosyal medya ( ) Eğitim ( ) Oyun-Eğlence
( ) Haber-Blog ( ) Müzik-Film

Diğer (Yazınız).....

10. En Çok Hangi Sosyal Ağı Kullanıyorsunuz?

( ) Instagram ( ) Facebook ( ) Twitter ( ) Youtube
( ) TikTok Diğer (Yazınız) .....

11. Teknolojik Yenilikleri Takip Ediyor Musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

12. Üniversitenizdeki Teknolojik Olanakların Yeterli Düzeyde Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

13. Ekonomik Durumunuzun Dijital Teknolojileri Takip Edebilmek Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

14. E-Kitaplardan Yararlanıyor Musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

15. Dijital Okuryazarlığa İlgili Duyuyor Musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

16. Dijital Okuryazarlıkla İlgili Sempozyum, Kongre, Seminer vb. Etkinliklere Katıldınız Mı?

( ) Evet ( ) Hayır

EK-3 (Dijital Okuryazarlık Öz-Yeterlik Ölçek Kullanım İzni)

Dijital Okuryazarlık Özyeterlik Algısı Ölçeği Kullanım İzni Gelen Kutusu x

melih özçelik 12:05 (2 saat önce) ☆ ↶ ⋮
Alıcı: halilerdemcocuk ▾

Merhaba Halil Bey,
Öncelikle kendini tanıyayım. İsmim Ali Melih Özçelik. Necmettin Erbakan Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilm Dalı'nda Yüksek Lisans yapmaktayım. Aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığında Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak çalışmaktayım.

Dijital Okuryazarlık Özyeterlilik Algısı Ölçeğini sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştireceğim yüksek lisans tezimde izniniz olursa kullanmak istiyorum.

Şimdiden teşekkür ederim, iyi çalışmalar.

---

halil erdem çocuk 12:14 (2 saat önce) ☆ ↶ ⋮
Alıcı: ben ▾

Melih Hocam merhabalar,
Elbette kullanabilirsiniz. TOAD'ta ölçeğe ilişkin bilgilendirmeler mevcut. Akılınıza takılan bir yer olursa tekrar iletişime geçebilirsiniz. Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum.

